

ГЛАС Епархије НИШКЕ

ГЛАСИЛО ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
ЗА ХРИШЋАНСКУ
ПРОСВЕТУ И КУЛТУРУ

пета серија,
број 8 (2/2018)

140 ГОДИНА ОД ОСВЕЋЕЊА ВЕЛИКОГ НИШКОГ САБОРНОГ ХРАМА

ВИШЕ НЕМА РАЗЛОГА ЗА СТРАХ

Васкрс је највећи хришћански празник, Празник над празницима, али је то пре свега догађај који из основа мења правац кретања човека и читаве Божје творевине.

Својим грехопадом, својом непослушношћу, прародитељи Адам и Ева изабрали су пут одвојености од Бога, пут који води у грех и смрт.

Христос који је нови Адам, својом послушношћу Оцу, човека је изнова привео Богу.

Он је као истински, целовит човек страдао на Крсту и умро за нас, и као истински Човек – Богочовек, васкрсао из мртвих.

Својим Васкрсењем Христос је нама пропутио нови и живи пут ка Богу, а то је пут Васкрсења.

Фото: Михајло Лазаревић

По речима Светог Максима Исповедника, „ко буде посвећен у тајну Васкрсења Христовога, он ће схватити смисао и циљ ради којег је Бог све створио“.

По Светом Максиму, дакле, Васкрсење Христово циљ је целокупне творевине Божје.

То је кључна одлика која карактерише хришћанство за разлику од свих осталих религија.

Хришћанство није религија. Оно је вера у Васкрсење, вера у Христа Васкрслога.

Наше крајње одредиште, наш циљ је Васкрс, а ка том одредишту ми пролазимо једно духовно путовање, које је Велики пост.

Сваке године ми пролазимо ову „школу покајања“, по речима оца Александра Шмемана, како бисмо се припремили за празник Пасхе.

Нови живот који је засијао из Христовог гроба дарован је свима онима који верују у Христа на дан крштења.

Христос је својом смрћу изменио саму природу смрти и учинио је Пасхом – Проласком у Царство Божје, а нас је учинио учесницима Његовог Васкрсења.

Често у свом свакодневном животу заборављамо овај бесцени дар, „нови живот“ који смо добили од Христа, и живимо као и да Христос није васкрсао.

Погружени у бриге свакодневице, поново грешимо и постајемо онај „стари“ човек који живи у мраку греха, без смисла и циља у своме животу.

Наш живот, наше животне навике, постају, хтели ми то да прихватимо или не, потпуно незнабожачке.

Зато нам је пост неопходан услов да бисмо спремни дочекали празник Пасхе, да „поново откријемо и окусимо визију новога живота који смо тако лако изгубили и издали, и да можемо да се кајемо и вратимо к њему“ (А.Ш.).

Васкрс је Празник живота, Празник радости, Празник љубави Божје, Празник нашег преласка из овога света у Царство Божје, Празник који је крај свега „старог“ и почетак „новог“.

То је могао да доживи свако ко је макар једном учествовао у оној ноћи која је „светлија од дана“.

Зато се радујмо, јер више нема разлога за страх, смрт је побеђена, пропаст је савладана, трулежност угашена, греси покривени, неверје уништено и светлост је засијала у нашим срцима!

Са вером у Васкрслог Христа, вером наших отаца и мученика Цркве Божје, свима вама, децо моја духовна, најсрдачније честитам Празник Васкрсења Господа нашег Исуса Христа, уз радосни поздрав:

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Епископ нишки г. Арсеније

СВЕТИ САВА – ОБРАЗ И ИНСПИРАЦИЈА

Беседа Слађане Ристић Горгиев, редовног професора Филозофског факултета у Нишу, изречена на централној универзитетској свечаности поводом Савиндана 2018. године на Филозофском факултету

Не воли човек празнике само због гозби и окупљања. Њему су они значајни и због осећаја свечаности, који долази из сазнања да је човекова бит уздигнута изнад биолошке егзистенције. Преко празника разумемо да живот није само мука, већ и празнично осећање, благдан, централно осећање човекове бити. Тек се тада осећамо као људи, тек је то наше нормално стање. Управо је та трансцендентна, небеска димензија, била сама бит Савине личности. Савина светост је она димензија кроз коју је он обновио, поставио, три носећа стуба српске државности: државу, културу, цркву. Они стоје попут три основна стуба човека: тела, душе и духа, без којих човек не би био оно што јесте.

Савино просветитељство настаје као плод заједнице сусрета Бога и човека. Ради тог сусрета Сава се одрекао престола. Само због тог сусрета Сава је могао да просветли себе божанским познањем кроз Христа, да тако окупан божанским енергијама обнови најпре себе, а затим и свој народ.

Савремено образовање потиче из просветитељства XVII века, које се заснива на вери у моћ људског разума. У својим почецима, просветитељство је било реакција на схоластику и идеологизацију хришћанства у средњем веку. Своју основу оно налази у Цицероновом изразу *studia humanitatis*, што подразумева стицање знања како би се људски дух образовао и достигао потребно савршенство. Од тада до данас образовање се заснива на разумском усвајању одређених знања и вештина, које би требало да доведу до позитивног преображаја - преобликовања личности. Знање се овде третира као објекат који се може разумски усвојити, што је постепено довело до тога да је постало роба на тржишту, средство за остварење личних интереса.

Није спорно бити прагматичан и водити се интересима, али би то морала да буде освећена прагматичност, она о којој нам сведочи Свети Сава. Тек тада можемо бити од користи и себи и другима. Када знање постане роба, тада оно код људи развија све оне особине које су у супротности са прокламованим циљевима просветитељства: егоизам, похлепу, конкурентност. Свети Сава нас учи да човек треба да буде конкурентан само себи самом, да његова мера треба да буде Бог, а не други човек, који тако постане „пакао за нас“ о чему нам говори Жан Пол Сартр. Овако схваћено просветитељство напустило је образовну функцију, односно функцију развијања личности и превредновања живота. То је довело дотле да данас можете бити образовани колико хоћете, имати дипломе на највишем нивоу, али то није гарант ваше духовне и моралне свести и савести. Преобразај личности подразумева рад не само на разумском, него и на емотивном, вольном и нагонском делу човека. То не значи да је разумско

образовање сувишно, нити га Свети Сава одбацује. Он нам својим животом поручује да све људске способности, на чelu са умном способношћу, само онда функционишу природно, нормално и здраво када су испуњене Духом Светим, који их препораћа и даје им њихову аутентичност и пуноћу.

О томе нам Свети Сава говори у „Житију Светог Симеона“, које посвећује свом оцу, владару Немањи, а касније монаху Светом Симеону. Сава овде упућује на чињеницу да су сви претходни догађаји живота Светог Симеона тек просвећењем добили свој пуни смисао. Сава нам показује да се дефинисање човековог најаутентичнијег лика, образа, сагледава тек из духовне перспективе, и да личност владара Немање свој пуни образ добија тек када се посвети Богу, када постаје монах Симеон. Могли бисмо помислiti да се Савина

прича тиче само монаха. Међутим, она није намењена само њима, јер би онда свака прича о Савином животу за нас била неостварива. Она је, међутим, универзална. Није обавезно постати монах у манастиру, али је могуће, како каже Павле Евдокимов, постати „монах у срцу“. Бити монах у срцу значи посветити се монообразности свога бића!

Монообразност личности настаје као пуноћа човекове егзистенције, која се остварује као адеквација бића и живота, а не „адеквација разума и ствари“, како савремена наука дефинише знање. Није могуће образовати се без духовног живота, нити је без њега могуће профилисати свој најаутентичнији лик, створен по Божјем образу. Духовни образ је интегративни фактор човековог душевног и телесног живота.

Тек задобијањем духовног образа, човеков душевни и телесни живот постају усклађени и заокружују се. Попримају своје пуно образовање!

У супротном, телесни и душевни живот човека претварају се у случајне колоније, у којима сваки функционише само за себе. То је оно што је на сцени у савременом свету и образовању, човек сав у деловима, у дискурсима, никада у целини. Савремени свет онемогућава човеку да изгради једну лествицу вредности и да сагледа смисао света. Човек данас није микрокосмос, како су мислили хеленски мудраци, нити је микротеос, како нам говори Свети Григорије Богослов. Он осећа недостатак истинског достојанства, јер чежња за целином и смислом у човеку никада не престаје. Хуманизам и рационализам нису довољни, јер се човек без Бога сучава са границама своје личности и схвата да је, како то каже Хајдегер, „немоћан бог“, да је крхко биће. Управо због свести о својој несавршености, човек мора да трага за истинским извором и истинским надахнућем, за постизањем нове снаге. Историја човечанства нам показује да постапају само оне културе које имају снажна надахнућа. Такво наше

надахнуће је Свети Сава! Јер нам он указује на образац који треба следити у постизању истинског људског достојанства.

Тaj образац Бог нам је послао преко Богочовека Христа, а Христос је кроз апостоле и светитеље постао продужена рука – до сваког народа, до свакога човека. Кроз Светога Саву тaj божји печат је снажније утиснут у наше национално биће. Али и даље је на свакоме од нас појединачно да препознамо ову привилегију и да предузмемо личну одговорност. Уместо хуманизма који се иссрпљује у себи самом, Свети Сава нам сведочи о теохуманизму, о чињеници да тек у споју људске и божанске енергије човек може да реализује и своју људску природу.

Ово је поручио Свети Сава у својој беседи изреченој у Жичи 1220. године:

„Предобри Бог, који има бескрајну милост и не жели да ни један од нас погине (1 Тим. 2. 4), и по истој тој првој заповести и на исти начин по учењу и проповедању светих Апостола, уздиже мене на ово светитељство, хотећи да преко мене ‘испуни недостатке наших отаца’ (Кол. 1. 24). И Духом својим Светим заповеди ми да вам објавим реч своју о вашем спасењу, коју, с љубављу чувши је, сачувајте, да и ми постанемо заједничари реда светих.“

Фото: www.filfak.ni.ac.rs

Филозофски факултет у Нишу ове године је други пут обележио Дан Светог Саве, овога пута у оквиру прославе јубилеја тридесет година студија националне филологије.

Свечаној академији присуствовао је велики број гостију, међу којима су били представници Универзитета у Нишу, на челу са ректором, проф. др Драганом Антићем, председник Матице српске, проф. др Драган Станић, представници Цркве, на челу са Његовим преосвештенством Епископом нишким господином Арсенијем, председник Скупштине Града Ниша, декани, професори, директори основних и средњих школа, представници угледних градских установа, ученици и студенти.

Програм је отворио филм о прошлогодишњој Светосавској академији, праћен интонирањем Химне Светом Сави, након чега су уследили говори – деканице Филозофског факултета, проф. др Наталије Јовановић, ректора Универзитета у Нишу, проф. др Драгана Антића, и председника Матице српске, проф. др Драгана Станића, који су подсетили на идеје и идеале највећег српског просветитеља и истакли да су то вредности на којима треба да се заснива целокупни образовни систем.

Домаћин славе ове године била је проф. др Слађана Ристић Горгиев, редовни професор на Департману за филозофију Филозофског факултета, која је за ову прилику припремила пригодну и инспиративну беседу.

За уметнички део програма били су задужени студенти, наставници и сарадници бројних факултета Универзитета у Нишу.

Свечана академија завршена је доделом вредних награда – за најбољи мастер рад из области српске и компаративне књижевности, као и за најбоље литерарне радове средњошколаца, који су пристигли на конкурс Департмана за српску и компаративну књижевност.

Програм су уредили и водили: Стеван Марковић, студент комуникологије, и др Кристина Митић, доцент на Департману за српску и компаративну књижевност, уз консултативну помоћ Биљане Стевановић, вишег стручног сарадника за информисање и протокол у Ректорату, и МА Нине Судимац, асистента са Департмана за српски језик.

Пријеузето са сајта Филозофског факултета у Нишу

ПОСЕТА ЕПИСКОПА НИШКОГ
Г. АРСЕНИЈА ДОМУ
„ДУШКО РАДОВИЋ“ У НИШУ
Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније посетио је 4. јануара 2018.

године, неколико дана након Недеље Светих отаца, Дом за децу и омладину „Душко Радовић“ у Нишу, где га је срдечно дочекала управа Дома, на челу са директором, г. Игором Стојковићем. Епископ је обишао радне и стамбене просторије ове установе и поделио деци поклон-пакетиће, честијајући свима наступајуће празнике.

БОЖИЋНА СЛУЖЕЊА ЕПИСКОПА НИШКОГ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служно је на дан навечерја Рођења Христовог свету архијерејску литургију у Храму Светог Пантелејмона у Нишу. Владика је на крају литургије поделио многобројној деци божићне пакетиће. Истога дана, Епископ је у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу служио празнично бденије, након којег је благословио ломљење чеснице и налагање бадњака. На дан Рођења Христовог, Његово преосвештенство служио је свету архијерејску литургију у Храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу. Епископу Арсенију саслуживало је братство храма, уз појање Црквено-певачке дружење „Бранко“. Другог дана Рођења Христовог, на дан Сabora Пресвете Богородице, Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију у храму посвећеном Рођењу Христовом у Пироту, тзв. Старој цркви пазарској. Трећег дана празника, када Црква прославља Светог првомученика и архијакона Стефана, Његово преосвештенство служио је свету архијерејску литургију у Храму Силаска Светога Духа на apostole у Власотинцу.

БОЖИЋНИ КОНЦЕРТ 2017. У НИШУ

Са благословом Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Арсенија, навече, другог дана Рођења Христовог, у пуној дворани Светосавског дома у Нишу, у организацији нишког Црквено-певачког друштва „Бранко“ и Управе нишког Саборног храма, одржан је дванаести по реду традиционални Божићни концерт. Учесници програма овогодишњег концерта били су: Вокална група „Архангели“ из Крагујевца, нишка Црквено-певачка дру-

жина „Бранко“, Дечје-омладинска црквено-певачка друžина „Бранко“, Фолклорни ансамбл „Бранко“, Рецитаторска секција ансамбла „Бранко“, као и млади инструменталисти из Ниша. Поред осталог, током концерта изведен је већи број божићних песама из Русије, Сирије, Грчке, Француске и Енглеске. Аутор синопсиса и наратор била је гђа Марина Милутиновић.

НАГРАДНИ КОНКУРС ЦЕНТРА "ПРЕОБРАЖЕЊЕ"

У Нишу је ове године први пут изабран најлепши дечји божићни литерарни састав, као и најлепши цртеж на тему Христовог рођења. Избор је учињен на основу конкурса који је расписао Центар за унапређење квалитета живота „Преображење“ у сарадњи са Црквом Свете Петке у Нишу. Предшколска установа „Пчелица“ прикупила је око три стотине дечјих цртежа и помогла у организацији додељења награда. Ученици основних школа су, преко својих вероучитеља али и других наставника, послали приближно двеста педесет литерарних и ликовних радова. Проглашење победника и уручење награда одржано је другог дана празника Рођења Христовог у Цркви Свете Петке, уз пригодан програм. Том приликом је, у присуству више од сто дводесеторе деце у пратњи родитеља, васпитача и учитеља, одиграна представа „Изгубљени мали Марко“, у извођењу аматерског луткарског позоришта Удружења за децу и породицу „Дечја мисија“. У категорији литерарних састава

прво место освојила је Анђелија Јовановић из ОШ „Стефан Немања“. У категорији ликовних радова за предшколску децу прва награда додељена је Николи Јовановићу из вртића „Ратко Јовић“. За најбољи ликовни рад деце од првог до четвртог разреда награђена је Јована Ђорђевић из ОШ „Десанка Максимовић“.

ПОСЕТА ЕПИСКОПА НИШКОГ Г. АРСЕНИЈА ЦЕНТРУ „МАРА“

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније посетио је у четвртак 12. јану

ара 2018. године, Центар за дневни боравак деце, омладине и одраслих лица ментално ометених у развоју „Мара“. Овом приликом владика Арсеније поделио је корисницима поклон-пакетиће и пожелео њима и особљу успех у новој години.

СВЕНОЋНО БДЕНИЈЕ НА ДАН СВЕТОГ ДОСИТЕЈА НИШКОГ

У ноћи 12. јануара 2018. године, уочи празника Светог исповедника Доситеја Загребачког и Нишког, у нишком Саборном храму служено је свеноћно бденије по светогорском типику. У овом несвакидашњем молитвеном сабрању учествовали су многобројни верници, а исто тако и слушаоци широм васељене. Они су први пут, преко радио таласа црквених емитера – Радија „Глас Епархије нишке“ и Радија „Слово љубве“, имали прилику да чују величанствену свеноћну службу, која је трајала дуже од осам часова. Свеноћним бденијем началствовао је Његово пре

свештенство Епископ нишки г. Арсеније, уз саслужење братства овог светог храма, као и многобројног свештенства и монаштва. Узвишености саборног богослужења допринели су и Српски византијски хор „Мојсије Петровић“ из Београда и монаси из Манастира Суково.

ПОСЕТА ЕПИСКОПА НИШКОГ Г. АРСЕНИЈА ДОМУ „СУНЦЕ“ КОД ПРОКУПЉА

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније посетио је 25. јануара 2018. године Дневни боравак за децу и омладину са сметњама у развоју „Сунце“ у селу Водице код Прокупља. Епископа је срдечно дочекало особље ове установе, на челу

са координатором, г. Драгољубом Петровићем, и председником Удружења оболелих од мишићних и неуро-мишићних болести Топличког округа, г. Мирољубом Цветковићем. Посебна радост, као увод у долазећи Савиндан, била је представа основаца о Светом Сави, којој су гости присуствовали.

СВЕТОСАВСКА АКАДЕМИЈА 2018. У НИШУ

С благословом Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Арсенија, 25. јануара 2018. године, у пуној дворани Дома Војске у Нишу, одржана је традиционална Светосавска академија, под

називом „Свети Сава – светионик српског рода“. Организатори академије били су Црквена општина Ниш и Црквено-певачко друштво „Бранко“, уз подршку Града Ниша и Копнене војске Србије. Свечаности су присуствовали високи представници Цркве, државне управе за сарадњу са црквама и верским заједницама, Нишавског управног округа, Града Ниша, Копнене војске Србије, Универзитета у Нишу, као и многоbrojni грађани који су до последњег места испунили салу. Након уводног слова Епископа нишког, надахнути светосавску беседу одржао је председник Матице српске, проф. др Драган Станић, драмски писац, књижевни критичар и песник. У програму овогодишње Светосавске академије учествовали су: нишка Црквено-певачка дружина „Бранко“, Војни оркестар из Ниша, Хор Богословије Светог Кирила и Методија из Ниша, Дечеомладинска црквено-певачка дружина „Бранко“, фолклорно-драмска секција „Бранко“, фолклорни ансамбл „Бранко“, ансамбл Студентског културног центра, фолклорни ансамбл „Оро“, музичар и композитор Дејан Најдановић, драмски уметници Драгана Јовановић и Виктор Савић, као и рецитаторка – ученица Анђелија Милошевић. Аутори текстова били су протојереј ставрофор Ненад Микић и гђа Марина Милутиновић из Ниша.

СВЕТОСАВСКЕ АКТИВНОСТИ ЕПИСКОПА НИШКОГ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније присуствовао је Светосавској академији, одржаној на Филозофском факултету у Нишу 26. јануара 2018. године. Истога дана владика је посетио и Медицински факултет, где је свима честитао крсну славу и пререзао славски колач. У навечерје празника Светог Саве, Његово преосвештенство пререзао је славски колач у Основној школи „Учитељ Таса“ у Нишу, у присуству градоначелника Града Ниша. Након тога, Епископ је присуствовао Светосавској академији у Народном позоришту у Лесковцу. Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је на дан празника свету архијерејску литургију у Храму Силаска Светог Духа на apostole у Нишу. Након тога владика је пререзао славске колаче на Економском факултету и у Основној школи „Свети Сава“ у Нишу.

ОБЕЛЕЖЕНА ГОДИШЊИЦА ОСВЕЋЕЊА САБОРНОГ ХРАМА У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију у Недељу православља у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу. Том приликом је, као и сваке године на овај дан, прочитан Синодик православља, којим се свечано проглашава победа православља над свим јересима. Истога дана прослављен је и спомен Светог Симеона Мироточивог. Ове године навршава се сто четрдесет година од освећења великог нишког Саборног храма. Празнично бденије служено је у Параклису Светог Симеона, који се налази на северној галерији храма. Након литургије извршен је опход око цркве, као и резање славског колача. Домаћин овогодишње прославе било је

Коло српских сестара. Након свете службе приређена је трпеза љубави у Светосавском дому Саборног храма, на којој је гђа Љиљана Стојановић, председница Кола, одржала пригодну беседу у част Светог Симеона.

БРАТСКА САБРАЊА СВЕШТЕНСТВА ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију у суботу, друге недеље Часног поста у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу, на којој су му, поред братства Саборног храма, саслуживали сви архијерејски намесници Епархије нишке. Након свете службе одржан је састанак Епископа са намесницима у Епархијском двору. Епископ Арсеније је током првих седмица Часног поста обишао седишта архијерејских

намесништава Епархије нишке, где су одржани братски састанци и организована исповест свештенства. Његово преосвештенство служио је тим поводом литургије прећеосвећених дарова: у Храму Светог Николаја у Алексинцу у среду, друге недеље Часног поста, након чега је одржано братско сабрање свештенства Архијерејског намесништва Алексиначког, у Храму Свете Троице у Лесковцу, у петак, друге недеље Часног поста, са братством архијерејских намесништава Првог и Другог лесковачког, Власотинчаког и Јабланичког, у Храму Успења Пресвете Богородице у Пироту у среду, треће недеље Часног поста, са свештенистом из Пиротског, Белопаланачког и Димитровградског намесништва, а у Храму Светог Прокопија у Прокупљу у петак, треће недеље Часног поста, сабравши свештенике из архијерејских намесништава Топличког и Косаничког. Сабрање свештеника Трећег нишког и Сврљишког архијерејског намесништва одржано је

ПРЕДАВАЊА НА БРАТСКИМ САБРАЊИМА СВЕШТЕНСТВА ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ

На братским сабрањима, која је Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније одржао током Часног поста 2018. године са свештенством Епархије нишке у свим архијерејским намесништвима, одржано је неколико предавања, која су, на теме достављене из Епархије, припремили изабрани свештеници. На братском сабрању свештенства Архијерејског намесништва Алексиначког, одржаном 28. фебруара 2018. године у Алексинцу, парох први житковачки, јереј Александар Срнић, приредио је излагање на тему „Велики пост – његова древност и значај“. На сабрању свештеника из архијерејских намесништава Првог и Другог лесковачког, Власотинчаког и Јабланичког, 2. марта 2018. у Лесковцу, парох десети лесковачки, јереј Страхиња Ераковић, говорио је о Литургији прећеосвећених дарова. Епископу

нишког намесништва у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу. Свештенство Првог нишког намесништва одржало је братски састанак са Епископом у петак, пете седмице поста, након литургије прећеосвећених дарова у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу.

– благодат после крштења“ обратио се парох трећи пиротски, јереј Живко Миловић. На састанку архијерејских намесништава Топличког и Косаничког, одржаном 9. марта 2018. у Прокупљу, питање „Света четрдесетница и савремени човек – теорија и пракса“ обрадио је парох први блачки, јереј Драган Младеновић. Пред Преосвештеним владиком и браћом из архијерејских намесништава Трећег нишког и Сврљишког, дана 14. марта 2018. у Храму Светог Пантелејмона у Нишу, о „Крштењу на велику суботу – пракси древне цркве и

савременим могућностима“ говорио је парох први сврљишки, јереј Никола Мильковић. На братском сабрању свештенства Архијерејског намесништва другог нишког, одржаном 16. марта 2018. године у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу, предавање на тему „Евхаристија – вечера вакансне радости“ држао је парох шести при Храму Светог цара Константина и царице Јелене, јереј др Бобан Димитријевић. На састанку Архијерејског намесништва првог нишког у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле 28. марта 2018. године, парох орљански јереј Милан Крстић одржао је предавање: „Старо прође, гле, све ново настаде – први дан новетвари“.

ДОДЕЉЕН ОРДЕН СВЕТОГ КРАЉА МИЛУТИНА ПРОФ. ДР ЖАРКУ РАНКОВИЋУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију дана 17. марта, у суботу четврте недеље Часног поста, у Капели Светог Јована Милостивог, која је 2011. године отворена на Инфективној клиници у Клиничком центру Ниш. У присуству великог броја лекара, медицинског особља и других верника, том приликом, по одлуци Светог архијерејског синода, додељен је Орден Светог краља Милутина проф. др Жарку Ранковићу, дугогодишњем директору Инфективне клинике, најзаслужнијем за уређење овог важног богослужбеног простора.

након литургије прећеосвећених дарова у Храму Светог Пантелејмона у Нишу, у среду, четврте недеље Часног поста, а у петак исте недеље сабрање браће Другог

нишком и свештенству из архијерејских намесништава Пиротског, Белопаланачког и Димитровградског, дана 7. марта 2018. године у Пироту, на тему „Покажање

Александар Срнић

ВЕЛИКИ ПОСТ, ЊЕГОВА ДРЕВНОСТ И ЗНАЧАЈ

Етимологија нам не може помоћи да откријемо шта пост значи данас, али она указује на схватања поста у одређеним поднебљима и културама у којима се идеја о њему зачела. Постоји једно древно семитско и друго, старо хеленско, разумевање постова, које је послужило као темељ одређења поста у цркви. Иако пост јесте уздржање, то је пре свега уздржање са одређеним циљем. Управо су циљеви постова у јеврејском и хеленском култу доживели своју сублимацију у Великом посту цркве.

Јеврејски термин за пост односи се на доживљај, подсећање, саживљавање са неким или нечим, патњу због некога или нечег. То значење стоји у директној вези са Пасхалним постом, установљеним ради подсећања на некадашњи живот Јевреја у египатском ропству. Отуда је било прописано да се у дане бесквасних хлебова једу само хлеб и горко зеље (Пиз. 16. 3). Код старих Јевреја постојао је и четрдесетодневни пост, али он је био искључиво индивидуалног карактера. Такав индивидуални пост може се наћи у свим културама старога света: код Арапа, Персијанаца, будиста, у хеленској култури и другде. Свака од ових култура имала је неке своје разлоге и циљеве за прописивање испосничког подвига.

Хеленски термин који се користи за пост односи се на неједење и ограничавање. Он је искључиво дисциплинарног карактера. То не треба да чуди, ако се зна да су стари Хелени много полагали на дисциплину. У основи хеленског поимања поста стоји надилажење материјалних оквира постојања. На исту идеју може се наћи и у будизму и другим далекоисточним религијама. Иако се овај термин за пост користио и у хришћанској периоду, он углавном говори о хеленском, претхришћанској поимању стварности.

Словенски термин *пъщенье* почeo је да се примењује тек у време нормирања јединственог општесловенског језика. То је доба у којем је црквено учење по многим питањима било већ дефинисано. Словенска реч представља својеврсну синтезу два раније наведена термина, али не може се узети здраво за готово да она управо на њих асоцира. Етимологија словенске речи за пост полази од другачијег поимања стварности. Она разматра корен *пъцъ*, који указује на одређен однос према животу, на склад онога што неко мисли и верује са оним што живи, на његово умиривање сопствених порива у себи. Временом, тај израз задобија и покајни карактер. Ако бисмо хтели да сведемо његово значење на једну основну мисао, пост би пре свега тежио ка успостављању равнотеже у сопственом бићу. Зато не чуди што од истог корена настају и речи поштење, пост, поштеда, штедрост, испаштати. На крају крајева, у српскословенском говору исти термин користи се и за поштење и за поштёње, само са другачијим наглашавањем.

Наше време је време извесне пасивности црквеног живљења, као и пасивности деловања цркве као „институције“. Разлог за то делом треба тражити у политичким приликама са којима се сама црква данас суочава, а делом у културолошким схватањима савременог света, на која не постоји адекватан хришћански одговор. Отуда би добра основа за тумачење поста могао да буде однос цркве према културама које су се међусобно суочиле приликом изласка цркве Христове на историјску сцену. Јеврејски и хеленски термин казују о додиру два света из којих је проистекла читава хришћанска философија, док словенски термин почиње да се користи у епохи развијене хришћанске мисли и он износи

једно црквено схватање поста средином средњег века. За нас је веома важан начин на који се словенска мисао постепено укључивала у живот цркве и давала му нов садржај, поготово након доласка Светог Саве Српског на историјску сцену. Једна таква ретроспектива омогућује сагледавање флексибилности црквеног приступа животу у различитим друштвеним околностима.

Познато је како Велики пост данас изгледа, колико траје, да је то један од вишедневних постова и да је везан за празник Вакрсења Христовог. Међутим, он се у много чему разликује од других постова. Поред дисциплинарног карактера, Велики пост има разна друга обележја. То су још и едукативни карактер, припремни, покајни, подвижнички, карактер туге, тријумфа, карактер наде и чекања. Током овог периода мења се целокупан приступ богослужењу, а и сам доживљај стварности задобија другачији смисао. На крају, Велики пост имаје, готово у свим временима, и развијену политичку одредницу.

Кључан момент је везаност Великог поста за Пасху, у чему је кључ његове древности. Он има претхришћанско порекло, што овом посту даје прву политичку цртгу. Како је пост изгледао у претхришћанска времена, познато је из установе дана бесквасних хлебова према библијском закону. Ово су дани који су били прописани одмах након Пасхе, а трајали су до осмог дана празника, када се опет предвиђало славље. С обзиром да се вакрсење Христово догодило два или три дана после празника старозаветне Пасхе, први хришћани обележавали су га или у први дан недеље после 14. нисана или 16. дана месеца нисана. Самим тим што се вакрсење Христово догодило у дане бесквасних хлебова, празновању Вакрса претходио је одређени пост. Хришћани из јудејства почели су, ако не одмах, оно већ првих година, да нарушавају ток старозаветног празника. Црква је и у најранијим годинама прописивала седмични пост пред Вакрсом, тако су хришћани из јудејства прекидали свој пост због јудејске пасхалне вечере. Због ових околности, дошло је до потребе да се хришћанска и јудејска Пасха међусобно одвоје. Тако се празник Вакрсења Христовог полагано издвојио из круга јудејског богослужења као „Нова пасха.“ Тек на Првом Васељенском сабору јасно је одређено на који начин и када читава црква треба да празнује Пасху. Ипак, сâm момент да је хришћанска Пасха противстављена старозаветној, тумачио се у оквиру јудејског света као политички, или идеолошки разлаз.

Хришћански претпасхални пост настао је у знак сећања на ропство у Мисиру и тежње народа Божјег за слободом. Овом значењу хришћани још додају сећање на прародитељски пад у смрт и чежњу за ослобођењем од њених стега кроз Христово вакрсење. Мотив поста је и сећање на заверу коју су сковали поједини људи из Синедриона против Христа, што је и довело до његовог распећа. То поимање послужило је као основ за формирање Страсне седмице.

Да је претпасхални пост постојао од најранијих дана сведоче рани хришћански писци Тертулијан, Ориген, Свети Иполит Римски. Чињеница да је изменеју Римске и малазијских цркава дошло до сукоба по питању празновања Пасхе сведочи да је пост постојао и да је био оштеобавезан, али да није био једнообразан. Његова форма и трајање зависили су од одлука појединачних цркава. Пост је током прва три века хришћанства трајао од једног до седам дана. Последњи помен овог седмичног претпасхалног поста налази се код

Светог Атанасија Александријског, у посланици из 329. године. Већ у посланици из 340. године исти светитељ помиње претпасхални пост који траје седам недеља и опште обавезан је за целу васељенску цркву. Дакле, из посланица Светог Атанасија може се закључити да је седмонедељни пост установљен између 329. и 340. године. Не зна се тачно која је била година његовог установљења, али је важно да се то збило у последњим годинама живота цара Константина, или током политичких превирања која су настала у време његових првих наследника.

Велики пост састоји се, заправо, од два поста. Први је страсна седмица, која почиње споменом на Христов улазак у Јерусалим. Тиме је задовољена старозаветна форма празника Пасхе, да први и осми дан буду празнични дани, а између њих да буде период уздржана. Након тога празник се продужава све до Педесетнице. Страсној седмици претходи Четрдесетница, пост који је уведен у црквену праксу под утицајем култова многобожачког Рима.

Када је начин исхране у питању, с обзиром да у прво време није било јединствене праксе, Лаодикијски сабор је 343. године својим 50. каноном прописао пост на сухоједење кроз сву Четрдесетницу. Очito је, међутим, да је и ту било разлика на Истоку и на Западу. У свом путопису из Свете земље Етерија даје подробни опис како се постило на Истоку. „Дани пасхални када дођу, славе се овако: као што се код нас пазе (тј. посте) 40 дана пре Васкрса, тако се и овде осам седмица пазе пре Пасхе. А због тога се осам седмица посте, јер се у суботе и недеље не пости изузев једног дана суботе у који бивају пасхална бденија (тј. Велика субота) и у који треба постити. Дакле, осим овог једног дана, никада се током целе године у суботу не пости. И тако, када се од осам седмица одузму осам недеља и седам субота, јер је потребно да се једна субота пости, (настају дани) који се овде зову празницима, тј. Четрдесетница.“

Из ових историјских сведочанстава може се видети како је изгледао пост у цркви након четвртог века. Данашња структура Великог поста коначно је установљена у 12. веку, са изузетком Недеље Светог Григорија Паламе, која се празнује од 14. века. Ипак, не може се рећи да се његова форма још од 4. столећа битно променила. Оно што се мењало био је приступ појединим данима поста. Они су у разна времена били посвећивани различитим догађајима. Смисао поста и његова порука добијали су током времена нова тумачења. Ове промене образлажу се настојањем цркве, познатим још из раних векова, да приступа друштвеном и политичком садржају одређеног времена и да му приододаје другачији, хришћански смисао.

Установа Четрдесетице у цркви води порекло из незнабожачког света, конкретно из култа вавилонске богиње Астароте, који је у Риму имао велики значај. Њено име је у римским култовима интерпретирано као „Естер“, а управо од тог имена у неким западним језицима потиче и назив празника Васкрсења Христовог. Астарота је била богиња плодности, којој су приносили жртве кроз пост и одрицање они који су желели пород. Попут свих култова плодности у разним културама, и њен култ је у народу имао огроман утицај. Римска империја дозвољавала га је и гајила управо ради тога. Одговор цркве био је везивање тог многобожачког култа за празник Васкрсења, с обзиром да он, као и Пасха, пада у прољеће. Први разлог за то треба тражити у покушају цркве да искорени толики утицај једног многобожачког култа. Други разлог било је наглашавање дисциплинарног карактера поста пред Васкрс.

Велики пост има и изразит едукативни карактер. Целоупно великопосно богослужење обилује старозаветним

читањима, која се и данас могу чути током овог периода богослужбене године у цркви. Поред тога, карактеристични су текстови химни и синаксара, који говоре о најразличитијим догађајима одређених времена и простора. Они пружају огроман извор података о томе како су установљавани поједини дани поста. Сходно свом образовном настројењу, Велики пост је био пресудни чинилац и за установљење катихумената. Наиме, они који су желели да се крсте, а касније и они који су желели да се врате у окриље цркве, били су пред целим сабрањем у погледу те своје жеље оглашавани. Сврха јавног оглашавања била је у томе да их заједница прихвати као своје, да се измири са њима и да им се нађе у невољи, јер је за живот цркве неопходно да људи у њој заиста једни другима буду браћа. Ма колико то за неке био практично недостиган идеал, такво настројење не сме престати да буде тежња цркве, све и да се никада у потпуности не оствари.

Сведочанство о томе да је Велики пост несумњиво био едукативног карактера даје опет Етерија, описујући своја искуства са поклоничког пута. Следећи опис односи се на Велику цркву Константинопоља: „Ово пак, госпође сестре, морала сам вам писати, да не мислите да бива што без разлога. Овде је такав обичај, да се над онима који прилазе крштењу, за ових четрдесет дана поста, најпре рано ујутру врше егзорцизми, чим се свршијутарњи отпуст у Анастасији. Одмах се поставља катедра епископу у мартеријуму Велике цркве, и сви који треба да се крсте седе у кругу око епископа, како људи, тако и жене. Тако исто стоје ту и оцеви и матере њихове, а и од народа који хоће да слушају, улазе тамо и седају. Катихумене епископ учи вери на овај начин: почињући од Књиге постања, за оних четрдесет дана прелази све списе, прво излажући их буквално, а потом их тумачећи духовно. И о Васкрсу, а слично и овери, свemu се уче тих дана. Ово се пак зове катихеза. А када се наврши пет седмица поучавања, тада они добијају символ.“

Важан моменат у овом опису је указивање на то да у структури поста ништа не бива без разлога, што говори о томе да је црква услед разних околности уводила поједине праксе. У Етеријино време црква је већ имала велики углед у империји Ромеја. Хришћанство је било прихваћено готово од свих, ако не као црквена пракса, а оно као идеологија. То не можемо у свему сматрати за добро, али је реч о чињеничним друштвено-политичким околностима насталим под утицајем цркве после Миланског едикта. Тај утицај, међутим, не треба узимати здраво за готово. Ради се о процесу који је трајао деценијама, а у неким случајевима и столећима.

Већ након смрти цара Константина, а то је време формирања четрдесетодневног поста, било је различитих политичких превирања. Управо је један догађај, везан за Константиновог наследника и братанца, цара Јулијана, од хришћана названог „апостатом“ (отпадником), изазвао реакцију цркве да суботу прве недеље поста посвети Светом Теодору Тирону. У време када је Јулијан Апостата отпочео своју борбу против цркве, Велики пост био је новоустановљена пракса. Пошто је решио да оскрнави хришћане, наредио је свом епарху да на пијаци изнесе намирнице попрскане крвљу идолских жртава. Тада се градском архијереју Евдоксију јавио Свети Теодор Тирон, рекавши му да хришћани не купују ништа на пијаци, већ да уместо тога зато готове колјиво.

Како су столећа пролазила, нови и другачији проблеми утицали су на увођење другачијих приступа посту. Примера за то је много. „Недеља православља“ установљена је као дан тријумфа над иконоборством. С обзиром да је то био сукоб политичке природе, на римском трону дошло је и до промене власти. Недеља Светог Григорија Паламе имала је за сврху спречавање уплива западне културе на Исток. Ту није у

питању само неко појединачно учење, већ читаво цивилизациско поимање. Богослужење „Суботе акатиста“ истиче Константинополь као Богом спасавани град који поражава све своје непријатеље. Ово богослужење установљено је у 12. веку, у време када се територије царства већ увеклико осипају, а многи народи Ромеје почину да се у политичком смислу осамостаљују. Идеја Богом спасаваног града требало је да све новонастале државе задржи у културолошкој зависности од престонице. Чим су све помесне цркве усвојиле ову праксу, њихови народи поучени су о идеји Цариграда као „престонице света“.

Пост је време поуке, подвига, туге, а уједно и радости, време надања, промишљања, како личног тако и заједничког, време чекања празника Пасхе и чежње за свеопштим вакрсњем кроз Христа. Поврх свега, Велики пост за хришћане треба да буде време надахнућа, како да се као црква суоче са околностима у којима се налази њима савремени свет, као што се и древна црква суочавала са околностима у којима се сама налазила. Данас, нажалост, живимо у друштву које је склоно подражавању, а не и доживљавању. За савремено доба карактеристично је губљење стваралаштва и превласт копирања. Ни црква није имуна од тога. Њено деловање такође се, углавном, свело на испуњавање већ устаљених форми. Отуда дани Великог поста треба да упућују на непрестано трагање за одговором на то како бити са Христом у једном свету који је Христ ставио на маргину свеукупне културе живљења.

Приређена верзија предавања које је презвитељ Александар Срнић, парох први житковачки, одржао на братском сабрању Његовог преосветленства Епископа нишког г. Арсенија са свештенством Архијерейског намесништва Алексиначког, 28. фебруара 2018. године

Свети Јован Златоуст

ДАНАС СЕ ОКОВИ СМРТИ РАЗВЕЗАШЕ

Свима нам је данас право време узвикнути оно што је блажени Давид казао: *Ко ће изрећи силе Господње, учинити да се чују све хвале Његове?* (Пс. 105. 2). Јер где, стиже нам дуго жељени и спаситељни празник – Дан Вакрсња Господа нашега Исуса Христа, та претпоставка мира, повод измирења, укидање ратова, уништење смрти, пораз ђаволов. Данас се људи измешаше са анђелима, и они који су телом огрнути надаље заједно са силама бестелесним химнен узносе. Данас престаје тиранија ђаволова, данас се окови смрти развезаше, нестаде победа адова; данас је опет право време пророчки онај глас казати: *Где ти је, смрти, жалац, где ти је, аде, победа?* (Ос. 13. 14; 1 Кор. 15. 55). Данас је Владика наш Христос бакарна врата сломио (Ис. 45. 2) и сâmo лице смрти уклонио. И што говорим о лицу? Сам назив је променио; не говори се, наиме, више смрт, него успење и сан, јер пре Христовога долaska и крсног Домостроја (нашега спасења) и сâmo име смрти је било страшно. Када је први човек настao, уместо велике епитетије, на ово је био осуђен: *А у који дан једеш (са дрвета познања добра и зла), смрћу ћеш умрети* (1 Мојс. 2. 17). Блажени пак Јов овим именом ју је назвао, говорећи: *Смрт, човеку одах* (Јов 3. 23). И Пророк Давид је говорио: *Смрт грешникâ је зла* (Пс. 33. 21). А када се Христос, Бог наш, жртвовао и када се десило Вакрсје, човекољубиви Бог је саме те називе укинуо и у наш живот увео нови и необичан устав, јер уместо "смрт", надаље се пресељење одавде назива *уснуће и сан*. По чему се то види? Слушај самога Христа како говори: *Лазар, пријатељ наш, заспао је, идем да га пробудим* (Јн 11. 11). Јер као што је онога који спава лако разбудити и подићи, тако је заједничкоме Владици свих нас (лако) вакрснути. Па будући да је то што је Он казао било нешто ново и чудно, ни ученици нису схватили то што је говорио све док није снисходећи слабости њиховој исто то казао јасније. И васељенски учитељ, блажени Павле, пишући Солуњанима, вели: *Нећу да сте у незнанју о уснулима, да не бисте туговали као остали који немају наде* (1 Сол. 4. 13). И на другом месту опет: *Зар су они који уснуше у Христу погинули* (1 Кор. 15. 18), и опет: *Ми који живимо, који преостајемо, нећemo претећи уснуле* (1 Сол. 4. 15). И на другом месту опет: *Јер ако верујемо да Христос умре и вакрсе, тако ће и Бог уснуле повести са Њим* (1 Сол. 4. 14).

...

Ниједан богаташ нека се не узноси због богатства свога, јер ништа од тога богатства у овај празник не може унети. Код празника ванцрквених много је фантазије и претеривања и обиља на трпези, тамо ће сиромах с правом бити нерасположен и покуњен, а богаташ задовољан и весео. Јер овај последњи облачи блиставо одело и богатију трпезу поставља, а сиромаха оскудица спречава да покаже исто частољубље. Овде пак свака неједнакост отпада, једна је трпеза и богатоме и сиромаху, и робу и слободноме. Ако си богат, немаш ништа више од сиромаха; ако си сиромах, ништа мање нећеш имати од богатога, нити ти се због сиромаштва умањују дарови ове гозбе духовне, јер благодат ова је божанска, а она не зна за разлику. И самон оном што круну носи и у порфирију је огрнут, којему је власт над икуменом уручена, и потребитоме који седи просећи – једна иста трпеза предлежи. Такви су, наиме, духовни дарови, заједничарење у њима не даје се према положајима, него према слободном избору воље и мишљењу. Са истом слободом и чашћу и цар и сиромах приступају узимању и причешћивању светим овим тајинствима. И зашто говорим: са истом чашћу? Почексто сиромах приступа са већом слободом. Јер цар, окружен бригама о пословима и притиснут многим околностима, као да се на пучини налази, тако је под узастопним таласима са свих страна попрскан и многим гресима упрљан, а сиромах, слободан од свега тога, бринући се само о најнужнијој храни, живећи живот миран и без обавеза, као у каквој мирној луци седећи, он приступа трпези са благочестијем многим. И не само то, него се онима који су забављени животним празновањима и из многих других разлога рађају различита нерасположења. Тамо је, наиме, сиромах опет покуњен, а богат блиста, не само због трпезе и обиља, него и због хаљина и блиставости одеће. Када, наиме, сиромах види богаташа одевенога у скupoцени ограђа, осети бол, мучи се и кука. А овде је и само нерасположење укинуто, јер свима је ограђаједан: спаситељно одјејаније, и Павле вапи, говорећи: *Који се год у Христа крстисте, у Христа се обукосте* (Гал. 3. 27). Немојмо, дакле, молим вас, да осрамотимо такав празник, него да се оденемо у памет достојну дарова које нам је благодат Христова даровала. Немојмо да се предамо пијанству и преједању, него замисливши частољубље Владику нашега, даје Он подједнако почастио и богате и сиромашне, и робове и слободне, и да је на све њих излио заједнички дар, узвратимо Добротвору за благовољеније о нама, а довољан узвратни дар је богоугодни начин живљења, душа трезвена и будна...

(Из "Беседе на Свету Пасху", Свети Јован Златоуст, Дела. Том VI, Ниш: Епархијски управни одбор Епархије нишке 2017, стр. 479-487.)

Милан Крстић

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО – *Старо прође, гле, све*

Старо прође, гле, све ново постаде. Ове речи великог апостола Господњег Павла, проткане су вером новог живота који се даје у вакрслом Христу. Први човек, Адам, промашио је циљ свога постојања и одступио од плана Божје љубави. Господ Исус Христос нам омогућава да се изнова сјединимо са Богом, да се вратимо првобитном назначењу, за које је Бог и створио човека.

Христос, Нови Адам, исправља Адамов првородни грех, чија је онтолошка последица била смрт. Први Адам нас је својом непослушношћу и егоизмом одвојио од Бога. Нови Адам, Христос, изнова нас присаједињује Богу кроз своју љубав и своју послушност Оцу, кроз послушност до смрти – *смрти на крсту*.

Христос је сишао да би смо се ми успели. Иако је то један исти пут, за њега је то био силазак – а ми се њиме успињемо. Како нам Свето јеванђеље говори, *Логос постаде тело и настани се међу нама, и видесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца, пун благодати и истине* (Јн 1, 14). Нови начин остварења Тајне Христове јесте оваплоћење Сина Божјег од Пресвете Џеве Марије и пролаз Сина Божјег кроз смрт, да би створена природа у њему достигла бесмртност. То не би морало да се деси да је стари Адам остварио циљ свог постојања, односно да се он сјединио с Богом Логосом и на тај начин он постао Христос.

Христос, који је Нови Адам и Отац новога живота људи, нема земаљског оца, него само земаљску мајку, Џеву. То значи да се у новој твари, која се у свету успоставља милошћу Божјом, укида земаљско очинство и уводи девичанско материјство. Очинство старог Адама, кога смрт побеђује, замењује се очинством новог Адама, који побеђује смрт. Материјство Еве, које завештава смрт, замењује материјство Свесвете Џеве, која рађа живот. Христос људима открива божанско очинство, у свецелости свога слободног самоприношења.

Спаситељ не намеће никакво спољашње господарење, већ као *Прворођени међу многом браћом* прима своју браћу у само тело своје и приводи их Небеском оцу. Земаљско очинство замењује се небеским, а земаљско материјство девичanskim. Дакле, зачећем човека унутар тела Христовог, тела које је оваплоћењем примио од Џеве Марије, човек се ослобађа од смрти и постаје учесник вечног живота. У овом новом животу, јединство Христа са Оцем представља узор међусобног јединства верних.

Ово је и прозба Првосвештеничке молитве: *Да сви једно буду, као ти, Оче, што су у мени и ја у теби, да и они у нама једно буду* (Јн 17, 21). Ово јединство, које се верним приноси као дар тројичног Бога, чинећи их браћом, постаје могуће само у Христу. Да Христос није

био наша Нова пасха, оваплоћени Бог, спасење усина-вљењем човека од стране Бога Оца било би незамисливо. Међутим, дар јединства истовремено се показује и као прозба, где се верни позивају да га усвоје у свом свакодневном животу. То је њихово дато, истовремено и задато, учествовање у телу Христовом. Да Христос свагда буде у нама и међу нама.

Доласком Спаситеља у овај свет отварају се врата Царства Божјег. Царство небеско није негде далеко од нашег живота. Оно заправо почиње овде и сада, уласком Христа у наш живот. Разумевајући недвосмислено речи Христове *Царство небеско је међу вама*, знамо да својим односом једних према другима исповедамо и потврђујемо веру у вакрслог Христа, који је ради свих и за све принео себе за живот света.

Снагом божанског очинства и тајном девичанског материјства обнавља се нови род људски, род деце Божје. Ново рођење, ново у односу на природно, даје нам се у светој тајни крштења. Сам појам рођења указује на то да је овај догађај повезан са онтологијом бића. Нема постојања без рођења. Као почетак новог живота, крштење показује да само природно рођење није дољно за постојање створених бића. Природно рађање без крштења као сједињења са Богом у Христу, односно без живљења у евхаристијској заједници, не може донети бесмртно постојање творевини, без обзира на то што је и природно рођење дар Божји, односно што се и оно збива вољом Божјом.

Потребно је, дакле, да се оствари заједница са Богом, тј. тајна Христова, која је заједница слободе, да би створена бића остварила бесмртно постојање. Та тајна Христова остварује се кроз крштење, где се новокрштени Духом Светим и учешћем у светој литургији сједињује с Христом. *Оно што је рођено од тела тело је*, односно смрт је, док оно што је рођено од Духа дух је, како каже Господ.

Нови Израиль, нови народ Божји јесте Црква Божја. Она има нову историјску мисију, да свету открије нови однос, завет између Бога и људи, остварен у Христу Исусу. Јединство тога новог народа Божјег више не зависи од племенских елемената и крвног сродства. Напротив, то је заједница отворена за све народе. Она се темељи на Новом завету са Богом, који је запечаћен крвљу Христове жртве. Заједничарити у том народу, бити уз тела цркве, представља чин прихватања Новог завета, чин ломљења хлеба и благосиљања чаше, учествовање у вечери Евхаристије. Кроз учешће у светој евхаристији постајемо нова твар, превазилазећи биолошку ипостас. Као браћа која нису нужно повезана крвним сродством, постајемо нови род у Христу, сједињени његовим телом и крвљу.

ПРВИ ДАН НОВЕ ТВАРИ

ново постаде (2 Кор. 5. 17)

Васкрсење, из животиса Саборног храма у Нишу. Фото: Михајло Лазаревић

Црква је сабрање на евхаристиској вечери, које изражава пуноћу новог живота у Христу. Треба рећи да црква није ни удружење, ни религиозна институција. Њу не чине здања, канцеларије, организациони састав. Она је народ Божји, сабран ради ломљења хлеба и благосиљања чаше.

Све старо прође и ново постаде. Старо прође, прође стари смртни човек, и настаде нови, бесмртни човек

у Христу. Прође туга људског живота и дарова се људима живот вечни, радост Dana незалазног. Прође таштина човековог промашаја. У Христу је све ново и обновљено, преображене и, на крају, као циљ свега сазданог, обожено. Наста нова твар у Христу, непропадљива и вечна. Ништа није ново под сунцем, осим једнога – Господа Христа! Јер у овоме свету ништа није вечно осим онога што не умире, онога што је јаче од смрти. То је Господ Христос и све што је од њега и у њему. То никада не умире и само је то вечно ново. То је божанска сила коју Господ даје човеку, вечни живот, вечна правда, љубав животворна, коју никаква смрт не може сатрти, нити истерати, из Христовог човека.

Радост новог живота у Царству небеском дарована нам је безграницним снисхочењем божанског човекољубља, које је учинило ово велико чудо доласка Бога у наш свет. Чиме можемо да узвратимо Господу за бескрајно обиље човекољубља његовог? Шта је наш подвиг у односу на дар који добијамо? Дајемо од себе оно што нам је дато. Христос добровољно, нас ради, даје себе, дарујући нам живот вечни. Празник васкрсења Христовог је учествовање у догађају победе живота над смрћу. То је темељ новога савеза човека са Богом, празник највеће радости. Стога, ако је ко у Христу, новаје твар. Старо прође, где, све ново постаде. Настаје ново, бесмртно, преображене и обожено. Овај сверадосни догађај ми прослављамо на свакој светој литургији, на којој заједничаримо са васкрслим Христом. И можемо да се надамо да ћемо са Христом заиста бити у Царству његовом, како каже и васкршња химна:

О велика и најсветија Пасхо, Христе!
О Мудрости, и Логосе Божији, и Силу!
Дај нам да се још присније причешћујемо тобом
у незалазни дан Царства твога.

Приређена верзија предавања које је презвитер Милан Крстић, парох орљански, одржao на братском сабрању Његовог преосвещенства Епископа нишког г. Арсенија са свештенством Архијерејског намесништва првог нишког, 28. марта 2018. године

СТО ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА ОД ОСВЕЋЕЊА

„Данас, драга браћо и сестре, обележавамо и велики јубилеј овог светог храма, сто четрдесет година од његовог освећења, које је извршено на празник Преподобног Симеона Мироточивог 1878. године, од стране Митрополита Србије Михаила, а уз саслужење Митрополита нишког Виктора и пиротског Евстатија, а у присуству краља Милана Обреновића“, рекао је Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније на светој архијерејској литургији коју је у Недељу православља 2018. године служио у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostоле у Нишу. По древном обичају и богослужбеном поретку, на крају свете литургије обављен је литијски опход са иконама око храма, а затим прочитан и Синодик који се чита у Недељу православља. Будући да је овај дан одређен за прославу јубилеја Саборног храма, Епископ Арсеније је у продужетку пресекао славски колач поводом славе Параклиса Светог Симеона Мироточивог, који се налази на јужној галерији Саборног храма. Уочи празника у овом параклису служено је бденије, а Преосвећени владика посебно је захвалио Колу српских сестара, које је ове године било домаћин славе. У Светосавском дому Саборног храма, након службе, приређена је трпеза љубави, прилагођена условима текућег великог поста, на којој је гђа Љиљана Стојановић, председница Кола српских сестара у Нишу, произнела надахнуту беседу о Преподобном Симеону.

Света литургија у нишкој Саборној цркви и у овој свечаној прилици била је украшена појањем Црквено-певачког друштва „Бранко“, које са свог места на галерији храма већ више од сто тридесет година у непрекинутом континуитету учествује у недељним литургијама. Овај мешовити хор истински је бисер Саборног храма, чији глас се у наше време проноси широм света. Основан је непуну деценију након подизања цркве, а његова историја у стопу прати историју овог здања кроз све, па и најтеже периоде његовог опстања. Садашњи иконостас, настао приликом последње обнове храма, у целости је подигнут од прилога који је прикупила ова певачка дружина. Она својим постигнућима далеко надмашује разmere деловања једног црквеног хора, али, исто тако, у свему испуњава своју првобитну намену и задатак, поменут у једном архивском документу: да учи, гаји и разноси црквену и световну српску песму.

Друга славна црквено-народна установа, нишко Коло српских сестара, и овога пута стала је несебичним трудом уз свој храм, прихвативши се да у години јубилеја буде домаћин славе. Основано далеке 1905. непуне две године после настанка Кола српских сестара у Београду, у циљу ублажавања

последица великих страдања српског становништва у свим крајевима где је то било неопходно, ово удружење узимало је благослов под сводовима Саборног храма. Окупљајући многе знамените жене, међу којима су биле и Надежда Петровић, Делфа Иванић и Катарина Илиџановић, Коло српских сестара у Нишу постигло је, у првом периоду свог служења, задивљујуће резултате у добротворном раду. Њихово деловање било је и у овом граду забрањивано у временима окупације, а касније, као тобожња буржоаска творевина, од стране послератног режима. Обновљено 1990. године, са новим таласима страдања нашег народа, Коло српских сестара је узор хришћанске трудољубивости и састрађања, немерљива подршка у свим потребама и још један понос Саборне цркве у Нишу.

„Нишки Саборни храм, посвећен Сопштвују Свјатаго Духа на apostole, представљаје вредно грађевинско дело и несумњиво највећи дomet, не само наше, већ и балканске сакралне архитектуре деветнаестог века“, писао је дугогодишњи Епископ нишки, а данас Патријарх српски г. г. Иринеј у предговору другог издања монографије *Велики нишки Саборни храм* протојереја Петра В. Гагулића. „После више континуираних буна и устанака српског живља под турском влашћу, угушиваних страховитом одмаздом, Турска је половином деветнаестог века била принуђена да попусти и да прихвати неке захтеве поробљене и обесправљене раје. Један од захтева нишских Срба био је захтев да се подигне храм у Нишу. Желели су да подигну храм сличан Дечанима или Грачаницама, који ће моћи да се види из даљине, да њиме на видљив начин покажу своје присуство, веру и наду у скори долазак дана када ће се ујединити са својом браћом која су збацила јарям ропства и живе животом достојним људских бића.“

У оно време Митрополит нишки г. Јоаникије Други (Константинидис) дао је велику моралну и материјалну подршку Србима овога краја, који су 1854. године почели да прикупљају новац и материјал за остварење својих намера. Две године касније, он је успео да добије ферман, односно дозволу турских власти, за подизање нове нишке Саборне цркве, дарујући из своје касе већу суму новца. Исте године Митрополит је осветио темеље будућег храма. Нишка црквена општина потписала је уговор са неимаром – протомајстором Андрејом Дамјановићем из Велеса, о условима његовог зидања. Тај уговор сачуван је у оригиналу, а *Глас Епархије нишке* објављује његову фотографију и препис у овом броју. По одласку Митрополита Јоаникија Другог, ондашњи архијерејски заменик, нишки иконом Јован Поповић, упутио је народу писмени апел за помоћ у корист подизања нове велике Саборне цркве у Нишу. „Нишки Срби припремали су се неколико година за изградњу храма великих размера“, пише у поменутом предговору Епископ нишки Иринеј. „Страх пред великим делом није долазио због сиромаштва, већ због Турaka који су све чинили да онемогуће градњу храма. Уложивши натчовечанске напоре, успели су за петнаест година да подигну храм којим је тадашња Србија била задивљена.“

Протомајстор из Велеса започео је градњу храма, коју је довршио његов брат Ђорђе Дамјановић. „Иако је храм био завршен већ 1872. године, Нишлије нису журиле са његовим освећењем“, наставља владика Иринеј. „Жеља им је била да се храм освети у слободи. Одмах, само неколико месеци након ослобођења, на најсвечанији начин, у присуству највећих представника цркве и државе, 13. фебруара 1878. обављено је освећење храма.“ Петар Гагулић у својој књизи преноси сведочанства неколико ондашњих књижевника и

ВЕЛИКОГ НИШКОГ САБОРНОГ ХРАМА

људи од науке, који износе своје утиске о новоподигнутом здању: Милорада П. Шапчанина, Михаила Валтровића, Милана Ђ. Милићевића, Ватрослава Јагића, Тодора Поповића. Глас Епархије нишке на странама овог броја преноси детаљан извештај са освећења, објављен у *Новинама српским*.

Храм је по својој архитектури подигнут као тробродна вазилика, димензија 38 пута 30 метара, са отвореним тремовима (ексанартексима). На његовом врху стоје четири мање куполе на четири угла главног брода и централна купола висока 33 метра. Кровна конструкција стоји на високим стубовима, помоћу којих је постигнут жељени ефекат стремљења у висину. На јужној галерији, на горњем спрату храма, налази се параклис посвећен Светом Симеону, у знак захвалности Нишлија за пажњу коју је велики жупан, оснивач српске државе, указивао њиховом граду. Иконостас капеле изграђен је по нареџбини краља Милана, одмах по ослобођењу Ниша. Краљ ослободилац имао је према Светом Симеону посебан пијетет. Остало је забележено да се он, заједно са краљицом Наталијом, увек причешћивао у овој капели приликом боравака у Нишу. Спомен Светог Симеона је дан за који је било одређено и освећење великог нишког храма.

На другој страни галерије био је простор првобитно намењен изградњи Параклиса Светог Саве. Читав северни део храма, укључујући и ову галеријску површину, био је срушен приликом бомбардовања у Другом светском рату. Након обнове, у време Епископа нишког др Јована, на северној галерији освећена је капела у спомен Светом Јовану Крститељу. Северни и јужни трем цркве преграђени су у време Епископа нишког Никанора (1898–1911). Простор у северном трему био је намењен отварању Капеле Светог апостола Никанора, која никада није добила свој иконостас, нити је у њој икада вршено богослужење. Овде су пренети земни остаци Епископа Никанора 1922. године, који су откривени приликом последње обнове након страдања храма у пожару, иако трагови гробнице нису били пронађени када је тај део храма у Другом светском рату био порушен. Са јужне стране, у ексанартексу, налази се капела посвећена нишким свештенимученицима, пострадалим у Првом светском рату. Њихова тела пренета су у овај простор 1922. године, након чега је капела постала место ходочашћа многих који су боравили у овом граду. Плоча са именима ових страдалника за веру постављена је 1937. године. Сваке године на дан 12/25. новембра, као и у дан помена Српских светитеља и о свим задушницама, овде су се служили заупокојена литургија и парастос.

Свих пет звона за нишку Саборну цркву било је саливено још у доба краља Милана, једно од њих сачињено од турских топова из ратних трофеја 1877. године, у знак благодарности Богу за ослобођење. Звона су се првобитно налазила на дрвеној звонари у порти храма. Према плану изградње цркве, звоник је требало да буде изузетно висок, али је на интервенцију турских власти остао ограничен на висину кровне конструкције. Звона су подигнута 1892. године, приликом прве обнове храма. Нови звоник дозидан је 1937. године, до висине средњих купола (око 28 метара), од прилога нишког рентијера Полихрона Мантића, о чему сведочи подatak на белој мермерној плочи, која се налази у трему, лево од улаза у храм.

Првобитни иконостас имао је сам по себи специфичну архитектуру. Изузетно висок, сав од дрвени грађе и елипсастог облика, био је постављен у шест водоравних појасева, испуњених драгоценим иконама. Особиту вредност имао је

богат и живописни дрворез царских двери. Нишка црквена општина склопила је 1885. године уговор са познатим уметником Ђорђем Крстићем за осликање иконостаса цркве. Било је договорено 54, али је до 1894. године насликано само 12 икона, од којих је 10 постављено на иконостас. Ђорђе Крстић је, без сумње, велики уметник свога времена, а мишљења о духовној вредности његових икона била су подељена. Три године касније, црквена општина склопила је још један уговор, са Милутином Марковићем, наставником цртања у Нишкој гимназији, за осликање још 20 икона, које ће бити постављене у иконостас. Уговор о почетку живописања храма склопљен је 1938. године, са руским уметником Владимиром Предојевићем, дворским зографом. Сав посао око живописања храма завршен је до 1942. године.

У Саборном храму у Нишу налазе се делови моштију Светог великомученика Артемија, првог војсковође цара Константина, чије је име такође везано за овај град. По усменом предању, ове мошти донео је из Хиландара Епископ нишки Виктор (1878–1883), заједно са делом моштију Светог Елефтерија, које више нису овде. Великом драгоценошћу овог храма сматрају се позлаћени богослужбени сасуди, које је, поводом прославе 1600 година Миланског едикта, 1913. године, на поклон нишкој Саборној цркви послao руски цар Николај Други Романов.

У својој, више од сто четрдесет година дугој историји, нишка Саборна црква доживела је неколико обнова и нових освећења. Остало је забележено да су у време борби за ослобођење, још пре освећења храма, Турци у његовом простору чували храну и други материјал – што је сачувало цркву од рушења. Друга опасност настала је неколико година после освећења, када је храм почeo да тоне у земљу под тежином црепа којим је првобитно био прекривен кров. Ондашња црквена управа је још 1891. године предузела мере и извршила генералну оправку целог храма. На кров је тада стављен бакарни плех, оправљене су куполе и спољашњи зидови, а звона подигнута на торањ у саставу храма. Обновљени храм поново је освећен 1893. године, када је објављена и прва Споменица нишке Саборне цркве. Под од печене цигле замењен је паркетом 1908. године. Стари бакарни кров дотрајао је и замењен је новим већ 1929. године.

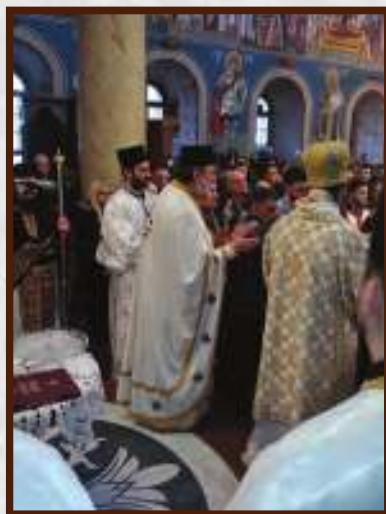
У време окупације током Другог светског рата, извесна немачка складишта била су смештена у порти храма. То је био разлог за савезничко бомбардовање овог места у априлу 1944. године. Порушена је читава јужна страна Саборног храма. Благодарећи ревности Епископа нишког др Јована

(Илића) и готово свих грађана Ниша, оправка је извршена веома брзо, а велико освећење обављено већ наредне године. Наредна измена старог бакарног лима предузета је 1998. године. Реновиран је већи део кровне грађе, обновљена и заштићена спољна фасада. Обављени су и обимни радови у циљу постављања подног грејања и гранитног пода уместо дотрајалог паркета. Тада се дододило ново велико страдање ове светиње, у пожару који је избио у раним јутарњим сатима 12. октобра 2001. године. У овој трагедији уништено је све што се у храму налазило, укључујући иконостас и готово сав живопис. Куполе су се обрушиле, а од храма је остало само згариште. Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј, тада Епископ нишки, храбро је предузео послове обнове. У предговору новом издању књиге *Велики нишки Саборни храм* записане су његове речи:

„Иако обнова нишког катедралног храма пада у времену велике материјалне оскудице, у времену крупних политичких збивања, превирања и тражења најбољег пута у бОљу будућност, у времену секуларизма присутног у свим слојевима друштва, ипак постоји велики број људи у свим службама, звањима и узрастима са идеалима наше хришћанско-светосавске културе, верних и оданих својој вери и цркви, спремних да се жртвују и учине преко своје моћи за своју цркву и народ. Диван пример показали су Савезна држава, Република Србија, град Ниш, наша војска, полиција, државна и приватна предузећа, неке школе и бројни грађани, својим донацијама и жељом да се храм што пре обнови.“ Нишки Саборни храм поново је освећен 8. октобра 2006. године, руком Митрополита загребачко-љубљанског г. Јована, уз саслужење свих архијереја Српске православне цркве.

Иконе на новом иконостасу израђене су у атељеу Матеја Минића из Београда. Нови живопис нишког Саборног храма дело је радионице Радана и Станише Радојловића и радионице Петра Билића у периоду од 2006. до 2010. године. Од старог живописа сачуване су само две фреске: глава Светог Саве Освећеног, која се налази на источној страни олтарског зида, и јеванђељски приказ Жена мироносица, на јужном зиду олтарског дела цркве. Спаšена је икона Ђорђа Крстића „Свети Сава благосиља српчад“, преостала као сведочанство прошлог времена. Од пожара је спашен и делић моштију Светог Артемија, највећа светиња ове цркве. У обновљеном храму постављена је нова плоча са именима упокојених нишских архијереја, погребених у овом храму: Епископа Нестора (1884), Епископа Јеронима (1894), Епископа Доментијана (1913) и Епископа Јована (1975). У пожару су страдале плоче са именима добротвора овог храма, које су се налазиле на унутрашњој страни зидова. Нестале су три велике плоче, као и четврта, на којој су била уписана имена упокојених чланова Црквено-певачке дружине „Бранко“, из времена Епископа нишког Доситеја. Сачувана је једна плоча са именима великих добротвора, која стоји на левој страни улаза у храм, као и неколико преосталих са именима добротвора, које се и данас могу видети у тремовима цркве.

Значајан део трајања нишког Саборног храма – више од једне трећине његове историје – похрањен је у личним сећањима протојереја ставрофора Бранислава Цинцаревића, његовог садашњег старешине. Њега су родитељи, као маленог дечака, сваке недеље водили у Саборну цркву, како би присуствовали светим литургијама. Величина, достојанство и богослужбено пјеније владике Јована (Илића), проте Божидара Станковића, тадашњег старешине храма, и проте

Животе Јанковића, њиховог парохијског свештеника, били су му – како он данас каже – инспирација да своје животне путеве веже за цркву. Руком Епископа нишког Иринеја руко положен је 1983. године, откада је непрестано својом свештеничком службом везан за живот Саборног храма. Тада није ни слутио да ће једнога дана постати његов старешина, како би, у ново време страдања ове светиње у пожару, и он дао свој

допринос обнови, рестаурацији и улепшавању цркве у којој је растао.

„Када се вежете за цркву, онда увиђате да је она животно стабло које вам даје неиспрну снагу за мисионарски рад“, каже за *Глас Епархије нишке* прота Бранислав. Он тиме објашњава и широм света запажене плодове труда Црквено-певачке дружине „Бранко“, на чијем се челу око десет година, у тешким временима, налазио његов отац Стеван Цинцаревић. Почетком деведесетих година прошлог века, захваљујући великој подршци надлежног архијереја, Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Иринеја, овај хор је, потпуно обновљен, освежен, добио једно ново лице – сећа се садашњи старешина Саборног храма. У тој обнови велико учешће узела је његова супруга, противница Сара. „Промена

климе у друштву, духовна глад и жеђ, окупили су многе младе, који су у цркви добили своје место. То је кључна карика опстанка цркве. Што више места најете младима, или уопште људима у цркви, то су њена мисија и успех већи. Увек када смо саборно деловали, било на обнови цркве, њеном фрескописању, мисионарском организовању или некој хуманитарној акцији, успех је био очигледан.“

Из свог тридесетпетогодишњег искуства на парохијској служби, протојереј ставрофор Бранислав Цинцаревић закључује да незаменљив фактор у мисији и најбоља покретачка енергија за планиране послове стоје у личном примеру. Вера је неиспрна ризница која нам даје снагу за преглаштво, а оно што нам је Бог дао као талант, треба да пренесемо другима. „Саветовањем са старијима отварамо врата и свом успеху“, истиче прота Бранислав. „Мене је то инспирисало да се распитам о животима и раду својих претходника, старешина Саборног храма, те сам разумео да је свако дао свој максимални допринос, сваки од немерљиве важности у датом историјском тренутку. Једном речју, Бог руководи својом црквом и нашим животима. Треба се приљубити уз цркву као тврђаву истине. Никакве сциле и харибде овога света у том случају неће нам најти.“

Прота Бранислав Цинцаревић, коме савремени тренутак ставља у дужност многе одговорне и тешке задатке, петнаести је по реду старешина у целокупној историји нишког Саборног храма. Први међу њима, знаменити прота Јован Поповић Иконом, поред високих заслуга за саму изградњу храма, десет година након освећења успешно је водио све важне послове везане за његов опстанак. Од осталих добро је поменути ученог нишког свештеника Атанасија Урошевића (1918–1928), првог старешину ове цркве после Великог рата, проту Светомира Станковића (1933–1947), великог организатора црквеног живота у Нишу, проту Петра Гагулића (1947–1955), првог аутора и приређивача историјских записа о Саборном храму и читавој Епархији нишкој, проту Божидара Станковића (1961–1981), покретача изузетних активности, важних за једно ново време, и проту Богија Цветковића (1987–2012), који је на овој дужности провео највећи број година и у чије време су се дододило најновије обнове и градње, које дефинишу садашњи изглед храма.

СТО ГОДИНА ЖИВОТА ВЕЛИКЕ ДОБРОТВОРКЕ ГОСПОЂЕ ЗВЕЗДЕ ДЕЈАНОВИЋ

Госпођа Звезда Дејановић рођена је 1918. године као седмо дете у породици свештеника Владимира Хаци-Поповића у Кривој Паланци. Деда њеног оца путовао је у Солун јашући на коњу, како би добио честицу моштију Светог Димитрија за освећење новоподигнуте кривопаланачке цркве. Њена мати Јелена, учена, храбра и честита жена, остала је удова са двојицом синова и пет кћери, када је Звезда навршила тек четрдесет дана живота.

Сећа се да је као дете лубила руку знаменитог Митрополита Јосифа (Цвијовића). Узимала је благослов од тадашњег Епископа злетовско-струмичког Варнаве, потоњег српског Патријарха. Током свог живота узела је, и данас се сећајући када и у којој прилици, благослов од петорице патријараха српских: Варнаве, Гаврила, Германа, Павла и Иринеја. Школовала се у Београду, где је завршила Учитељску школу.

Становала је у то време код свога брата Арсенија, који је по занимању био геодета.

Удала се 1937. године, за Пенету Дејановића, угледног трговца и финансијског стручњака. Венчани су у Манастиру Светог Јоакима Осоговског, руком архимандрита Арсенија и јеромонаха Фирмилијана, потоњег српског епископа у Америци. Били су још у својој младости добротвори овог манастира, што је посведочено на плочи која се налази на зидовима ове светиње.

Господин Пене Дејановић радио је за словеначку фирму „Леснина“. Године 1960. брачни пар се доселио у Ниш. Овде их је убрзо, међу

малобројним верницима под сводовима Саборног храма Силаска Светога Духа на apostole, приметио тадашњи Епископ нишки др Јован (Илић). Редовно су долазили да се моле и да помогну где треба и шта треба. Њихов дугогодишњи парох био је учени нишки протојереј Петар Гагулић, чије су књижевно издаваштво свесрдно помагали.

По речима умировљеног протојереја ставрофора Мирољуба Стојановића, у оно време дугогодишњег ђакона и епархијског службеника, број верних који је тада посећивао богослужења био је знатно мањи него данас. Разлог је био страх од надзора који су вршили послушници државних служби. Већина верних који су долазили у цркву састојала се од свештеничких породица и старијих жена. Пене и Звезда Дејановић били су уочљиви међу њима, као један веома педантан, отмен и дубоко побожан брачни пар интелектуалаца. Како прота Мирољуб тврди, могли сте по њима да навијате часовник. Увек су тачно долазили на почетак литургије, као и на бденија уочи недељних и празничних дана. У њиховом понашању могла се препознати истинска духовна чистота. Скромно одевени, никада се нису упуштали у безразложна дружења, шале, оговарања и празнословље. Њихова вера очитавала се у делима која стоје иза ње. Годинама касније, све до данас, изнова се сазнаје колико су манастирских братстава они тајно помагали.

Са Патријархом српским Иринејем и првом Влајком Грабежом

Епископ нишки Иринеј, садашњи Патријарх српски, дошао је на место архијереја у овом граду, склопио је са њима искрено пријатељство. Често су се међусобно посећивали. Брачни пар Дејановић издавају је од својих месечних примања редовне прилоге за потребе Епархије нишке, али и за помоћ благочестивим хришћанима у својој средини. Како сведочи умировљени протојереј ставрофор Радован – Раша Петровић, били су стални донатори поклоничких путовања које је у оно време организовало Богомољачко братство. Плаћали су трошкове пута за многе који то себи нису могли да приуште. Господин Дејановић помагао је као финансијски

Са својим ученицама и колегом

стручњак при сређивању епархијског књиговодства. Тадашњи режим није благонаклоно гледао на његову оданост цркви, приморавајући га да за то подноси одређене тешкоће, о којима он никоме није говорио. Чика Пене Дејановић упокојио се 1988. године. Његовом опелу присуствовали су владика Иринеј и седморица свештеника.

Оставши удовица, госпођа Звезда наставила је да помаже своју цркву. Била је присутна на освећењу камена темељца када је отпочела обнова Храма Светог Саве у Београду. Као једном од утемељивача овог храма урученана јој је грамата коју је потписао Патријарх Герман. Свесрдно је помогала Манастир Пресвете Богородице у Ђунису. Лично је познавала Драгутину Јоцића, рођеног брата Милојке, на основу чијег чудесног виђења је овај хришћанин покренуо изградњу чувене светиње. Пре нешто више од годину дана још једном је посетила манастир у Ђунису, одушевљена његовим новим изгледом. Том приликом обишла је и оближњи Манастир Светог Романа Ђушишког. За обе ове обитељи она и данас шаље редовне прилоге. Била је велики добротвор Храма Воздвижења Часног крста, подигнутог на нишком Новом гробљу. Такође, она је и један од највећих приложника за обнову Саборног храма у Нишу, пострадалог у пожару 2001. године.

Са својим парохом и млађим сином, Браниславом

Њен млађи син, Бранислав, изненада се упокојио пре три године. Сахрањен је тачно на њен деведесет седми рођендан. Том приликом Патријарх српски Иринеј лично ју је позвао да јој изјави саучешће, заједно са речима утеше која јој је много значила. Његова синовска оданост и свакодневна брига о мајци прешла је на његову децу – њене драге унуке, Биљану и Владимира. Старији син госпође Звезде, Владимир, од младих дана радио је у Француској, не прекидајући сталан топао и близак однос са својим родитељима. Њега је у свом кабинету примио Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј, преневши му дирљива сведочанства о доброти и дугого-

Пене и Звезда Дејановић са најближима

дишњој жртви његових родитеља у корист цркве, посебно Епархије нишке.

Исте речи хвале преноси и протојереј ставрофор Бранислав Цинцаревић – садашњи старешина Саборног храма у Нишу, који их памти још из времена свога детињства. Више од свих, о узорној добротворки говори њен некадашњи парох, умировљени протојереј ставрофор Влајко Грабеж. По препознатљиво надахнутим речима овог часног свештенослужитеља, који је у наш град дошао средином деведесетих, госпођа Звезда је идеална хришћанка, необична старица која много зна и која на истински начин верује у Бога. Као свештеничка кћи увек се с великим љубављу и пажњом опходила према свештеницима, дочекујући их у свом дому са особитим гостопримством. Када ју је садашњи парох, Мирослав Бошњак, довезао на устоличење садашњег Епископа нишког г. Арсенија, Његова светост Патријарх устао је да је дочека, подаривши јој нови благослов и искрен пријатељски загрљај.

Његова светост Патријарх са Звездиним старијим сином, Владимиром

Ова угледна хришћанка редовно прати црквену штампу. Лист „Политика“ налази се на њеном столу већ пуних седамдесет година. Такође прати спортске догађаје. Њен омиљени спортиста данас је Новак Ђоковић, пред чије се мечеве моли за његову победу. У својој стотој години она и даље обавља кућну гимнастику. Њен свештеник редовно долази да је причести, обавештавајући многе заинтересоване о њеном здрављу.

Никада се ова честита и скромна душа није разметала својим даровима, нити је велики број људи знао за њу. Али ни о коме са толико дивљења, љубави и поштовања данас не говоре стари и угледни нишки протојереји. Шестог априла 2018. године навршила је пуних сто година живота. Нека још многа и блага лета доживи наша Звезда. Свакога дана њена црква од срца се моли за њу.

И. Ж.

УЧИНИТИ ДОСТУПНИМ СВЕ ШТО ДОПРИНОСИ ЕВАНГЕЛИЗАЦИЈИ

Разговор са презвитером Огњеном Станковићем, уредником веб-сајта „Православна Епархија нишка“

Презвите Огњен Станковић, парох доњоврежински, још од почетка службе у цркви везан је за Храм Успења Пресвете Богородице у нишком приградском насељу Доња Врежина, где је пуних пет година пре свог рукоположења служио као хонорарни појац. По завршетку студија на Православном богословском факултету, три године је обављао службу ђакона, најпре у нишком Храму Светог Луке, а потом и у Саборном храму. Девет година био је катихета у неколико основних и средњих школа у Нишу. Посебан допринос дао је у Специјалној школи са домом ученика „Бубањ“, тако што је, савладавши основе значковног говора, поднео пројекат припреме и реализације прве код нас познате литургије, служене на гестовном језику, као и ДВД-речника са богослужењем. Ови резултати и данас су, као помоћно средство, доступни свештенослужитељима и вероучитељима чија служба укључује рад са особама са оштећеним слухом.

Међутим, труд по којем је овај свештеник посебно истакнут јесте постављање православне црквене грађе на интернету. Огњен Станковић се већ седам година налази на месту уредника веб-сајта „Православна Епархија нишка“. Као један од информацијски најобразованијих градских свештеника, дао је највећи допринос изградњи и унапређењу овог гласила, једног од најбогатијих епархијских сајтова публикованих на српском језику. Његов мисионарски подухват у области виртуелне културе тиме се не иссрпљује – будући да је отпочео годинама пре рада на овом сајту, а и данас, са благословом цркве, укључује и додатне садржаје у односу на активности епархијске медијско-информационе службе.

Шта је, по вашем мишљењу, најважније од православне грађе што треба постављати на интернет?

У духу послаша цркве „идите и научите све народе“, императив је учинити доступним све оно шта може допринети евангелизацији. Будући да је идеал црквене мисије „свима бити све“, а заинтересованост за одређену врсту садржаја зависи од личних афинитета, слободан сам рећи да нема више или мање важне православне грађе. Интернет претендује да постане и водеће информационо-медијско средство данас, што је за цркву прилика не само да мисионари, већ и да без просторних граница поучава верне. Са тог аспекта сматрам да је најважније учинити доступним и ставити у први план садржаје које богослужбени поредак у одређено време актуализује – а то су пре свега прописана библијска читања. Управо то је оно што сајт „Воанергес“, ко-

ји уређујем, чини доступним, као први корак ка развијању једног садржајнијег електронског часописа.

Који су важни моменти вашег дугогодишњег искуства у уређивању једног од наших највећих епархијских сајтова?

Сајт Епархије нишке био је најсадржајнији епархијски сајт на српском језику, будући да је, у складу са тадашњим благословом, укључивао много пројекта. Уреднички рад донео је многа искуства везана за значај избора сарадника, личну и тимску мотивацију, регистровање и решавање проблема. Најзначајније искуство вероватно је одговорност коју је место уредника носило у периоду прославе годишњице Миланског едикта. То је и година када сам из ђаконског прешао у свештенички чин, што ми је, отварањем видика у приснијој служби са парохијанима, донело другу врсту одговорности. Парохијске обавезе приморале су ме да замолим за разрешење од службе вероучитеља, а одразиле су се и на мој рад на сајту. Већ седам година сам по послушању уредник епархијског сајта и уредник једне посебне стране са свакодневним библијским читањима, али и даље гледам на то само као на почетну етапу онога шта се може постићи.

Каква је ваша визија у погледу унапређења црквене информационе мисије?

Интернет је само средство, свима доступно и једноставно за коришћење. Будућност унапређења информационе мисије ни по чему се не разликује од унапређења мисије уопште. Уколико буде конкретног саборног деловања и послушања – биће трајних резултата. Уколико тога нема – нема ни мисије у правом смислу речи.

Шта бисте саветовали некоме ко жeli да сe посвети медијско-информационој служби цркве?

Свако ко жeli коју службу у цркви треба, пре свега, да буде верник цркве. Да ли неко жeli бити слуга или службеник, син или најамник, то кроз јавну службу, као порука и као препорука, одлази у јавност. Важно је познавање црквеног језика и црквене структуре, како би се разликовао битно од небитног. Поред свега тога, треба да постоји свест о потреби за доживотним усавршавањем. Електронски медији напредују врло брзо. Као и у духовном животу, свака апсолутизација знања равна је његовом поништењу. Родитељима који ме питају о могућности да њихова деца постану свештеници, увек сам давао исти одговор: ако безинтересно за воле богослужења, онда ће волети и своју службу – без обзира на сва искушења која она носи. У супротном, биће тешки и себи и народу. Неки сматрају да медијско-информациона служба није у вези са учешћем у богослужењима. То је далеко од истине. Све у цркви има један конвергентни центар, а то је света литургија.

Протојереј ставрофор мр Бобан Миленковић

СРЕДСТВА И НАЧИН ИЗЛАГАЊА ИСТИНА

Поглавље из студије „Приступ Светог Григорија Паламе Светом писму“, објављене у годишњаку Црквене студије бр. 14/2017. Аутор је магистар богословских наука, члан Међународног удружења православних научника и Међународног центра за православне студије. Раних деведесетих један од уредника студентског часописа Богословског факултета СПЦ „Логос“, познатог по критичком приступу актуелним богословским и црквеним темама. Касније професор доктортеског богословља у Богословији Светог Кирила и Методија и старешина Цркве Ваксрења у Нишу. Данас служи на парохији у Калимносу у Грчкој.

Излажући богословље Цркве, Светитељ се служи општим образовањем и познавањем философије (када користи нпр. Хомера¹ или философе²), не да би градио компромисну истину са њима, већ да би објаснио богооткривену истину Светог писма. Светитељ по имену говори о учењима Питагоре, Платона и Сократа, указујући на промашаје њихових учења. Својим ставом о наведеним философима Свети Григорије Палама наставља сведочење Светог Јована Дамаскина о јереси јелинства³ – али га, следујући светим оцима, и допуњава својим освртима о Аристотелу „кога су богоглаѓиви људи назвали лукавим“ – док свима онима који покушавају да свој ум усагласе са „истинама“ Аристотела и Платона, а не искуству Цркве саветује – „...нека се грбав не хвали као да је исправан; јер, оне који га виде не може обманути чак и ако самога себе обмањује“.⁴ Да Свети Григорије Палама није причао о Аристотелу без познавања његове философске мисли, сведочи и следећи одељак који говори о томе:

„Једном приликом Палама, још док је био у младалачком добу, у присуству великога цара Андronика, онога претка данашњих царева, говорећи о Аристотеловој логичкој философији, изложио је толико значајне философске мисли да је задивио мудраце који беху око цара. Тада онај мудри велики логотет, испуњен усхићењем, рече цару: ‘Да је жив и да је присутан и сам Аристотел, и он би га похвалио’, а затим дода-де: ‘Такву генијалну оштроумност требало би да имају сви који се подухватију да разматрају Аристотелову логичку философију.’⁵

Светитељ, користећи језик философа, не уграђује њихове ставове као истините или могуће истините у неку свеобухватну научно-теолошку истину. Напротив, јасно је да су изрази и примери из језика философије ту ради приближавања уху слушаоца, а не као елементи истине. Могло би се рећи да су ти примери (као и сам језик философије) нужно помоћно средство. Свети Јован Дамаскин јасно каже, „иако истина нема потребе за разноврсним софизмима, употребимо их ради оповргавања лукавих противника и лажноимених знања“⁶ – што Свети Григорије прихвата и наглашава у свом обраћању Варлааму, када каже: „Оно што је божанско, честити пријатељу, то је изнад сваког ума и појма, и изнад дијалектике, зато што је узвишене у односу на уобразиљу и на мишљење, и изнад могућности доказивања“ – истичући још и то да – „божанске ствари на богодоличан начин црпимо из Духом покренуте сile богослова“.⁷ Светитељ, једноставно речено, није демагошко-магијски – научни – „теолог“, и његов метод и ставови у тумачењу (теологији) Светог писма су неспориви са секуларно-схоластичком теологи-

јом, како Варлаама тако и свих његових учитеља и настављача до данас.⁸ Напред речено је могуће, будући да је исправна теологија „дар Божији, у дословном смислу дат у Светоме Духу – али не природни дар – јесте наша философија, која, када дође свише, чак и рибаре чини синовима грома“.⁹

То потврђује и г. Мацукас, када пише да свето-

отачки језик (тј. свети оци) „пак позајмљује из свог окружења све техничке изразе, потпуно их смислено преобразавајући кроз нови садржај мисли“.¹⁰ Отац Г. Флоровски лепо указује на напор Светих Отаца да се језик јелинизма оспособи за изражавање богооткривених истине када каже – „Није било доволно само узети философске термине у њиховој обичној употреби: залиха античких речи беше недовољна за богословско исповедање. Требало је прековати античке појмове. Тај задатак су на себе узели кападокијци, и пре свих – Свети Василије.“¹¹

Свети Григорије Палама не излаже богословски систем и не ствара системско/синтетички орган за генерисање нових система/синтеза. Светитељ својом речју свештенослужи, показујући, као неопходну, синергијску анализу од Бога откривеног. Непорецив доказ да је богословствовање за Светог Григорија Паламу молитвено уздарје Бога човеку, јесте молитва којом се Светитељ обраћа Богу на почетку свог дела *O исхођењу Духа Светог*.¹²

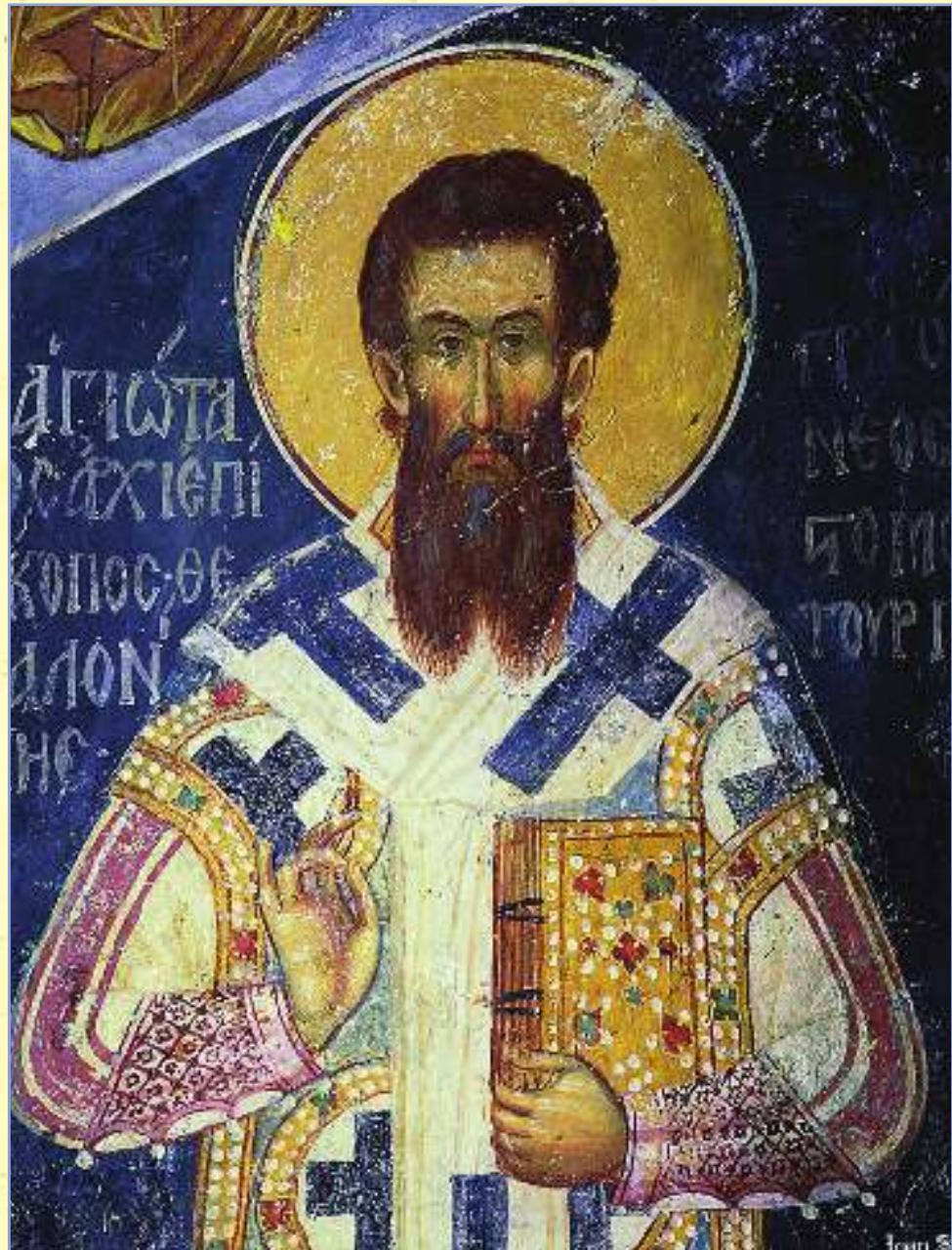
Пројава благодатне теологије у тумачењу Светог писма код Светитеља је очигледна не само у његовим теолошким расправама, већ и у његовим проповедима у којима се најјасније пројављује да је тумачење Светог писма мистерија богослужења. Светитељ је Отац Цркве који, у суштини, све време свог живота свештенослужи, прилагођавајући свој живот степену свештенослужења. Ваља нагласити да се Светитељ није лиbio да стане наспрот патријаху и појединим епископима када је у питању била одбрана истините вере Цркве – а тиме и спасење човека – не иступивши ван граница смирене послушности. Од Цркве је посведочено да је Свети Григорије Палама „од самог почетка целога себе принео Богу, живео заједно са онима који су посвећени Богу, и предао Mu се читавим својим животом, као што је писано, у молитвама и молењима (1 Тим. 5,5) (...) који је проводио време у тесалијским кланцима, боравећи далеко од сваке жеље за славом и живећи у пустињама и горама; замолили су га, дакле, да у писменом виду изложи благочестиву веру и да се ухвати у коштац са оним који их напада, боље рећи ко напада њихову веру, односно са распомамљеним Варламом“¹³ – што само потврђује да је Светитељ у свему следио апостолско-светоотачки пример да већма се треба Богу покоравати неголи људима (Дап. 5, 29).

Пример Светог Григорија Паламе је веома користан у садашњем времену када нам прети клерикални секуларизам, који се пројављује кроз својеврсну аптеозу и идололатрију према епископском чину, који је кроз процес клерикалне секуларизације постао симбол апсолутне и непогрешиве

СВЕТОГ ПИСМА КОД СВЕТОГ ГРИГОРИЈА ПАЛАМЕ

(магијске) моћи. Како некада, тако и сада, то се појавило јер „се у цркву увукла традиција да се за клирике рукополажу људи, који нису имали особине потребне да би били клирици Цркве. Нису, дакле, поседовали духовне претпоставке за свештенство. Против ове аномалије је Св. Симеон устао са тако великим ревношћу да га је црква прозвала Новим Теологом (Богословом). Од његовог времена до времена Св. Григорија Паламе настала је велика борба у Цркви по питању изабирања епископа. Из ових разлога, ово исихастичко мњење, како се називало, а које је било на линији Светог Симеона Новог Богослова, водило је томе да буду посвећивани епископи који су прихватали исихастичко предање о очишћењу, просветљењу и обожењу“¹⁴ – а не схоластичку метафизику стечену на универзитетима и библиотекама, без искуства живота у послушању и др.

Синеријском анализом се остаје у благовољењу Духа Светога и на путу светих отаца којим се избегава замка (само) философске синтезе, али и безгранице алегорије и софизама које у себи синтеза носи. Синеријска анализа је када човек сарађује са благодатију, по дару Христа Богочовека приhvата и познаје вером тајну спасења света и човека. Овде се и крије одговор на питање ко је теолог Цркве? „То су само они који су достигли созерцање. Созерцање се састоји од просветљења и од обожења. Просветљење је непрекидно стање, које постоји даноноћно, чак и у сну...“¹⁵ Са друге пак стране, искушење еклектичке синтезе је увек присутно и вреба сваког човека Цркве не би ли га одвело на странпутицу философије по човеку.

¹⁴Свети Григорије Палама (2012): *Слова у одбрану светих исихаста*, Дела Светог Григорија Паламе 2, Нови Сад, Беседа, 87.

¹⁵То исто, где се види да познаје Платона. Такође видети - Свети Григорије Палама (2012): *Слова у одбрану светих исихаста*, Дела Светог Григорија Паламе 2, Нови Сад, Беседа, 509.

¹⁶Види Свети Јован Дамаскин (2012): *Ојересима*, Шибеник, Истина, 11-22.

¹⁷Свети Григорије Палама (2012): *Слова у одбрану светих исихаста*, Дела Светог Григорија Паламе 2, Нови Сад, Беседа, 214; 312.

¹⁸Свети Григорије Палама (2015): *Прво слово о писаној лажи и непобожности (Никифора) Григораса*, Дела Светог Григорија Паламе 7, Нови Сад, Беседа, 165-166.

¹⁹Свети Јован Дамаскин (1993): *Философска поглавља*, Никшић, Луча (година X) бр. 2, 8.

²⁰Свети Григорије Палама (2012): *Прва посланица Варлааму*, Дела Светог Григорија Паламе 1, Нови Сад, Беседа, 308.

²¹О томе видети: Θεόδωρος Ζήσης (2002): *Νεοβαρλααμισμός η „Λειτουργική Αναγέννηση“*, Θεσσαλονίκη, Θεοδρομία, τεύχος Δ 4, Οκτώβριος 463.

²²Свети Григорије Палама (2012): *Слова у одбрану светих исихаста*, Дела Светог Григорија Паламе 2, Нови Сад, Беседа, 219.

²³Νικόλαος Α. Ματσούκα (1986): *Η διπλή θεολογική μεθοδολογία Γρηγορίου Παλαμᾶ*, Θεσσαλονίκη, Πρακτικά θεολογικού Συνεδρίου εις τιμήν καὶ μνήμην τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρός ήμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ, (12-14 Νοεμβρίου 1984), 80.

²⁴Георгије Флоровски (1997): *Источни оџиј IV века*, Манастир Хиландар, 80. Такође видети: Κ. Δήμητρα Κούκουρα (2009): *Το μήνυμα τον Εναγγελίον, μετάδοση και προβληματικότητα*, Θεσσαλονίκη, έκδοσες Π. Πούρναρά, 75.

²⁵Свети Григорије Палама (2012): *О исхођењу Духа Светога, прва беседа*, Дела Светог Григорија Паламе 1, Нови Сад, Беседа, 23-24.

²⁶Види Свети Григорије Палама (2012): *Оповрѓавање писма Игњатија Антиохијског*, Дела Светог Григорија Паламе 3, Нови Сад, Беседа, 418-419.

²⁷Јован Романидис (2005): *Светоотачко богословље*, Београд, Задужбина Светог манастира Хиландара, 67.

²⁸Исто, 36.

О СТВАРНИМ УЗРОЦИМА КРИZE У ГРЧКОЈ

Речи оца Филотеја Фароса упућене грчкој јавности

Филотеј Фарос, свештеник и психотерапеут, једна је од највиђенијих и у јавности најприсутнијих личности цркве у Грчкој данас. У младости професор пастирске психологије на православном богословском факултету у америчком граду Бостону, а по повратку у домовину саветник у Центру за младе Атинске архиепископије. Иако већ годинама у пензији, редовно води разговоре духовног саветовања са онима којима је то потребно, често се обраћајући путем медија.

Јавно миљење оценило је оца Филотеја Фароса као „некога ко не изриче спекулације, нити поучава с подигнутим прстом“. Суштина обраћања овог Христовог слуге, попут самога Христа, јесте љубав – и то на начин препознатљив људима данашњици. По речима водитеља Јаниса Пандазопула, отац Филотеј Фарос је просветљени духовник, теолог и познавалац људске душе. Разговор са њим отвара вам нове хоризонте, ви почињете да осећате укус живота. Написао је више од десет књига на тему човековог живота, љубави, смрти и, што је важније од свега, он успева да пробуди свест у људима.

Током јавне расправе на тему кризе у Грчкој, у оквиру истраживања које је Кристалија Патули спроводила пуних годину дана, постављајући познатим личностима из области грчке уметности, науке и књижевности једно те исто питање „шта треба да радимо“, Филотеј Фарос износи сасвим специфично мишљење. Он сматра да је узрок кризе у преовладавању једне врсте морала који је, будући лажан и дисфункционалан, створио конкретна уверења код људи о томе шта су и шта би требало да буду њихове стварне потребе, од чега сматрају да би им живот био бољи. Више од свега, то је утисак да је стварна потреба човека у томе да се бори само за свој сопствени, а не и за јавни, општи интерес. Ово уверење је, тврди он, лажно и супротстављено реалности, пошто човек може живети много боље ако прихвати равнотежу између појединачног и заједничког интереса. Тада се он може добро слагати са својом породицом, са свим својим близњима, а док други око њега нису добро, и његово благање биће подутицајем тога.

Друго што преовладава, а што има везе са западном цивилизацијом уопште, јесте да многим људима материјална удобност постаје неопходна да би могли да живе. Наравно, људи имају материјалних потреба, али оне су далеко мање него што се то данас мисли. Да би човек могао да живи – тврди Филотеј Фарос – њему је доволно сасвим мало. Свако може лепо да живи ако нема викендцу у предграђу и уколико не носи фирмировану одећу, али не може да опстане уколико његове емоционалне и духовне потребе нису подмирене.

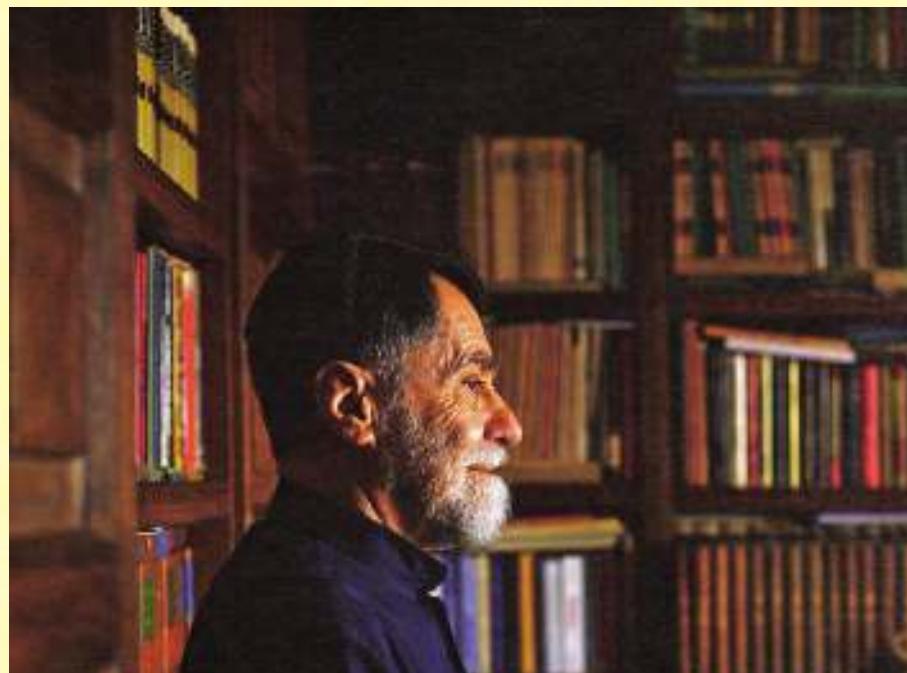
Трећа ствар која је преовладала а која није благотворна, јесте мишљење да човек треба да тежи ка материјалној добити. Тај став подржавају не само капиталистичке, већ и социјалистичке идеологије. Пример који наводи Фарос тиче се запослености. „Шта је оно што запослени добија од свог посла? Кажу да је то зарада. Новац. Изгледа да нико не

размишља да постоји још нешто што људи од свог рада треба да добију. Треба мислити о другој, веома важној људској потреби: потреби човека за стваралаштвом које се не вреднује само материјално. На пример, то важи за просветног радника чији је позив да се труди да допринесе креативности и надахнућу младих, да изграђује личности које ће знати здраво и квалитетно да живе. Међутим, то је све уништено моралом који је завладао, а који нас и као појединце и као заједницу води путевима разарања и патњи, оној која произиђе из неиспуњености.“

Оно што нам је потребно, у том случају – наглашава Филотеј Фарос – јесте промена у моралности. А како доћи до те промене? Људи се стално жале како је „овде ужасно живети“. Начин на који одрасли људи траже решење је детињастан. Схватање да ће до промене доћи путем неког прогласа или уредбе, незрело је. Промсна, напротив, настаје у свакој особи која донесе одлуку да промени свој систем вредности. Не морамо

да чекамо да се покрену неке правне процедуре, да се донесу нови закони или устав. Промена се постиже у моменту. И човек је не постиже једино за себе, већ њоме зрачи и на све друге у својој средини. Стварни допринос поправљању друштва је у томе што поправите себе саме. А човек који мисли само на себе, гази све и свакога око себе како би осигурао своје личне интересе, чини супротно томе.

Један од најистакнутијих елемената кризе нашег доба је пораст депресије код људи. По речима оца Филотеја, депресија се обично јавља у средњем животном добу. Она настаје из неспособности да прихватимо да више нисмо лепи, да имамо боре на лицу, зато што не претпостављамо да у борама може да лежи једна другачија лепота људског бића. Депресија захвата и млађе, оне који одбијају да се суоче са стварним светом. Међутим, како каже Филотеј Фарос, живот налази начине да заштити себе. Друштво притиска особу од

ране младости да види сексуалност као простор у којем треба да се дешавају представе, због чега та особа никада не открива љубав. На крају, када човек изгуби своју телесну снагу, он губи могућност да искаже љубав на исти начин као пре, већ једино кроз истински осећај за благост, нежност, усхићење, на које није рачунао у млађим годинама свог живота. Када инсистирамо на некретнинама и аутомобилима, ми запостављамо везе са онима које волимо; ми такве везе у том случају губимо.

Најбољи пример за то је Оназис. Када је изгубио свог сина, он је изјавио да се осећа најсиромашњим човеком на свету. Схватио је да је сва његова империја бескорисна након смрти његовог детета. Када је реч о кризи у друштву, ми увиђамо да се нечег лишавамо, да нешто долази и одлази, а многи верују да постоји начин да се све удобности које смо некад имали некако врате. Ниједна од идеологија није много помогла савременом човеку, јер га је оријентисала искључиво ка начину живота који је ограничен. Све су биле усмене ка томе како да се више заради, како да се дође до скупе хране, фирмироване одеће, материјалног иметка, а све оно што човек скупља, с временом постаје мање него ништа. Људи имају неограничене потенцијале у себи, у свом унутрашњем свету. Нема ничег узбудљивијег од тога делити са другима дубље ствари које се у нама догађају, а можда то важи и за животно доба у којем старимо.

Средње животно доба, гледано са духовне и претежно личне стране, није нужно период заустављања и опадања. Конструктиван допринос људи старијег узраста је у томе да достигну разумевање смисла живота на начин који ће бити од помоћи и другима. Оно што даје смисао животу у старијим годинама, јесте овладавање мудрошћу и духовним истукством, промишљено и свесно ступање у једноставан компромис са животном стварношћу. Важно је да ли у томе успевамо или промашујемо. Заправо, на више начина то чини средње доба важнијим животним периодом у односу на друге, јер је то време када наш живот може и мора да постане плодоносан у личном искуству. Без тога, све што је започето раније, остаје недовршено. У мери у којој се зрелост личности не постигне, замена за то остварење огледа се у тежњи да се живот учини површијим, плићим, вулгарнијим. Све док увиђамо да је добар однос према стварностима нашег свакодневног живота важан и у старијем, као и у било којем другом узрасту, можемо рећи да су вредности духовног живота оно што нам је драгоцено.

Данас млади, више него у било којој генерацији раније, пропуштају да потврде своју јединственост, спуштајући уместо тога главу и утапајући се у гомилу. Они живе у страху, мислећи да долази крај света, и не видећи у томе никакву шансу за себе. Отац Филотеј каже: „Слушам људе како причају да им се дешавају несреће, и питам се да ли је несрећа то што се моја пензија смањила за три стотине евра, а не то што смо се последњих деценија претворили у звери и што је доминантни став у нашој средини постао: *твоја смрт мој живот*. Свачега је било. Живели смо окружени непријатељима, а то је била пропаст гора него што је то смањење пензије. Али без другог ми не постојимо, ми смо половична бића.“

Постоји, по речима оца Филотеја, још једна препрека. Она је у томе што су се последњих година даровити и способни људи снашли да не раде ништа, а да имају све. „Заправо, дешава се да они закопавају своје таленте, да многи лутају око попут дронова, са тоталним недостатком самопоштовања. Неки тврде да су гладни. Знам да ће ове моје речи изазвати незадовољство, али шта значи бити гладан? Ја сам био дете у доба окупације. Ми онда заиста нисмо јели, нисмо имали сувлаки на трпези. Ја сам говорио својој мајци да ми да нешто да пијем, а она је на моје сузе одговарала својим сузама, говорећи ми да је тим захтевима мучим јер знам да нема шта да ми пружи.“

Многи незапослени са завршеним школама долазе код оца Филотеја да га питају за савет како да опстану. Он каже да постоји могућност да се не ради ништа и да се живи благодатно. „Али куда води овакав начин живота? Могу се срести многи родитељи који не дозвољавају да њиховој деци ишта недостаје, дају им цепарац виши од износа две просечне зараде. Зашто би ти млади људи одлазили на посао? Научили су да то што не могу да нађу посао значи да не могу да добију јавну позицију да седе и буду плаћени.“ Филотеј Фарос присећа се својих искустава са клиничке праксе у Америци. Тамо је као део третмана било неопходно имати посао, јер особа која не доприноси, која не ствара, не осећа се корисном за друге, јесте особа која нема самопоуздана и пада у депресију. Тражити посао већ је посао – говори он младим Грцима. То значи устајати у седам ујутру, бити у покрету све време, враћати се кући у четири поподне: тако се може наћи посао. У противном, када је неко незапослен, он нема услова да заиста живи, нема поља на којем ће било шта доприносити.

Отац Филотеј често истиче и зависност од родитеља као сметњу за остварење личности. Размере до којих просечна грчка породица запушта своју децу су енормне, што је, по њему, највећа несрећа грчког друштва. Велика је трагедија то што се породица у Грчкој понаша као неко психопатолошко неговалиште, и то је оно што упропаштава младе. Када видите да се гомила младих руководи идеолошким представама, дубоко у њима налази се особа која је љута на своје родитеље. У многим случајевима, међутим, породица забрањује деци да искажу љутњу, и то на изразито религиозни начин, позивajuћи се на Божје име, како би потиснули личност детета. То дете у основи усваја нездраве вредности својих родитеља.

На молбу да протумачи свој исказ да је Бог у наше време мртвав, да смо га убили и да смо зато сирочад, Филотеј Фарос каже: „Вера није само реч, то је искуство. Веровати значи имати жив однос са Богом, са Христом, а не само говорити 'Верујем у Бога Оца Сведржитеља'. Ко има овакав лични однос, он тиме зрачи, не мора ништа да каже. Онај пак ко говори много, покушавајући да докаже да је верник, заправо не верује и налази се у обману. Истинска вера не може да изгледа као бекство, јер су друштво и односи у друштву услов у којем живимо. Ближњи нам је потребан, између остalog, као пут на којем комуницирамо са тајном живота која је изнад наших могућности разумевања. Вера није исто што и логика, она је једна другачија димензија постојања.“

Како у својим књигама објашњава Филотеј Фарос, оно што нуди црква јесте процес који се састоји од конкретних корака, на путу где човек достиже до тачке сусрета са васкрслим Христом. Данас се, нажалост, људи према тим садржајима опходе на неки више административан начин. Они не траже суштину, начин живота на који Исус Христос позива, који нам омогућава пуноћу и квалитет, начин живота који је функционалан, у складу са стварним људским потребама. Једна од ствари коју просечна особа не познаје јесте умеће живљења. Човек не зна које су његове стварне потребе и његови стварни интереси.

Последњих деценија наш човек је заокупљен тиме шта ће јести, шта ће пити, шта ће обући, који ауто ће моћи да има и томе слично. Христос каже да се не треба бавити тиме. То неће испунити наше дубинске потребе. Уместо тога ваља да тежимо за Царством небеским и правдом његовом. Он нас уверава да нећemo остати без хране, пића и одеће уколико будемо тежили за овим вредностима. „Изгледа да ни ми свештеници не размишљамо на тај начин, већ гледамо да код модерног човека лечимо симптоме пре него узрок болести. На пример, ако је неко гладан, ми својом обавезом сматрамо да му набавимо храну. Човек је, међутим, гладан јер није способан да искористи неизмерне могућности којима располаже. Нема разлога да у човеку гледамо пројеката! Ако заиста желите да му помогнете, помозите му да открије те своје огромне могућности.“

Отац Филотеј је апсолутно убеђен у то да неко ко донесе одлуку да функционално живи, неће остати без онога што му је потребно. Овај функционалан начин живота тиче се бриге о стварним потребама: о потреби за блискошћу са другим, за јединством са другима. Ако човек покушава да култивише свој однос са Богом и ближњима и ако трага унутар себе, за својим унутрашњим благом, могућностима, даровима, онда ће и одговор на сваку невољу тражити у себи. Међутим, последњих деценија људи западне цивилизације научили су да решења за своје проблеме траже споља, да очекују од других да ће учинити нешто како би се ти проблеми отклонили. „Христос се није бавио Римском империјом нити Иродовом влашћу. Палестина јесте била окупирана, Ирод јесте био безосећајни диктатор. Он није томе придавао пажњу. Док се ми бавимо питањем демократског председника, премијера, вође опозиције, просечан Грк је своје постојање довео на ниво испод нуле. А о свом унутрашњем богатству он чак и не слути да постоји.“

Христос је рекао да ће непријатељи човеку постати његови укућани. Тумачећи ову изреку, Филотеј Фарос говори из свог искуства психотерапеута да су родитељи они који стварају самопоуздање или недостатак самопоуздања, осећај сигурности или несигурности, самопоштовања или непоштовања себе. То је нешто што чине родитељи. А онда, те особине прате човека до смрти. „Христос је показао да човек мора да се преокрене. Он је указао родитељима на моћ коју имају и на то да су они у великој мери одговорни за животе своје деце. Данас се суочавамо са крајње кризном ситуацијом

у грчкој породици, која постаје неговалиште психопатологије. То је нешто што је Христос наговестио. Такође је казао да је најбољи начин да се осигурају своји интереси то да се не бавимо искључиво својим интересом. Тако функционишу ствари у животу. Волите своје непријатеље, говорио је он. Чините добро онима који вас mrзе. Молите се за оне који вас прогоне. Не браните никоме да узме од вас оно што је ваше, а ако то учини, не тражите да вам се то врати. Све ово

је управо супротно начину на који се живи годинама уназад, који је за мене прави хорор. То је оно што представља стварну кризу. Човек се бави искључиво лошим стварима које неки други раде. И оно зло које други раде дубоко га погађа. Али зло које одређује квалитет живота неке особе састоји се у томе шта она сама чини другима. Уколико ме ви искориштавате, то је нешто што ми донекле наноси невоље, али то се не може упоредити са оним што ја чиним себи када наносим штету другима. То је оно што разара моју личност“, каже Фарос.

Многи се питају да ли црква сноси одговорност за то што је једна већински православна средина израсла у тако себично друштво какво је данас грчко. Отац Филотеј одговара и на то: „Многи верници забринути су да нису до неке мере прекршили пост или неко правило, док се суштина хришћанског учења нашироко запоставља. Јеванђеље каже да онај ко има две хаљине, поклони једну другима. Ко данас тако поступа?“

Филотеј Фарос залаже се за одвајање цркве и државе, зато што не жeli да свештенство служи политичким, односно грађанским интересима. Учествујући у јавној расправи о томе да ли црква треба да буде ослобођена од пореских обавеза, он изриче став који није тако уобичајен међу свештеницима. „Не мислим да црква треба да буде изузета. Напротив, мислим да црква на сопствену иницијативу треба да тражи, да плаћа чак и више. Да не прихвати ту врсту привилегије макар јој то држава и нудила. Не разумем зашто би требало изузети цркву. Она треба да пружи добар пример у друштву које се носи са кризом, не зато што се то од ње тражи већ зато што она то сама жeli. Ко ћe у овој земљи дати добар пример, ако не црква? Дух који преовладава јесте настојање да се што више добије од државе, што свако види као отимачину. Због оних који се предају том духу ваља давати супротан пример који ћe показати не само уздржање од искоришћавања државе, већ и добру вољу да се држава подржи. Ако то не очекујемо од цркве, од кога онда можемо да очекујемо?“

И. Ж.
Фото: amen.gr

Кристина Митић

ЂУРЂЕВ ДАНЧЕ, ОПЕТ НАМА ДОЋИ

Кристина Митић,
доктор књижевних наука,
доцент Филозофског
факултета Универзитета
у Нишу
и секретар
Међународног центра
за православне студије.
Петрова супруга
и Јеличина мама.

Ђурђевдан је имао у народном поимању доминантну пљоопривредну и сточарску симболику, која се временом усложњавала и допуњавала садржајима повезаним са култом предака и еротским активностима. Пролећно-љетни празници су били полифункционални: очишћујући, заштитни, подстицајни, карпагонијско- и љубавно-магијски, и нису представљали прост спој религиозно-магијске и естетске функције. Обредно-обичајни комплекс прослављања Ђурђевдана може се данас разчланити сагледавањем обредног и обичајног хронотопа, учесника, радњи, реквизита и вјеровања скопчаних са празником и тако утврдити општи сценаријо Ђурђевдана у Срба. Овај календарски међаш важан је и као кохезиони чинилац који је помогао очувању српског народног бића и његове етичности током историјског трајања. Такође је чувар етничке свијести, који је повезивао у једину етничку, историјску, друштвену заједницу Срба, али је Србе спајао и са иновјернима. Према Чаякановићевим истраживањима врховни словенски бог је имао и свој пролећни празник у вези са жртвом у стоци, који је касније пренесен на Светог Ђорђа – сви ђурђевски обичаји су или пријеанимистичке радње (нпр. магијске радње у циљу да се превуче плодност из туђег тора) или се односе на култ предака (нпр. манипулације на ријеци). Функције вучијег пастира су такође пренијете и на Светог Ђорђа.

Описе амбијента, радњи и учесника обреда у тексту су сачувале ђурђевске пјесме, које су се пјевале на Ђурђевдан (23. априла/6. маја) или седмицу дана уочи празника, када су у неким крајевима Србије биле активне обредне поворке краљица. Ове пјесме су христијанизоване повезивањем са хришћанским празником, али су записи најчешће раскалашног садржаја, богате су и облицима и мотивима. Сачувале су стару обредну садржину, помијешану са љубавним и породичним елементима. Ђурђевске пјесме у Вуково доба биле су на издисају или су сасвим већ биле заборављене. О ђурђевској обредности, обичајности, Вук је писао:

„На Ђурђевдан ујутру, прије сунца, почињу се први пут купати; мушкарци се понајвише купају у потоку, а жене и дјевојке донесу увече кући омаје (тј. воде с кола воденичкога, да се од њих свако зло и неваљаштина отресе и отпадне, као омаја од кола), и метну у њу свакојака биља, а особито селена, те преноћи, па се ујутру њом купају у градини код селена и код осталог цвијећа. Прије Ђурђева дне не ваља селена брати или мирисати, а на Ђурђевдан свако узме по један стручак те омирише и задјене за појас, или (дјевојке и младе) за ћердан. А гдејкоји се ваљају по зеленој шеници. Многи Срби, особито к истоку, прије Ђурђева дне не једу јагњећега меса, а

на Ђурђевдан сваки гледа да закоље јагње. Приповиједа се да овај обичај и Турци држе. Око Тимока сваки домаћин дотјера на Ђурђевдан к цркви по мушки јагње, и ондје му на сваки рог прилијепи по воштану свјећицу, па поп послије летурђије изиђе међу јагањце, којима се онда свијеће на розима запале, те им чати молитву и благослови их (да се колу и једу); други дан зађе поп с ћаком од куће до куће те купи коже од оних јагањаца, које њему припадају као плата за молитву и за благослов. Тако онамо и кад је завјетина у коме селу, сваки испече по јагње, и донесе га на оно место где ће ручати, потом зађе поп те од свакога јагњета одсијече плећку, и метне је у врећу, која се са њим носи; што од оних плећака он код куће са женом и дјецом не може појести, оно продаје. Гдјекоји на Ђурђевдан избаце пушке преко стоке, да би им стока напредovala. У Боци се састану по три дјевојке које су већ за удају, па на Ђурђевдан рано отиду на воду, носећи једна у руци проса, а друга у њедрима грабову гранчицу, па једна од ове двије запита ону трећу: *Куда ћеш?* А она одговара: *Идем на воду; да воде и мене и тебе и ту што гледа про тебе.* Онда она запита ону што носи просо: *Шта ти је у руци?* А она јој одговори: *Просо, да просе и мене и тебе и ту што гледа про тебе.* Потом упита ону што има грабову гранчицу шта јој је у њедрима, а она јој одговори: *Граб, да грабе и мене и тебе и ту што гледа про тебе.* У Хрватској око Карловца дјевојке хришћанске по селима уочи Ђурђева дне а у вароши на Ђурђевдан ујутру *ладају*, тј. накићене вијенцима иду од куће до куће те пјевају.“

Брање цвијећа о Ђурђевдану је обичај упечатљив у српској култури и види се у пјесми *Ђурђево цвеће цветало!*, у безброј њених варијаната, које су се преселиле и у спасовске, ивањске, па и сватовске пјесме. Цијела недјеља је, према Милану Милићевићу, називана биљарском, а пјесме биљарским пјесмама, па би се и дјевојке, извођачи ђурђевских пјесама, могле звати биљарицама, слично је и са дјевојкама које су пјевале ивањске и спасовске пјесме. У цик зоре на Ђурђевдан ваљало се по трави и китило планинским цвијећем, пело се на дријен уз „мађијање“ ријечима: *Теби дријене мој лијен и дријем, а мени здравље и плијен.* Момци и дјевојке на „сијелу“ уочи празника су пјевали ђурђевске пјесме, Врчевић наводи варијанту из Херцеговине:

*Свети Ђорђе коњајаше,
слава да му је.
Коњајаше, сабљу паше,
Терићићане слобођајаше
И ода зла заклоњајаше.
Св. Ђорђе ка нама дођи,
Да ти коња прекујемо,
Коњу грибу накитимо:
Да т' се смјерно поклонимо,
Скут и руку цјелујемо.*

Ово је једна од ријетких пјесама са хришћанским мотивом свеца заштитника, углавном су то пјесме у славу буђења природе, које се и дешава око овога празника. Посебну прозорљиву магију носи сестримљење биљака и биљарица:

Дињице, по Богу сестрице!
Тако ти и соли и хљеба;
тако ти и земље и неба,
кајси ми мога суђеника,
да га видим у спну као и најави!

„У Сокобањи на Ђурђевдан момци пушком дају знак девојкама, а девојке певају”, кад се, пак, враћају, пјевају „пјесму у огледалу”. Ово „троредно ђурђевско благосиљање” има знатан број варијаната:

Збијајте се моме и невесте,
Да идемо у гору зелену,
Да беремо цвеће свакајако.

„Момачка пјесма” из Больевца, пак, даје „обрежни ђурђевски амбијент”, који може бити и „заборављена сугестија путеног”:

Под брегом се јела разграната.
Испод јеле зелена ливада.
Уливади два бистра кладенца.

Свети Цурца, Цурцев-дан, Ђурђев-дан, називи су празника у Лужници и Нишави. „Овај је празник слава сваког сељака. Сви обреди и обичаји углавном су као неке жртве за стоку и све се ради за здравље и напредак стоке. Почиње уранком младежи још у први почетак зоре Ђурђева-дана. Други део прославе је код куће и на појати код стоке, а најпосле трећи део увече на крсту, сеоском запису, где дође и свештеник. Из сваке куће која има ситне стоке иде по једно млађе чељаде у цвеће. На познато место, где се сваке године излази, сва младеж иде уз свирку, песму, грају и довикување. Бере се љиљак, јагличје, ђурђевак (драгољуб), деветосиљ, кукурек, божур и петловчићи. За време овог брања цвећа женскиње пева разне песме, а као најважније, чисте ђурђевске песме”, позната је ова са мотивом свешта коњаника који својим пројахивањем по пољима треба да донесе благослов ораницама, слично спасовском мотиву, само са другачијим цвјетним припјевом:

Свети Цурца коњакове, Јиљо, Јиљо.
Та да газирају поље, Јиљо, Јиљо.

Сачувало се сјећање на обичај, некада саставни дио учитаног обреда, да удавача баца ките ђурђевског цвијећа у скут родитељима и укућанима. То је заправо била својеврсна ђурђевска игра, која је, највјероватније, као и други мотиви, прешла у ивањске пјесме које прате ивањско билобрање, а мотив је пресељен и у сватовске пјесме, записане као лјубавне. Развијенију варијанту ове пјесме Идење у венац пјевају момци и дјевојке који имају стоку, али и други иду да им припомогну. Док се вију вијенци цвијећа, пјевало се у Хомољу и даље:

Ђурађ ми цвеће прећира,
Па баџа мајке у крило,
А мајка с крила на земљу,
И кроз сузе му тио говори:
– Није мој Ђурађ ни цвеће!
Ђурађ га опет прећира,
Па баџа брату у руке,
А брат па с руке на камен,
И кроз сузе му тио говори:
– Није мој Ђурађ, ни цвеће!
Ђурађ га опет прећира,
Па меће сестре у крило,
А сестра с крила у недра,
И кроз смеј му тио говори:
– Ој, мој је Ђурађ и цвеће!

Владимир Николић наводи да су преко Цигана, позоришних друштава и тзв. ислужених војника „најновије” пјесме потиснуле „чисто народне”. Још описује: „Сав рад на Ђурђевдан сељаци зову молитва и ако је Ђурђевдан постан, онда они спремају ову целу молитву један дан пре – у мрстан дан. Сиромашнима се шаље да окuse са богатих трпеза хране и благослове: Да су живе овце, и да се хиљаде!” Тај сиротињски благослов упућен овцама најраспрострањенија је слика ђурђевданских обичаја, остатака обреда, па и доброг дијела пјесама које благосиљају и магијски штите обор.

У Хомољу још на Ђурђевдан чобанин кад пјева пјесме о дјевојачком и момачком удварању, закити се биљем „о десну страну капе — од урока”. Пролазећи пољем и кроз село, момци и дјевојке пјевају и пјесму која моли за благородну ђурђевску кишу, слично додолама и крстоношама (*Нарочито је на ћени ђурђевска киша, тј. киша која пада око Ђурђева дне*). Раздрагана поворка имитативно, весело, мами облаке:

Зелени се, зелен венче, – весело!
Ми идемо преко поља,
А облаци преко неба,
Ми идемо кроз то село,
А облаци преко села,
Ми уђомо у то село,
Киша поли наша поља,
Чије цвеће понајлепше,
Ђурђево је понајлепше.

На страницама Цариградског гласника Владимир Бован је нашао неколико ђурђевских пјесама, то су варијанте „благослова” омладини, биљу, стоци, а наредна варијанта се темом издаваја, као и необичним припјевом који сугерише вријеме обредности, али и неумољиву пролазност: *ноћ веће ноћ*. Пјесма је о двијема Јовановим радостима, удаје кћерку, жени сина и такав радосни и богати дом пожељно је коначиште поворкама младих „ђурђара”:

Веће сунце на заходу,
ноћ веће ноћ
а и ми смо на походу.
А где ћемо на конаку?
„У Јована меанџије,
у Јову су две радости:
ћерку даје, снаху уговара!”
Шта ће нама Јован за вечеру?
„Бел' погачу, рудо јаље,
карту вина и ракију.”

Пишући о непостојању граница међу пролећним обредно-обичајним пјесмама, Злата Марјановић наводи ову ђурђевску пјесму која се пјевала „кад се иде у траве”, која описује обредни ток, али и сугерише његове жељене исходе:

*Ајмо доле до кладанца, лъльо, лъльо.
да беремо росну траву:
када легнем, да миришем,
кадастанем – да уздишем.*

Спој дјевојака и цвијећа у традицији је значио хомеопатску (слично изазива слично) сугестију или жељу узрастања и плођења, тј. начело вегетације везивано је за начело плодности, прижељкивани је узајамно бујање и стасавање. Култ цвијећа крије елементе хришћанства, али свакако и елементе и то у већој мјери — неизживљеног паганства:

*Ђурђев данче, опет нама дођи,
али мене овако не нађи,
већ ујдути или испрошени,
или мајчи под земљицом црном!*

У Црноречју варијанте које је забиљежио Драгослав Де-вић, уводе нешто измијењен пријев: Ладојло. Дјевојке по-пут ладарица (Хрватска) скупљају росу и цвијеће за умивање и плетење вијенаца. У Заплању (околина Ниша) „песме које се певају на поласку у траву и (или) у цвејке (у венци) и на повратку из траву и (или) из цвејке (из венци), описују ток бильјарског обреда, као и сусретања младих, неудатих, нежењених, са само једном жељом, да промијене „сарај, те беру травке мајивке, и од помоћи да су им”. Варијанте су уоквирене лазаричким рефреном — Убава, добра девојко!:

*„Ој, ливадо, зелена ливадо,
Што си тако зелена полегла?
Да л' те косе, је л' те коњи пасу,
Ил' те газе момци и девојке?”
„Нит ме косе, нит ме коњи пасу,
Већ ме газе момци и девојке!”*

У јужним крајевима Србије на Ђурђевдан се пјева пјесма у којој, као и у сличним ивањским пјесмама, светац разговара са својом мајком која једина смије да му се обрати. Ова варијанта, такође, код Момчила Златановића, најпотпунија је, уводи и његове побратиме Светог Петра и Павла, који, такође, другују и са Св. Иваном, Јованом Игритељем, Зелином, Метларом („небеским свадбарима”).

Срби у Мославини познавали су опходе ђурђара које су преузели од тамошњих кајкавских Хрвата (По принципу ходити – родити: *Куда Јура оди, туд вам поље роди*). Срби су у те опходе унијели елементе из њима познатих опхода чаројица, те других опхода новогодишњег, зимског раздобља (вучари, нпр.). У неким мославичким селима Срби су преузели и опходе ладарица, које су онда измијенили додајући им елементе њивових чаројичких опхода које су у том крају изводили на Петровдан. Те су опходнице називали ладокалице, а оне су такође опходиле и на Петровдан. Обредне пјесме српских ђурђара и ладокалица садрже одговарајуће пријеве: *Она, ђипа, Ђуро, у зеленој долами, у шареној поњави или Ладо, лијепа ладо* (што је случај и у ивањским пјесмама). Али пјесме обају ових опхода садрже слједеће стихове, пјеване обично као дио „захвале на дару”:

*Пред кућом вам зелен бор,
На њем сједи Господ Бог,
Штапићем се поштата,
Росна киша пошкрапа.*

Стихове су у својим обичајима и пјесмама донијели Срби, који за њих знају и у крајевима који немају или нису ни раније познавали опходе ђурђара или ладарица (Лика, Банија), а из којих су се ови Срби селили у Мославину. У тим су крајевима ови стихови забиљежени као дијелови свадбених здравица, наздравица, напивки, напијалица, почасница, почашница У славу божју или у здравље домаћиново. Највише шест мушкараца у Дарувару по селу је носило зелењац, листењак или ђурђеван, то је кош купастог облика, који су плели мушкарци изван села, у шуми, у ноћи уочи празника; вијенац који се плео представљао је персонификацију Ђурђевдана. Вијенце цвијећа на ђурђевану плеле су најчешће дјевојке, давале су се гранчице са њега за икону; свуда је иста пјесма била приликом плетења, а успут разне („различне”); само испред православних домова се застажало и пјевало, поворку мушкараца је уређивао старији од њих, који је некад ишао на коњу, а касније сви пјешке. У околини Дарувара пјевало се, помало шаљиво (што се поново може довести у везу са чаројицама, чаројичанима) у поворци на Ђурђевдан и тражили су се дарови („дар за дар”) за благосиљање стиховима и остале обредне радње:

*У бијелом двору
Ђуро нам се шеће
По прашини пута,
По зеленом лугу.*

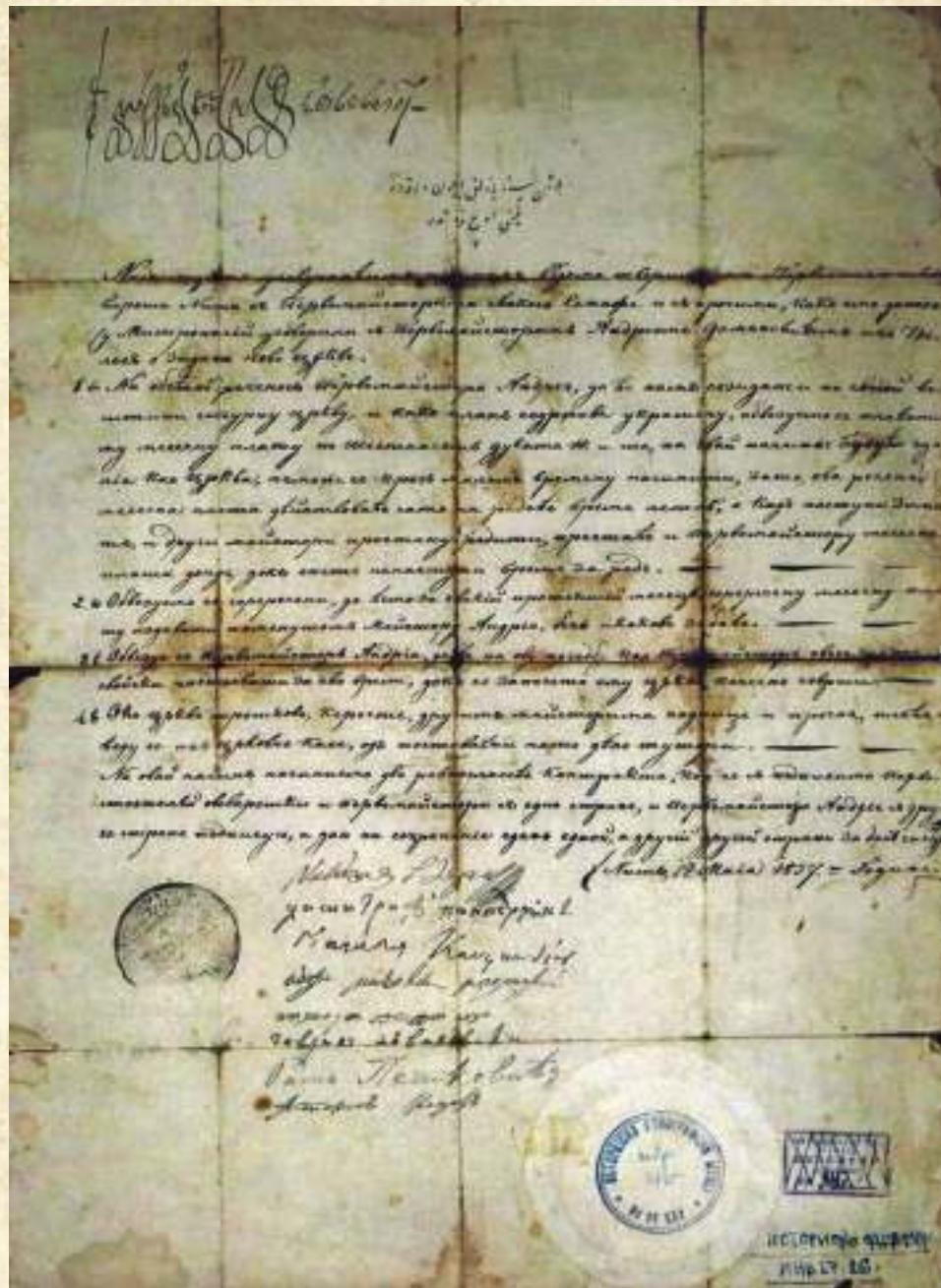
Ањичков наводи како се у анализи пролећних обреда, а самим тим и њима близких љетних, мора имати у виду „естетика обнављања”, као и подржавања бујања природе: у обреду су повезани практични циљеви, али и „задовољење чисто естетских потреба” народа. Најкарактеристичније радње пролећно-љетних обреда су повезане са ватром и водом тј. „лустративном и апотропејском магијом”, са биљном симболиком, тзв. „вегетативном магијом” (симболичко значење не добија дрвеће, него трава и цвијеће) и са „љубавно-брачном магијом”. Магијска функција биљне симболике и обредних пјесама првобитно је појачавана несвесно-умјетничком формом, иманентном поступцима чарања, и естетизована је. Религиозно-практична намјена пролећних обреда органски се сливала са неутилитарним естетским задовољством, са радошћу коју побуђују чари природе која се обнавља и животне младости и снаге. На ову врсту обреда примјењива је формула: „магијско је естетско” и „естетско је магијско”. У пролећно-љетним обредима се оваплоћује цјеловитост лијепог свијета, јединство човјека и природе, макрокосмоса и микрокосмоса. Управо ова особеност пролећно-љетних обреда која је означавала препород природних сила (младо зеленило, процвјетала трава, польско цвијеће), давала је емоционалну снагу дјеловања магијског чина. С друге стране, постепено заборављање магијске намјене и значења пролећних обреда у народу доприносило је да естетски еквивалент који је концентрисан у обреду добије доминантно мјесто. То није само помогло да се пролећни обреди добро очувају, него је постало основ и за накнадно оживљавање обреда у облику савременог фолклора као умјетничког феномена, као умјетности. Веза магијске и естетске функције се нарочито упадљиво и снажно испољавала у обредним поступцима који су били праћени брањем цвијећа, кићењем људи, куће, помоћних зграда сеоског домаћинства, стоке, и плетењем вијенаца, о чему данас свједоче записи ђурђевских пјесама од XIX вијека до наших дана.

СВЕТОСАВСКА АКАДЕМИЈА НИШ, 2018.

УГОВОР НИШКЕ МИТРОПОЛИЈЕ И ПРОТОМАЈСТОРА АНДРИЈЕ ДАМЈАНОВИЋА О ИЗГРАДЊИ ВЕЛИКЕ НИШКЕ САБОРНЕ ЦРКВЕ

Народни музеј Ниш, инв. бр. 26

Настојашчим уговарајућим писмом вједомо творимо ми первостојатељи вароши Ниша с первомајсторима сваког Еснафа и спрочими, како смо данас у Митрополији уговорили с первомајстором Андреем Дамјановићем из Велеса о зидању нове Цркве.

1-во. На обећање реченог первомајстора Андреја да ће нам созидати по својој вештини сигурну цркву, и како план садржава украшену, обавезујемо се плаћати му месечну плату по шеснаест дуката – цесарских и то, на овај начин: Будући зданије као црква, не може се кроз малом времену начинити, зато, ова речена месечна плата дејствује само на радеће време летње, а кад наступи зима те, и други мајстори престану радити, престаће и первомајстору месечна плата донде, док не се врати најчешће у пролеће.

2-го. Обвезујемо се гореречени, да ћемо за сваки протекши месец, горе речену месечну плату издати поменутом мајстору Андреју, без икакве забаве.

3-ће. Обвезује се первомајстор Андреја да ће за ову погодбу као первомајстор овог зданија својски настојавати за своје време, док се започета јему црква конечно саврши.

4-то. Око цркве трошкови, кересте, другим мајсторима наднице и прочаја, плаћаћеду се из црквене касе, од постављени на то дело путори.

На овај начин начинисмо два равногласећа контракта, који се с потписима первостојатељи ововарошки и первомајстори с едне стране и первомајстора Андреје с друге стране подписују, и дају на сохраненије една једној, а друга другој страни за болије сигурје.

Ниш, 12. маја 1857. године.

Далибор Мидић

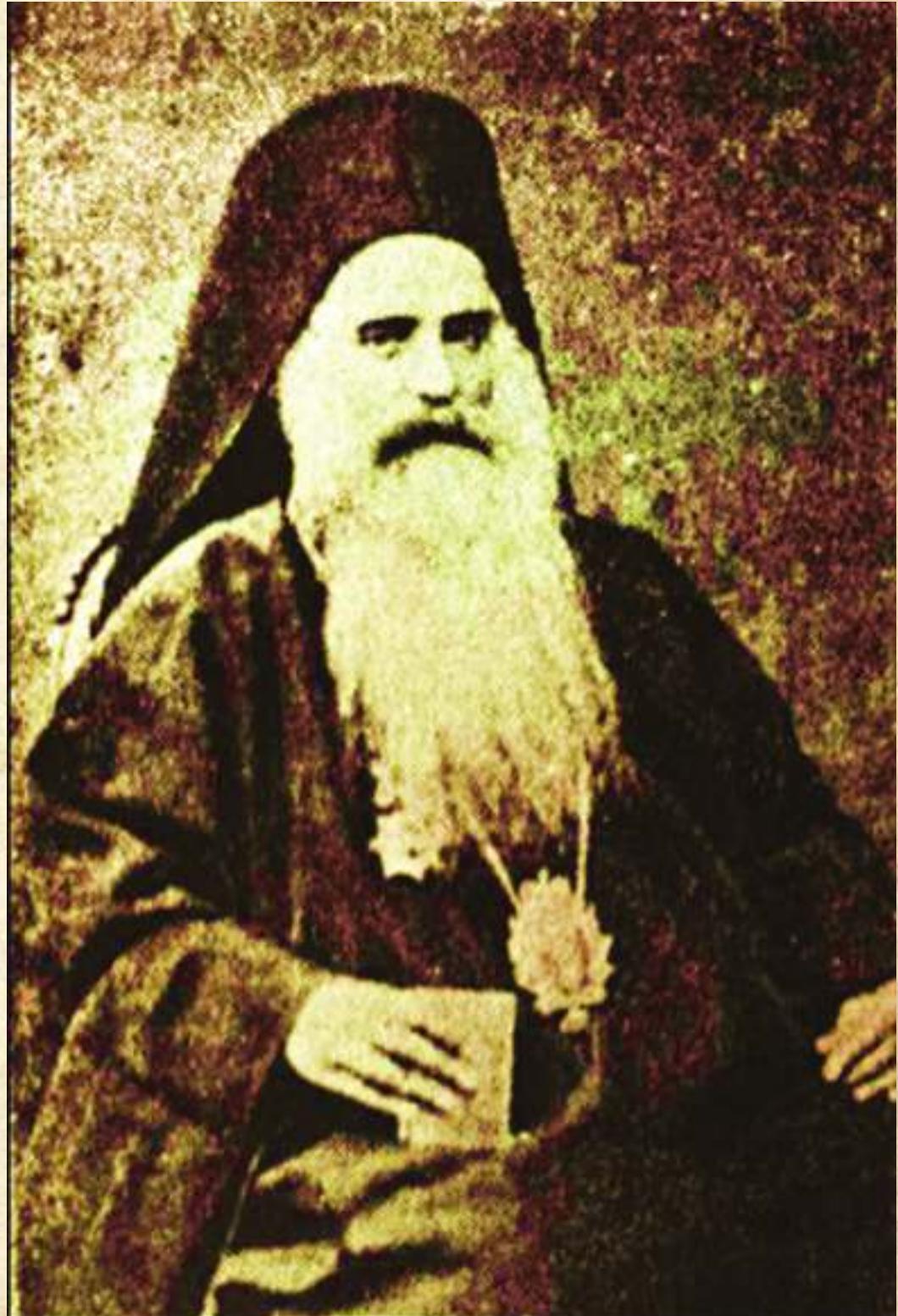
МИТРОПОЛИТ НИШКИ ЈОАНИКИЈЕ ДРУГИ (КОНСТАНТИНИДИС)

Овај велики јерарх започeo јe обнову духовности и поставио темеље националном буђењу, осветивши камен темељац и започевши изградњу храма, који је до данас остао највећи споменик слободе и најлепши бисер нашег града.

Након смрти Митрополита Никифора 6. децембра 1847. године у Филипопољу, приликом његовог пута за Константинополь, за Нишког митрополита постављен је Јоаникије Константинидис, који је у Ниш дошао већ 1848. године. Као сведочанство о овоме, навешћемо белешку у Служебнику проте Јована Поповића из које сазнајемо да је 29. јуна 1848. године од Митрополита Јоаникија произведен за протопрезвитера, што значи да се овај већ тада налазио у Нишу.

Митрополит Јоаникије II је рођен 1814. године у Родохорију у Егејској Македонији у данашњој Грчкој. Потицао је из угледне породице Константинидис Рангавас (Κωνσταντίνης Ράγκαβας). О његовом раном животу и службовању пре долaska у Нишку митрополију нисмо нашли података. Одмах по свом доласку у Ниш, Митрополит Јоаникије II био је запажен, како од хришћанског становништва као велики ауторитет и прави пастир повреног му стада, тако и од турских старешина као важан и утицајан човек. Већ 16. октобра 1848. године лист „Цариградски весник“ (Цариградский вѣстникъ) бележи да „епископ нишки, маронијски, струмички и софијски митрополити награђени су Нишаном Ифтихар“ због верне службе држави.“

Митрополит Јоаникије је приликом доласка у Ниш са собом довео писара, свог братanca, презвитера Димитрија Константинидиса, који је постао учитељ у нишкој школи. Из Цариграда је од султана успео да добије ферман за зидање новог нишког Саборног храма, који и према данашњим мерилима има импозантне размере.

Митрополит Јоаникије (Константинидис), Архив Института за неочекенска истраживања у Атини

Камен темељац нове цркве осветио је 18. октобра 1856. године, али је идеју о изградњи цркве имао много раније. Због тога је он 6. јануара 1850. године посветио проту Јована Поповића за сакеларија Нишке митрополије и као човеку од поверења дао му на чување кључеве ризнице и поверио сакупљање новца за изградњу нове цркве.

Изградњи катедралне цркве Нишке митрополије претходио је хатихумајун султана Абдулмецида I од 4. фебруара 1856, као и Париски мир марта 1856. године, према коме Турска на притисак европских сила признаје равноправност хришћанима у Отоманској империји. То је *de facto* значило да се дозвољава зидање нових и обнова стarih цркава.

Већ половином 1856. године, Нишка митрополија је потписала уговор са протомајстором Андријом Дамјановим из Велеса, који је требало да „созида по својој вештини сигурну Цркву, и како план садржава укraшену“. Почетком јануара 1856. године, Митрополит Јоаникије дао је већу суму новца (према неким белешкама 200.000 гроша). Непосредно после освећења темеља, већ на пролеће наредне 1857. године почела је изградња цркве, која се финансирала на неколико начина: преко разних црквених фондова у које су верни уплаћивали свој прилог, црквених каса, али и донацијама угледних и имућних нишских чорбаџија. Тако лист „Цариградски весник“ 6. марта 1857. године под насловом „Нишка Црква“ бележи:

„Дело заиста свето и достојно сваког поштовања, дело Богу и човеку угодно, десило се пре неког времена захваљујући нашем родољубивом сународнику Господину Димитрије Чохација,² родом из Ниша, признат цариградски трговац, уложио је много у једно богоугодно дело, због кога ће његово име остати славно вековима, нарочито због тога, што нико од наших сународника добротвора није начинио такву жртву пре своје смрти.“

Грађани Ниша пожелели су да изграде цркву, и он, чувши за ову намеру, инспирисан побожним заносом, пожеле да поклони две хиљаде златника за подизање тог храма.

Овде ћемо видети са каквом је благородном душом начинио овај дар, на какав је скроман и религиозан начин дао за спасење сопствене душе. Својим доброчинством и пожртвовањем, он је за живота обезбедио признање у народу а након смрти вечни помен. Заиста, тешко можемо замислити веће родољубље и бољи и богоугоднији начин за употребу свог богатства. Ипак, наше поштовање биће још веће са сазнањем да овај човек жели да оснује и школу у родном граду, школу опремљену богатом библиотеком и инструментима за физику и хемију, школу добрих учитеља и вредних ученика. Наша места леже у потпуној тами, и оваква школа неће бити од користи само за околину места, већ и за младе из остатка Бугарске који би овде долазили. Богобојажљиви, благородни човеку, нека ти Бог подари живот и здравље, да својим очима угледаш плодове твог родољубивог срца и да будеш овенчан славом.“

Ево писма којим господин Димитрије исказује своје богоугодне намере:

„Вашем Високопреосвештенству Митрополиту Јоаникију, и уваженој Општини Нишкој.

Са великим радошћу сам примио вест да сте отпочели изградњу цркве, и као суграђанин и сам сам спреман да помогнем Светој цркви све што је потребно. Најпре, молим Вас, сазидајте је чврстом и постојаном. Ја се обавезујем да

Портрет Димитрија Чохацића,
рад Косте Јанковића из 1872, Народни музеј Ниш, инв. бр. 84, Ф ну 21/6

дам свој прилог за изградњу иконостаса са иконама, челичних врата на цркви и једног звона. Моја жеља и намера је да направим иконостас од мраморног камена, налик иконостасу овдашње свете Балаклијске цркве, такав који ће у целој Бугарској и Румелији бити на понос и пример. Мој мали дар ће ме коштати две хиљаде дуката и желим га отаџбини својој оставити са следећим условима:

а) Света црква да носи име Светог Димитрија.

б) Сваке године, на Велику Суботу, да се у цркви упади једна велика првена свећа за добротворе, а Архијереј да спомене имена наша у молитви за здравље.

в) Такође, на дан празника цркве, да се чини парастос за спомен на моју породицу.

г) Три столице са десне стране Архијереја, и још три столице са женске стране, за чланове моје фамилије.

14. јануар 1857. Цариград.
Покорни Димитрије Н. Чохацић“

Брзо напредовање цркве, али и велико залагање Митрополита Јоаникија за свој народ, засметало је Турцима. По писању Стојана Новаковића, међу њима је дошло до спонтаног, али врло енергичног отпора, при чему је и тадашњи управник Ниша, Зејнел-паша, морао да се умеша („Српске новине“ од 23. фебруара 1878. године). Митрополит Јоаникије II је био позван у Цариград због оптужби да је у својој

епархији подстицао хришћане на тужбе против господара. Напустио је Ниш 22. новембра 1858. године. У Споменици нишке Саборне цркве о њему је остало забележено да је штитио сељаке од спахијске неправде; саветовао их да им је најбољи спас откуп од истих и давао им новац за то. О свом трошку слАО је сељаке у Цариград по депутације о откупу.

Митрополит Јоаникије II старао се и о српским школама широм Нишке митрополије. Био је један од пренумераната Учитељ Тасиног дела „Пресад мудrosti“ из 1858. године. На крају ове књиге, Атанасије Петровић пише: „Високопреосвјашчењјиши Архиепископ и Митрополит нишки Јоаникије, благоволе учинити помоћ на 10 књиги.“ Заједно са Митрополитом Јоаникијем помиње се и његов брат презвитељ Димитрије Константинидис, који је узео три књиге.³ Остало је забележено и да је 1857. године посетио село Велики Крчимир, где је рукоположио за свештеника и поставио за учитеља Петра Стаменковића. Године 1858. осветио је Цркву Силаска Светог Духа на апостоле у Власотинцу. У поменутој Споменици нишке Саборне цркве, записано је да Митрополит Јоаникије „изгуби епархију за народ“⁴. Прота Јован Поповић у свом Служебнику забележио је да „у време Зејнел-паше протеран би Јоаникије митрополит, што брањаше сиротињу“.

„Србске новине“ бр. 35, 23. априла 1849. године о њему бележе: „Жао нам је, што никаква добра гласа од стране Бугарске не чујемо, већ само тугу и јадиковање, а особито на калуђере грчке. Ово је покор што се од њи ради! Читајући пре у новинама, нисам могао веровати да се таково што од стране свештенства чинити може, које би свима осталима за пример служити морало. Но сад сам прилику имао тврдо уверити се о многима јошт грђим стварима, које би и саобщавати свету срамно било. Само ћу нешто за пример овде споменути. На велику недељу преварена би у Нишу девојчица једна те се потурчи. Мати њена разумевши случај овај, онако жалосна оде владици Јоаникију и замоли се, да је код власти по могућству и по дужности заступи и подјејствује на избављење кћери њене. Шта ми је стало, турчите се сви до једног⁵, повиче владика и појури жену са бatinom око кућe. Овакови се примери често догађају. Он има такође једну воловску жилу, те муштра попове, кад му ћеф дође, а особито кад му са празним рукама и празним цеповима дођу. Пошто их се ситнатуче, које обично у цркви бива - пошаље их у ар на кајање и кад им се ту међу свињама у гвожђу досади, обрекну му златна брда, само да их пусти. Па онда зађу у народ, те варају сиротињу јадну. А и како неће, кад овакве курјаке за вратом имају? На бденију на велики четвртак био је пијан, а неки кажу да је фантазирао. Уђе у олтар, па појури попове и калуђере и тако побегну куд је који могао из цркве. Он се прилично и у трговину разумева. Тако, на пример, ако згодну прилику види, где му пазар добро може проћи, а он узме жену од мужа, па је превенча за другога. Ова шпекулација, истина, мало ређе бива, али је врло пробитачна, јер без 1000-2000 гроша он то никада не чини. Попови пред њим и за њим иду као и други гавази, а кад у сарај пође, од тешкога зора хоће коњем да их погази.“

Оваква писања, а нарочито писања „Србских новина“, треба узимати са резервом. Наиме, политика Кнежевине Србије била је таква, да је подржавала борбу Бугарске егзархије за отцепљење словенских епархија од Цариградске патријаршије. Њени медији су често имали функцију да делују пропагандно на штету фанариотских митрополита и епископа на територији османске империје.

Након одласка Митрополита Јоаникија из Ниша, остало је забележено још неколико података. „Цариградски весник“ 10. јануара 1859. године пише: „Јоаникије нишки епископ је већ 12 година био на челу ове епархије. Био је кротак и паметан. Старао се о поштењу свештенства, али је и сам био

клеветан. Зато је ових дана дошао у Цариград на испитивање, али је доказано да је био чист. Овом приликом је умро и Васељенски патријарх Константин I, те је Јоаникија позвала црква Синајска, где је патријарх живео, да дође тамо и служи литургију за покој и спасење душе преминулог патријарха. То ће се десити у уторак на Богојављање.“

Андрија Дамјанов, портрет, Народни музеј Велес

Исти лист бележи већ 27. јуна да је Митрополит нишки Јоаникије премештен у Нијејску митрополију, а на његово место у Нишу именован Калиник, образован човек, који је завршио богословску школу на Халки.

У архиви Института за неохеленска истраживања (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών) у Атини, остало је сачувано неколико докумената о животу и раду Митрополита Јоаникија Константинидиса након одласка из Нишке митрополије. Године 1860. накратко је администрирао Цариградском патријаршијом, до избора Патријарха Јоакима II. Године 1871. уз помоћ имућних цариградских хришћана оснива удружење „Македонско образовно братство Константинополиса“ (Μακεδονική Φιλελεύθερη Αδελφότητα Κωνσταντινουπόλεως), чији је циљ био одржавање хеленске културе и образовања у Отоманској империји. Уз помоћ овог братства, већ наредне 1872. године оснива гимназију у Цотили, једну од најважнијих хришћанских школа у Северној Македонији.

Каталог Цариградске патријаршије бележи да је Митрополит Јоаникије 12. маја 1878. године премештен у Ираклијску митрополију, одакле је остало сачувана његова фотографија, која се данас чува у архиву Института за неохеленска истраживања у Атини. Митрополит Јоаникије умро је у Родостосу 25. јануара 1879. године, у 75. години живота.

¹ Орден части Отоманске империје, установљен 19. августа 1831. године од стране султана Махмуда II.

² Димитрије Чохадија (1807–1877), био је познати богати нишки трговац, цинцарског порекла и аустријског држављанства. Био је председник Синода Нишке митрополије пред увођење Бугарске егзархије. Заједно са осталим угледним грађанима, програна је у Малу Азију 1860. године.

³ А. Петровић, Пресад мудростi, Београд 1858, 71.

ОСВЕЋЕЊЕ НИШКОГ САБОРНОГ ХРАМА

У Новинама Српским број 42 од 23. фебруара 1878. године, у непотписаном тексту под насловом „Свети Симеон у Нишу“, забележен је догађај освећења нове нишке Саборне цркве

Некад се нисам могао сит надивити развоју историјских догађаја и мистичној вези њиховој; али она мрежа, којом божанска моћ проткива живот и радњу, тако је танана да је људско око не види, а тако је снажна да се по њој светови тоцилају, и ни један кончић никада не попусти...

Таква ме побожна језа подухвата кад се год сетим 10. августа 1854. године. Тада беше ноћ тиха, као да је цела природа ћутке с дубоким поштовањем очекивала суђени час. Ниш је у сну лежао, без зрачка светlostи, а поред њега је рекао бих милила крадимице у вечност Нишава. Са зидина градских само се од времена разлегаше одморно „Алах-Алах“, и црне сенке стражара протезаху се преко бастиона губећи се у дубоким мрачним рововима... Свуда беше немо где год притискиваше стопа турска. И овога вечера само је Бог могао чути и видети где у једној мрачној одаји у „белград-мали“ три стварине шапућу: „Наши народ иша-чезе са лица земље, Крст и вера

згажена му, име му отето, уништено му све што му казивало пут будућности, наши унуци већ неће знати ко су ни шта су, и свет ће вальда заборавити да је Срба негда било. У овим покрајнама где негда бејаху дивни споменици наших краљева и царева, на које су утрошене пуне куле гроша и дуката – уништена су давно те данас не казују свету нашу минулу славу и величину; данас нема ништа што би казивало Србину име српско, на шта би Србин очи подизао; нема више краљева и царева да троше куле блага за благо народа! Не дајмо да нестане чисте вере Христове – подигнимо Богу споменик, који ће народу казивати да је јоште жив!“

И сва три се подигоше са меке поњаве и кроз сузе прошапташе – „да зидамо цркву. Нека тако буде у име Христово. Да зидамо цркву – нек бесна Турадија види где се поред њених витих минарета уздижу кубета на нашој светој бого-мольи, да се у гласу наших светих звона губи арлаукање по-мамних дервиша...“

И тога чудног часа, тамо у даљини, у једној сјајној палати роди се Србији Господар!

Мало ће њих знати склад овај, али је то опет истина, којом је Бог обележио историјски тренут. Јединче је расло, и средства се за цркву прибрала. И кад су побожни приложници дали колико су кадри били, тада 18. октобра 1856. године освећен је и положен темељ цркви. Али кад виде бесна Турадија шта Срби чине, заурлаше са свих страна „Дур ѡаурљара изијет верелем, јатмасн клисеји (не дајмо ѡаурима да подигну цркву, чинимо им зијан) и навалише грудне глобе и дације на народ – погнаше га те им озиди касарне, чамије, куће за Черкезе, насип крај Нишаве и сила других намета натоварише на њу – само да цркву мане. Но црква напредоваше полако и постојано, као да очекиваше на некога. И већ 1876. године, могао је ко је хтео видети далеко са наше старе границе како се у сред Ниша бели колосална зграда – али тада у њој не мирише измирина, већ до њеног врха стајаху нагомилани сандуци пексимита за 120 батаљона војске турске, која само с ове стране иђаше на Србију. Али тајанени одреди

судбине испунили су се: Онај кога је Бог на рођењу наменуо – ослободио је и народ и цркву.

13. фебруара 1878. године, освећена је нова нишка црква. И свечаност тога дана не треба да се изгуби у тами заборава; она је сласт која утљава чемер ропства, па нека је нека осијава крст и сузе проливане толико векова. И само дакле ради благог и пријатног спомена хитам да у најкраћим потезима обележим свечаност и радост Нишлија на овај дан:

На четири дана пред освећење цркве све су радионице престале и све је хитало у порту да чисти нову цркву. И у недељу у 5 и по часова увече, топови са бедема градских огласише бденије и све што се часним крстом крсти, похита да се Богу моли у новој цркви. Ујутру у понедељак, глас топова означаваше почетак саме свечаности. Све улице од града до цркве беху пуне народа, који жудно очекиваše милог избавиоца. И кад се у 8 часова појави Господар у кругу своје сјајне свите ваздух се проламао од

безбрјног, „живео нам, живео!“ – у цркви већ клечаху у сјајним одеждама три архијереја – митрополит београдски, нишки и онај пиротски, са многим свештенством и народом молећи се Богу. И кад Господар уђе у цркву, то је учинило тако дубок упечатак, да су се у сваком оку блистале сузе пуне радости и побожности. Молитве се узношаху Богу, а топови непрекидно груваху, док се по обредима наше православне вере црква освећивала, по свршетку чега нам светли архијереји наговори ову реч, пуну светlostи и ума и побожности: „Свјетисја, Свјетисја, нови Јерусалиме, слава бо Господња на тебје возсија! Сврши се већ ропство овога знаменитога града. Раскинуше се ланци, који стезаше јуначке мишице. Отворише се врата, која воде у област старе српске славе, у област окићену дивним споменицима. Паде сила, која је држала у мраку овај део српске земље. О, нека се сада с нама веселе душе наших предака, који као праведан Симеон дуго очекиваše избављење од зла и ослобођење народа и ове земље светих Немањића.

Спасителна вера христијанска, очува вас, благочестиви, христијани, до овога срећнога доба, када сте слободни и да Бога славите и да очима гледате дивне лепоте небодане вере и цркве православне. Сва вражеска усилјавања сви демонски напори, да се лица ове красне земље нестане, или се помрачи име српско, остаše узалудни.

Протекоше многе године, минуше многи векови патње, страдања, гоњења и веома тешке судбе; али ето, драги народе – Бог и његова правда, сјајно показа, да неправда, лаж, мрак, злочинство, морају уступити место правди, светlostи и истини. Сила власти беше овде у рукама, које обараše, отимаше, паљаше, рушаше, злостављаше, бешчашћаше, неправдоваше. Тиранства превршише сваку меру људскога стрпљења. Писка и јаук дотужа браћи вашој. И прену народ дичне Србије. Светла мисао ослобођења обузе ум и срце његово. Дивна моћ родољубиве речи витешкога Господара Српског, благовјерног владатеља нашега Милана Обреновића IV, крену своју јуначку војску, која пође у борју за

ослобођење своје патничке браће. И ви сте сада слободни грађани просвећене државе, независне братске вам Србије, која ево учествује у овој данашњој вашој свечаној радости.

Када је премудри Соломон подигао великолепни храм, рече му Господ Бог, да је он сам својом благодаћу осветио тај храм, и да ће он у њему, као своме дому пребивати. И ми верујемо, да тако исто говори Бог и о овоме сада освећеном храму новозаветне цркве своје, којој Спаситељ наш Господ Исус Христос дарова освећењем спасносну благодат Светога Духа. И по томе је од сада ова света црква, посвећени дом Божији, дом општенародне молитве и богомоље, школа за побожност и светилиште, у коме ће се свршавати свете тајне наше богодане вере, гласно говорећи вам свима и свакоме у име Божије: будите и ви свети, као што сам свет ја, Господ Бог ваш.

Овде побожна душа беседи са Богом, открива му своје срдачне осећаје и жеље, просвећује свој ум и крепи своје срце, те да савлађује све незгоде у животу и да напредује у добродетељима, које отварају рајска врата. Овде Господ Бог излива своје богате милости свима вернима, који му приступају са вером, љубављу и надеждом. Па за то, благочешће христијанско често долазите у ову свету цркву, смерно приступајте Господу, усрдно вршите Божије заповести, и чините све што вам препоручује света црква за освећење и спасење ваше, живите и поступајте праведно, богоугодно, побожно, свето; те да светиња ове видљиве цркве буде и у срцу и у души нашој на славу Бога Отца, Сина и Светога Духа, живоначалне Пресвете Тројице, за времену срећу и вечно спасење наше.

Нека је хвала Господу Богу, на дивној милости Његовој, што обрати своју благост на вас, те да можете и од сада напредовати умно и материјално, и украшавати се у будуће врлинама побожности, родољубља и отечествољубља, чиме ћете радовати Светлог Господара Књаза нашег Милана, ослободитеља свога, коме свагда будите верни, одани и послушни.

Честитајући вам, благочестиво христијанство ову радост којом сте усрећени, да у присуству благовјерног владатеља Српског, видите освећење овог новог дома Божијег у средини вашој, призиваем благослов Господа Бога Спаситеља Исуса Христа на све вас, мале и велике, богате и бедне, на све домаће и породице ваше, за напредак и срећу свакога и свију вас. Призиваем благослов Господа Бога на ову варош, на овај град, на ову околину и на сав народ српски. Дај Боже! да се овде никад више не усели сила непријатељска, да овде никад више не ступи нога, нити да завлада рука туђинска, него да Бог насвагда у будуће сачува српски народ уједињен у срећи и слободи, под сјајном круном родољубивих Обреновића!

Дај Боже! да се од сада свагда светли и блиста на висини овог светог дома Божијег крст Христов, да се увек без страха певају овде свештене песме благочестиве и непорочне вере наше, и свршује света служба Божија; те да чује и види од свуда народ српски, да чују и виде други народи, да је вас-крснуо род наш, који утешен радошћу ослобођења и уједињења пева васкрсну песму православне свете цркве: Свјети са, свјети са нови Јерусалиме слави... Годиња на тебје војаја! Амин.

По свршетку црквених обреда Господар се врати у двор испраћен и предусретан најбурнијим одушевљењем свега грађанства. У 2 ½ часа већ је у порти бујала војна музика и сијасет других народних свирача. Но док се дична српска колавију и натпевају сврнимо пажњу на саму грађевину, можда ће она оне који је нису видели више забавити од кола у коме су сами доста пута весело поцупкивали. Њу је зидао самоук неки Андрија Дамњановић из Велеза, који је био наимар и наше смедеревске цркве. Но нишка је по свој прилици највећа од свију у нас Срба: дугачка је споља 40 метара, широка 30 метара, а висока 24 метара. Фасада њена доста је монотона; с лица са обе стране обухватају аркаде – ходници са стубовима – над којима се у унутрашњости уздижу галерије. Но унутрашњост је цркве много богатија, особито у декоративном погледу утисак је веома пријатан, нарочито од два реда витих стубова, који држе ову доста велику зграду са пет огромних кубета. Женске паперте ова црква нема, него галерије – које буде доста театralан изглед и опомињу много на синагоге, где се жене, кријући се иза решетака, Богу моле. Дрвореза има много; има доста интересантних мотива, опет без реда, јер је из незнања једно на друго нагомилано. Спљени дуварови и стубови од тесаног су тврдог пешчара; а израда первасова, кацотла и рељефа доста је лепа и чиста; и високи цокл приноси у многом да црква у целини добар утисак чини и колosalно изгледа.

Но ето и владаоца усрд таласева безбрјоног света. Свет занеми од чуда, и све живо у радости само се у њу загледа. Изненађење је било ванредно – па тек на једном просу се као бујица „ура, ура...“ Господар у кругу архијереја, као негда наши стари краљеви на саборима – седе међу народ, а коло се пови и песма и музика зашуми као вијор. Тако се то веселило, пило и певало и Господар је седео дужо, дужо у средини свог народа, који је овом добротом остао управо очаран.

Увече, сијао је Ниш у осветљењу – као каква пламена река, и дућани беху сви отворени. Свет је пијан одушевљењем играо и певао улицама – а тек из града забруја химна кнезева, затрешташе топовски удари и далеко под небом извише се ракете, забљешташе римске свеће и фанале и бедеми градски просипаху саму свелост, а музика војна пође кроз варош, и свет усклициваши колико га грло носи... Док је тако сву драгу ноћ у вароши трајало немерно весеље, у коме и сами Јевреји и Јеврејке подвикаваху оно њино „eh viva“ – дотле се у двору давала гозба одличним гостима у част новоосвећене цркве. Ту се није пило из златних пехара – али је срдочност високог домаћина и његова реч учинила ову војничку вечеру врховнога вође – слађом и значајнијом од многих краљевских гозби.

Моја се рука уморила, ја хитам да само прибележим речи, које из уста владаочевих обележавају данашње епохално време. Наш је митрополит наздравио:

„Ваша Светлости!

Свети Симеун Немања I био је војник. Он је у славном граду Нишу дочекивао крстоносце, који су ишли да се боре за веру Христову. Волаје Божија хтела на дан светог Симеуна дочека Ниш, да се његова нова црква освети и пролева под заштитом Ваше Светлости, у слободи, коју је Ваша храбра војска изборила. Дозволите да наздравим у славу Ваше Светлости и да Бог дуго поживи Вашу Светлост на срећу и славу народа српског.“

Господар је одговорио:

„Ваше Високопреосвещенство!

Хвала Вам на осећајима, које сте ми изволели изразити. Ако је српска војска успела да ослободи ове крајеве, то се има описати само пожртвовању славенског оружја. Ако је славенско оружје било кадро да сатре душманина и да подари слободу народима, то се има само захвалити благодетном утицају хришћанске цркве. Будите уверени, да ће победоносна славенска војска славећи Бога, увек се борити за одржавање своје вере и молити Богу за здравље својих архијереја.“

После овога пиротски владика Евстатије, наздравио је:

„Дозволите ми, Ваша Светлости, да и ја неколико речи кажем. Много је година, много векова прошло, док није

наступило време, да Ваша Светлост дође на овај свет да славенски народ ослободи. Божије провиђење изабрало је Вашу Светлост, да из ропства избави како овај народ тако и ове градове. Зато, да Бог поживи Вашу Светлост за много година, те да будете у стању да остали народ и градове лишите тешкога ига агарјанскога, и да будете крунисани за српског краља.“

Кнез је одговорио:

„Ваше Прео-

свештенство! Врло су ми драге изјаве Ваше, тим дражије што је ваше преосвещенство било сведок оне крваве борбе моје јуначке војске; што је својим очима гледало ону свету борбу за ослобођење Пирота, у којој 700 мојих јунака погибаше и изранише се. Нека би Бог дао, да проливена српска крв пред Пиротом и другим местима буде од користи за слободу и срећу наше браће.“

Тако се завршила ретка свечаност овога дана. Нек мисли о њој ко шта хоће, нек цени по воли; некад ће се на листовима историје читати ратни догађаји код Ниша, али сваке ће године од сад у напредак народ српски у колу код нишке цркве са благодарношћу и побожном пијететом сећати се, да је 10. августа 1854. године никла мисао да се зида црква – која је 13. фебруара 1878. под окриљем Господара од Србије Милана Обреновића IV пропевала, и то ће ићи од колена на колено докле је Срба и хришћанске цркве у Нишу.

ЋЕЛЕ-КУЛА КРАЉА МИЛАНА

Из књиге Димитрија Миленковића *Стеван Сремац и стари Ниш*, Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“ 2017.

У делима Сремчевим постоји једна прича коју критичари деценијама заобилазе. Пажљиви читалац Јусуф-агиних политичких назора, међутим, иза фељтонских и литерарних слојева проналази оно што искрено можемо назвати паралелним мислима писца. У првом делу ових „политичких назора“ Сремац своје хуморне жаоке замењује до краја експлицираном документарношћу: „Било је то 1889. године, оне године када је краљ Милан абдицирао а после се кренуо у света места... Ма колико да је тај владар имао мана, ма колико да је и сам носио зао удес свој у себи и у делима својим, ипак остаје он једна импозантна у истини трагична личност... Јер за све што га је у животу снашло, није он сам крив него и сви ми. Данас је то можда рано и непопуларно казати, али ће иза нас доћи поштенија генерација... која ће метнути руку на срце при пресуди, која ће говорити 'и к себи и од себе'. Тада ће овај мученик добити прави суд свој. Неће вальда до век званични и полузванични историци писати историју!“

Директно, полемички оштро, да, помишљамо у оно време тешко да оштрије може бити. Посебно гледано из оног угла како су критичари примали Сремчева дела, после „Ивкове славе“. Коментаторска оштрица Сремчева, међутим, овде не губи моћ. Ишчупаће из срца самог и писац, који је мало среће имао у животу, и следеће: „...уступа у најлепшим годинама престо јединцу сину, лебди над њим, а тај исти син га гони, назива га 'отровним првом што погриза стабло Србије' и загорчава му у тешкој болести и последње дане живота његова!“

Пре него што ће извести на „сцену“ Јусуф-агу и експлицирати његове (не своје) политичке назоре, Стеван Сремац ће наставити да открива и своје ране:

Ћеле-кула из 19. века

„...у тешким ратним данима се искрено, витешки, поверио свом старијем и јачем савезнику, и сву своју војску каваљерски команди тога савезника! А после два тешка рата, после бојева, мука и крви, тај савезник отима од свог верног

савезника освојене земље и градове и даје их Бугарима... Хтеде и сам крвави Ниш узети и дати га Бугарима. Тада, кажу, краљ Милан одведе посланика руског до Ћеле-куле и ре-

Краљ Милан из Сремчеве приче

че, показав на споменик тај: – Ево, екселенцијо, кад Руси начине још једну овакву Ћеле-кулу од српских глава, и ову моју поврх њих метну – тад ће тек Бугари добити Ниш! Тако ће краљ Милан двапут да осваја Ниш...

Писац не би могао да се зове Стеван Сремац да у ову причу не уведе литературно богатство свог изворног талента и особеног чула за народни језик, анегдоту, патину народну, да кроз језик, мисао, намеру протка шареним плетивом, као древне ткаље на разбојима. Ево како дубоко зашао у причу о „политичким назорима“, из тиха, велики писац чини:

„Тих дакле дана једног вечера седели смо за столом у хотел 'Европи' нас неколико Нишлија, а сав је Ниш с највећим интересовањем пратио тај краљев пут, јер је Ниш искрено волео и необично поштовао краља ослободиоца. Дође и Јусуф-ага и седе за наш сто као наш стари познаник. Развисмо сваки своје новине, ми српске, а он турске, па се задубили у читање. Ми читамо и не читамо, али Јусуф-ага не трепће, толико се занео у читање; чисто му од силне пажње искочиле очи к'о у печеног рака“.

Прича и полемика у кафани „Европа“ траје све до маестрално фиксиране поенте: да ли су српске новине турске, јер све поше пишу о краљу Милану, а турске, доскорашњег непријатеља, високо уздижу госта у Истанбулу. Од оног фељтонског, али драгоценог за атмосферу приче, до кључне слике изаткао је Стеван Сремац своје прозно ткиво оживотворујући стари Ниш, његов сентимент и парадоксе, старе Нишлије и „витешког краља Милана“ – како Сремац истиче са болном раном у себи.

Треба се, ових дана када се у Нишу увек обнавља стари завет да се краљу Милану подигне споменик у центру града, близу оног Августинчићевог споменика ослободиоцима, сетити приповести „Јусуф-агини политички назори“ и заједлети много Јусуф-ага, оваквих, макар и сличних. А Нишлији Сремцу поред свих до сад изграђених, стално подизати духовне споменике.

БОЖИЋ У БЕЛОЈ ПАЛАНЦИ ЗА ВРЕМЕ ВЕЛИКОГ РАТА У ЗАПИСИМА ИРСКОГ ПУТОПИСЦА

(други део)

Иако је Ниш током Великог рата (1914–1918) био место доласка бројних европских државника, новинара и хуманиста, несразмерно је мало било њихово интересовање за ширу околину српске ратне престонице. Ако у то укључимо и верску особеност српског народа као предмет знатиље, опус западних извора у којима се аутори наменски баве тиме, додатно је смањен. Па ипак, тумачења и записа у западној мемоаристици о овом делу културно-верског наслеђа јужне Србије има, за шта су заслужна истанчана и префињена интересовања појединих аутора за обичаје и културу становништва на овом простору. Један од таквих аутора је Вилијем Фредерик Бејли (1857–1917), правник из Ирске и истакнути управник неколико установа културе у Даблину.

У ширем контексту, током Великог рата Бејлијево интересовање било је усмерено на словенско становништво у оним деловима Европе који су били директно захваћени ратним окршајима. Због динамичног и сликовитог наративног стила, тешко је прецизно утврдити о којим догађајима пише као непосредан учесник, а о којим као пуки тумач и наратор. Ипак, његов запис о Белој Паланци у време Божића (највероватније 1915. године) указује на његово непосредно присуство у овој варошици, где га је локални домаћин Милош Генчић угостио заједно са сарадницима који су га пратили (фотограф Ф. К. Мур и асистент Ц. В. Бејтс). Дело у коме је Бејли оставио своје записи о Божићу у Белој Паланци објављено је под насловом *The Slavs of the War zone* (Словени у ратом захваћеним областима). Изашло је у Даблину свега годину дана пре смрти овог истакнутог ирског интелектуалца.

„Белопаланачка црква је доста суморно здање, ни у ком случају другачије од типичне, и углавном ружне, балканскe сеоске православне богомольје. Улазећи у њу кроз ниску четвртасту порту, украшену покретним таблама на којима су портрети тугаљивих приказа светаца и анђела у византијском стилу, неопходно је да одмах на почетку напипате правац, пошто је главни део цркве у мраку. Само пригушена, као крв првена светлост указује са бројних њишувних лампи иза позлаћеног паравана иконостаса где се брод завршава, а светилиште почиње. Али, када се очи навикну на овакву тмину, могу се уочити слаби одрази сребрних икона које представљају нашег Господа, Пресвету Девицу Мајку и свеце, који висе са иконостасом. Он је подељен на три дела или улаза. Онај главни, који иде до олтара, има дупла, 'краљевска' врата, како их зову, иза којих виси громизни вео. Блештавило беле боје, сјаја и одблеска са изгланџаних металних посуда, постепено продире кроз сенке и ускоро постаје очигледно да је, иако влада највећа тишина, место препуно људи до улаза. Атмосфера је тескобна и тешка од мириса тамјана, лука и масних овчијих кожуха. Нема седишта, па верници стоје раме уз раме у збијеној маси, чекајући стрпљиво да литургија почне. Упркос мраку, није тешко видети да су лица верника врло побожна, врло срећна, врло заинтересована. Сви одједном из хора, места које личи на галерију у облику кутије на истуреном делу брода према олтару, поју прве ноте једне од најдревнијих српских, можда чак и свесловенских молитви, која је очувала изузетну једнотавност кроз страховите, сувове векове верских сукоба. И некако, својом једнотавностју, ова молитва одводи мисли и срце уназад у време када ни источни ни западни обред није постојао, дакле, у дане када су преци ових људи, макар званично, престали да поштују силе природе, узвезши за свога бога рибара из Галилеје, чије јеванђеље су научили онако како су га чули од Господа:

Слава теби, Господе!
Певајте, верни!
Јер је Христ данас рођен,
И у скромне јасле положен.
Во вјеки вјекова
Христ је од Девице рођен!

Звучни гласови, без пратње, певање у пискавом јединству уз облаке тамјана који се користио, да цитирам православног катихету – 'да покаже верним да, као што тамјан увек гори у кадионици и уздиже се слатким мирисом навише, тако и њихове молитве, увек непрестане у жару срца наде, вере и љубави према Вечном Богу, увек допру до трона Господа Бога.' Док последњи тонови полувеселог, полумеланхоличног појења замирају у тишини, отварају се врата иконостаса и бујица светла растеријује таму. Сада се може осмотрити пун сјај светог места – олтар прекривен везеним тканинама, посебно антиминсијум, божанствени квадрат од пурпурне свиле којим је прекривена главна реликвија Ак Паланке, првено и златом опточено јеванђеље, 'Живи крст', кутија у којој је причест резервисана за болесне, оријентални ћилим прострт између 'краљевских врата' и олтара, на којем ниједном човеку није дозвољено да стоји, врло високе свеће од пчелињег воска на седмоделном свећњаку, велика лампа рубинове боје и, на крају, света одежда различитих боја – бела, зелена, пурпурна, првена и златна, коју је носио високи, погрђени човек са дугом, белом косом, озбиљних, аскетских усана и мрачних очију, који је гледао на своју децу тако строго, а ипак тако нежно. Док застаје у тренутку када поздравља иконе, човек осећа да његова душа господари душама свих присутних. Тишина је непрекинута, атмосфера је пуна емоција. Ови сељани воле и диве се свом *попу*; зар он нема права да захтева покору и приврженост? Зар није пре нешто мање од годину дана дошао међу њих и постао војник Крста? Није ли држао са њима корак на дугим маршевима, из ноћи у ноћ, кроз бришуће мећаве? Зар није са српском војском ишао до капија самог пакла и тамо помогао носећи Свети Крст у победи над Полумесецом? Није ли помагао рањенима и тешкој оне на самрти када је био под најжешћом пальбом? Није ли куражио слабе, хвалио храбре; штедео ли је своје слабе удове или тражио награду за своје службе? Не – свако ће срце одговорити, не – и тако, између 'малог оца' и његове деце постоји то савршено разумевање које је рођено из једничке љубави и једничке жртве. Читав призор или, тачније, дух читавог призора припада не тим садашњим материјалистичким годинама, већ временима ранијих очева. Апсолутно нема назнака модернизацији. Овде се човек враћа у прве векове, и искрено, ватрено Христово учење у својј примитивној чистоти обузима све.

Обичај је у Србији да на овај празник мушкарци одлазе у цркву опасани свим својим оружјем и, одевени у огртаче домаће радиности или овчије коже, обесе о своја рамена пушке. Први у скупини су велике момчине, дотучене временом и наоружане до зуба. Они чине цвет прве линије одбране њихове храбре мале државе. Очврсли и огрубели од свакодневне изложености сунцу, ветру, киши и снегу, са очима у којима још увек гори неустрашива радост за победоносним ратовањем, са лицима на којима се још увек виде недавно зарасли ожилјци, ово су сељачки синови сељачког народа који је много векова чувао хришћанску Европу.

Као и обично, литургија се служи уз појање, тамјан, пуну церемонију и почетну, херувимску химну која се ори из грла невидљивог хора, док свештеник, праћен свећеноносцима, поново улази кроз краљевска врата и гримизни вео пада између олтара и верника, да би се затим поново подигао на пар минута док се рецитује 'Вјеруј'. Након тога, иконостас остаје затворен до благосиљања и завршетка службе. Језик који се користи је древни словенски, матерњи језик целе словенске расе. Језик који за Србе чини саставни део њихове религије.

Скоро цело здање окружено је магловитим, ковитлајућим облацима тамјана, док људи у маси, побожни и очигледно немуморни, и даље стоје забијени и болно ослоњени једни на друге. Сваки врат је истегнут да види на тренутак свете шљаштеће симболе. Ту и тамо побожност се манифестије кроз страствено крштавање и поздраве, али данас нема места за изнуреност пред којом се обично попусти у понављањима током литургије.

Са благосиљањем се церемонија приближила крају и, док појци певају гласну, веселу химну, свештеник се враћа кроз врата светилишта и спушта у дворану цркве како би се поздравио са својим верницима понаособ. Има понеку заповест и савет да им дâ, једину бесedu коју су икада чули са његових тихих усана, јер источна црква не практикује беседе. Али још од ранијег времена српском свештенству била је дужност да нагласи својим верницима неопходност да за време божијног празника одагнају од себе све тајне или отворену мржњу, зловољност или непраштање. Заиста, у многим крајевима они који су у завади позивани су да иступе и да се у присуству *popa* измире. Древан начин да се верујућем заповеди 'да опрости као што би он желео да се прости њему', има веома реално значење, пошто долази из срца овог старог ратника-свештеника чији је читав живот прошао у чињењу доброга за своју земљу и народ кроз године мира и, још чешће, кроз године рата.

'Децо, Божија је воља да данас међу људима на земљи буде мира и добре воље, и свако ко не послуша ову заповест навлачи велико проклетство на свој дом. Нека онда Божији мир, рођендан Принца мира, буде над свима нама да бисмо сада и после поштовали Њега у Духу и Истини и да бисмо, када час смрти дође, могли да видимо наша светла како горе јасно и смело.'

У овом светом месту лампе су и даље црвене и изнад врха иконостаса њихова светлост продире кроз мрачан брод, осветљујући танак, као восак бели лик говорника, жене стрпљива лица и широког чела, мушкарце огрубела лица, пуних ратних ожилјака, њихове челичне ножеве и пушке. Један по један, у колони, сви присутни иступају напред и савијају се да пољубе руке *popu* и за сваког понаособ он има присан очински поздрав и благослов. И када је последња беба благосиљана, а најбездежније лице се разведрило, и када се врата затворе за погрбљеном старом фигуrom, када последњи пар стопала у опанцима оде, у додиру са нестварним или нечим невидљивим, неописивим нечим, за

шта свет не зна те стога и не мари, човек излази напоље и одлази на улицу.

На чистини испред цркве чини се да се сав сеоски живаљ из округа окупља, те се још живописнија сцена тешко може замислити. Бука попут зујања роја пчела чује се издалека и изблизу. Сунце сија на искричав кристални снег, нагомilan дуж очишћених стаза. Народно весеље људи, њихова преплена одећа, спремни осмеси, живахни покрети и чаробност празника врло су очигледни.

Незаобилазне тезге прекривене су робом, светло обожејеним стварима, везовима, опанцима, шећерним посластицама у виду различитих животиња, гомилама црвених и белих капа, трограних црвених, зелених и плавих свећа од пчелињег воска, бижутеријом и папирним цветовима, боцама лимунаде, плеханим пресама за фесове, јефтиним иконама, религиозним сликама и тако даље. Овце које јако смрде, црне, црвене и ружичасте свиње, живина, дугорепи и витконоги коњићи и бука дебелорепих оваца, сквицање, кокодкање, завијање и блејање, меша се у лапавицом окруженом простору који је почаствован именом сточне пијаце, док бели, сувоњави, вуколики пси чудног соја чувају стражу.

Велики казан са супом, грозоморном смешом кукуруза, комада меса, празилука и лука, кува се над огромном ватром, испред које се такође мало длакаво прасе врти и врти на

www.turizambelapalanka.com

великом ражњу. Три или четири јарда одатле још једног његовог сабрата по ражњу, свакако против његове воље, убило је неколико дечака, док се узбуђена и гладна гомила домаћих становника гурала и лактала око места призора, желећи најбоље комаде печеног и живог меса. Путујући гуслари подижу своје гласове у сваком смеру, певајући своје вечно кrvаве и узбудљиве песме о натприродно моћним српским царевима, о племенитим *хајдуцима*¹ и њихових чаробним бекствима од османских гонича, о лукавим и гостољубивим *jatacima*. Цигани свирају мало даље, доле поред зидова бараке. Бука од веселог смејања долази од групе дечака и девојчица који су се окупили поред једне од кантине. Лепа девојка у средини веселе дружине, која стоји поред високог младића, опуштених руку, у више него блиставом прслуку, даривала га је ружом од украса и папира након што је изашла из цркве, чиме је показала свој пристанак да јој буде муж. Наравно, брак су родитељи пажљиво договорили недељама унапред, те је даривање ружом било само део обичајног реда. У сваком случају, не указује да она оспорава договор који је већ уређен. (...)

(...) Под у Генчићевом домаћинству почишћен је од сламе на којој се прошли ноћи вечерало, те је постављен дуг сто због вечере. Прасе, окружено рузмарином, већ је испечено и окреће се тако да отвара апетит. Иако су у дневним обедима сељани изузетно штедљиви, на дан празника они спремају

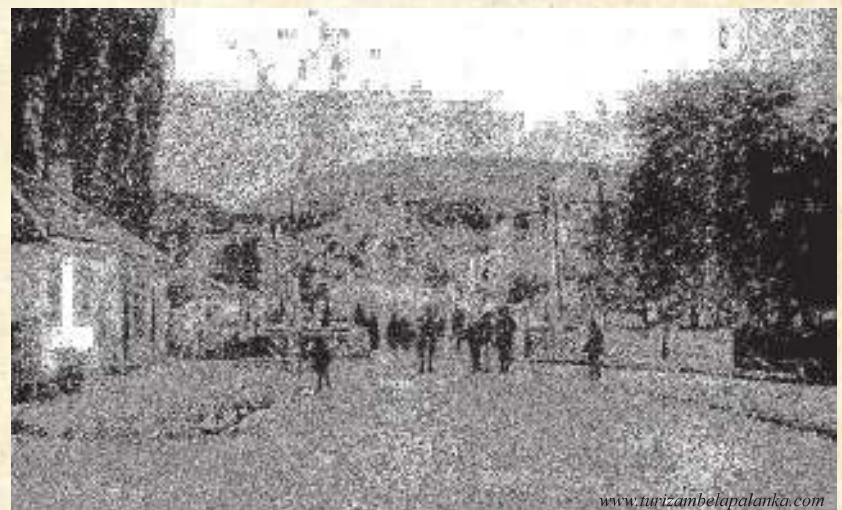
гозбе без осврта на трошкове и дуго време проводе у њима. Поред печене прасетине и колача, ту је још много других ђаконија: квасни хлеб посут кукурузом, бели чврст сир са сурутком, чиније за *кајмак* са свежим млеком заслађеним до мучнине, цем, *кисела чорба* (хранљива пилећа супа са лимуном), богата чорба од меса са мајчином душицом, наном, кукурузом и обиљем 'паприке', свугде присутном црвеном папричицом, тако драгом свим људима који живе јужно од Дунава. Да се спере све ово, ту је црно вино, за којим следе *ракија*² и црна кафа, скувана у бакарном лончићу.

Мало треба српском срцу да заигра и запева. Обilan оброк, сунчано време, топла ватра, друштво неког сличног, то је све што траже. Ове људине овде седе, са оружјем након стрешеним о појасевима, са бебама на својим коленима, опслуживани од својих жена смирених лица, равнодушни, а вероватно и неуки о свету ван граница овог њиховог. Њихова способност да одбране ове границе од спољашњих непријатеља је, вероватно, једина брига у њиховим срцима. Али тевтонски *Продор на исток*, све чешћи окршаји оружјем, нису им кварили расположење. 'Ако нас ови народи не би дирили све док не дођу до наших поља, ако би развили наше фабрике и железницу, ако буду престали да прогоне наш род који живи ван наших граница, били бисмо најсречнији народ на свету. Чули смо од оних који су путовали далеко како је тежак живот у другој земљи. Чули смо како само неколицина влада, док су други, за мале плате, приморани да им буду робови. Али овде у Србији ми не знамо ништа о тим стварима. Не морамо да се свађамо око малих плате, јер свако од нас живи са својом породицом на свом имању и не требају нам слуге јер сами вршимо радове. Ни један човек, чак ни сам краљ, не би се усудио да узме од нас, чак и да смо у дуговима до гуше, наше имање, домове, алат. Имамо ли онда разлога да завидимо некоме? Реците нам'³

У суштини, овако би Милош и његови одговорили неком ко би их испитивао о родољубивим, друштвеним или економским стварима. Али сада је празник, празник током којег горке мисли и речи, чак и према народном тевтонском непријатељу, морају да буду избегнуте. Према томе, разговор је скренут на више домаћинске ствари – о благостању које ће највероватније да дође када се буду отвориле нове пруге, о могућности повећања извоза сувог воћа наредне године, о изврсности нових штедљивих сушара, о профитима и губицима локалних *бачија*.⁴ И наравно, највише се прича о узгоју свиња, највећој делатности људи. Милош и његови су врло поносни на свој узгој свиња, дебеле, на болести имуне сорте познате као *шумадија*, те већи део прихода Генчића долази из свињске кланице у Београду, одакле Беч, Будимпешта и већина тржишица у западној Европи добија доста од њихове најбоље свињетине.

До тада је и сумрак дошао, те млађи чланови одлазе да обиђу живу марву и упале божићне свеће изнад штала. У међувремену је соба рашишћена због плеса и свеће су поново постављене на прозоре јер, иако је божићно вече посебна ноћ када би духови мртвих требало да лутају посвуда, веровало се да неспокојније и несрећније душе уходе становнике живог света наредних осам ноћи, јер су можда незадовољне светлом које им је већ било дато на Бадњи дан. И док се звезде појављују једна по једна на плавом, мрачном небу, породица се поново окупља, гости намерници долазе тражећи гостољубље, на шта Милош одговара: 'Вольно, брате (или сестро), и радо јући. Добра ти дошлица!' Сместа се двојица слепих *гуслара* појавише, пар високих, црнооких момака, дивљег изгледа, који су носили на себи одвратно прљаве овчије обувке. Али колико год

гуслари не изгледали угледно, овде и свугде другде примани су као почасни гости, данас као и у претходним вековима, када су због непостојања новина и писама путовали по целој земљи, од места до места, носећи новости и гласине, као и народну музику, поезију и историју. Орасположени општом добротом, уз неколико великих чаша *ракије*, и добром храном, они почињу да поју једну од громовитих ратних песама, тако драгу њиховим срцима. И док се снажни, звучни гласови мешају у дуету, одјекујући и одбијајући се од кровних греда, усхићење и родољубље такође расте. Сва публика ужива. Чаше се пуне и допуњују, очи сијају са маничним узбуђењем, стопала у сандалама, руке оцрнеле од рада и ратовања пукетају и тапшу уз мелодију док, на крају, из њихових осећања мужјачки нагон не искрсне, па изнад својих глава витлају убиственим, закривљеним ножевима, вичући пркосно и празнећи оквире својих пиштола право кроз димњак.

www.turizambelapalamka.com

Нико не може да осуђује Србе за неумереност. У обичним околностима хладна вода и млеко су њихова омиљена пића, и треба много пуних пехара домаћег киселог вина да ускомеша чак и најслабију главу. Али на дане празника слободно се точи ракија и посматра се као на непоштовање манира ако се не пије колико и сви остали пију, те чаше морају да се испуне на сваку нову песму, плес и застајкивање у разговору. Одједном, између свећа које сијају на прозорском симсу, две или три прилике појављују се попут духова и треперави пламенови одсијавају од љубоморних, црних очију, очију које могу врло лако да буду очи неког страховитог злог духа за кога се мисли да угрожава срећу онима који су још увек са ове стране реке смрти. Али зли духови свакако да не би били одмах поздрављени. Дижу се чаше и жури се на врата да се приме *Цигани*, јер они су ти који долазе снуждено; група најпрљавијих људи која може да се појми. Сигурни су у добродошлицу као и гуслари јер, пошто су поздравили скupину уобичајеним поздравом, додају 'Бог помогао овој часној кући', и, пошто су примили отпоздрав 'Срећно у овој веселој ноћи', они настављају, не правећи буку, да постројавају своје мршаве, жилаве, заразне, миришљаве појаве испред најтоплијег дела пред огњиштем, ваде и пале своје смрђљиве црне луле и на сваки други начин угађају себи, бацајући с времена на време тајanstvene погледе на околину испод својих вилењачких праменова.

Ови Цигани, иако презирани код марљивих Срба више него код иједног другог словенског народа, играју, без обзира на то, незамењиву улогу у животима људи. Човек их среће у сваком удаљеном планинском пролазу, на свакој равници, на свакој пијаци. Њихови браон шатори подигнути су испред

сваког села; сваки већи српски град има своју циганску малу. Са том мистериозном, препреденом лепотом која је њихова карактеристика, они путују од места до места, просећи, крадући, лажући и проричући, варајући душе својом музиком. Небитно колико се снажно српски сељаци не буду слагали са њима и њиховим паразитским понашањем, као и остале Словене, и њих су Цигани омађивали.

Након што су придошлице снабдевене и више него обилно послужене *ракијом*, играње почине. Заузимајући положај наспрот посматрачима на клупама, склањајући се уза зид собе како би направили места извођачима, они припремају свирале, гајде и виолине, док гуслари, такође, подешавају своје примитивне, тугаљиве, мале инструменте.

Има стотине *кола* (плесова) у Србији и најпопуларније је ово којим почине овај бал вечерас. Мушкарци и жене се хватају за руке у два круга и почину да играју наоколо, прво споро а затим брже, док се окрећу један круг у супротном правцу од другог. Бенд свира са таквом ватром и енергијом како само и може један бенд са таквим музичарима.

Играчи су се зацрвенели од младости и вина, лица им пламте од љубави за животом, љубави према домовини, љубави према слободи. Мелодија постаје бржа и бржа, и брже цупка нечујно, перолако стопало у пулсирајућем, љуљавом, дивљем, страственом плесу. Они певају, поју тачније, једну од чудних, монотоних песама, које често личе на вриску у агонији и вапај од среће. У овим песмама за игру често се може чути куражна вика храбрих људи, који се чак и смеју у лицу својим мучитељима и који ће да умру ако треба са истим подсмешљивим осмехом на уснама. Слушајући ову музику, присећате се приче како је, некада давно, у селу које су унишитили Турци, усамљена мала група српских девојака пронађена међу мртвим телима својих сународника и од ватре задимљеним и усмрделим рушевинама, и како је једна девојка почела да игра и пева *коло*; и како је вођи, који се питao како то да она и њене другарице могу и даље да играју и певају док им тела сународника леже пред очима, када су им домови сравњени са земљом, а земља опустошена, уз пркосан осмех девојка одговорила: 'Непријатељ је заиста спалио наше домове и поклоао наше родитеље, наше драге, нашу браћу; такође је у бесу обешчастио наша тела и одузео нам девичанство, али нас не може натерати да имамо кукавичка лица. Играмо да им покажемо да смо и даље слободни Срби и када их будемо натерале да схвате да ћемо се бацити у реку и предати душе Богу, од Њега ћемо тражити правду.'

Нема сумње да су ови људи искусили дубоке страсти, задовољство и тuge живота. Ако су већ искусили велике муке, онда су такође осетили и екстремне радости које могу само да осете они који су много патили. Нису за њих сивкаста, половична осећања.

Прошла је поноћ и *Бадњак* се претворио у пепео. Свеће, све осим једне, истопиле су се. Прошла су прва двадесет и четири часа божићног празника и сутра ће у свитање жене према обичају да оду на гробље, удаљено три километра, да испоштују мртве.⁵ У снегу на узглављу сваког гроба забошће три танке свеће од пчелињег воска и поред сваког узглавља ставиће земљану чинiju светле бојe, са запаљеним тамјаном. Док се мирис из ових линија меша у витлацима са хладним ваздухом, оне ће дозивати имена оних које су изгубиле, чупаће косе и заносити тела напред-назад, завијајући и наричући 'попут птица кукавица'.⁶ Некада ће плакати, некада ће појати дуго и једнолично и, када се уморе и не буду више могле да наричу и поју, узеће из својих корпи мале ружичасте кукурузне хлебове и чиније са врућим чорбама од меса, тврди сир и боце црног вина, и над сваким смрзнутим местом простреће малу везену мараму и на њој величанствену гозбу за оне који су преминули – иако у томе ожалошћени не налазе много

утехе, јер у тамошњој земљи нема ни глади ни жеђи, ни хладноће ни врућине. За Цигане је количина и квалитет ових гробљанских гозби ствар од великог значаја и, када буде отишao последњи од ових ожалошћених, они се докотрљају са својих вребајућих положаја и бацају се, заједно са јатима гладних врана, гаврана и голубова, на јестива. Сви знају да су Цигани и дивље птице пруждари јестива и попили вино, али ће се свако правити да их је мртвац, који се најео и напојио, понудио тиме.

Пре него што се танани пламен са последње свеће угаси, божићна дружина се спрема за растанак. Певају опроштајну песму, и то је тужна песма. Чудна меланхолија спустила се на веселу скупину, иако није било ничег очигледног што би утукло расположење. О животињама се добро мари, нико није причао грубо ни према људима ни према животињама. Једна од девојака претрча преко дворишта како би се уверила да свеће изнад штале није угасила промаја, али открива да су изгореле до краја. Из топле tame, мирисне од сена, могло се чути тупкање, дисање и мукање простих створења. Девојка се враћала, али је тешко вукла стопала док је прелазила преко прага. Удар хладног ветра који је дувао током ноћи пратио ју је до врата. Језа беше прожела скупину, додуше не од хладноће, а Цигани се кришом погледаше и стиснуше своје приње још више уз себе. Мора да је нека зла сила⁷ на делу, упркос чињеници да је *Бадњак* тињао постојано и дан и ноћ, иначе зашто би раздраганост и веселост нестали? И зашто опроштајне жеље за 'добру годину' звуче тако празно? Да ли вампир лебди око гозбе, вребајући да исиса крв слављеника, да им донесе кугу, колеру, лудило или свађу, и да ли је добар утицај Св. Ђорђа преовладао – ко може рећи?

И звезде су, све до једне, нестале попут свећа. Пурпурно небо је постало облачно, ноћ је врло мрачна, а бесни ветар ковитла снежно иње у лица одлазећих гостију. Котрља се звук грома, за којим следи блесак муње који сместа осветли покривене врхове великих планина.

'Богами, богами'⁸, ово је зла ноћ, зима ће бити дуга, али што мора да буде – биће. *Слава Богу!*'"

¹ Хајдуци су били они Срби који су за време турског угњетавања побегли у планине и шуме и организовали се у банде, под вођом који је назван *харамбашиом*. Најбољи и највећи родољуби код Срба су постали хајдуци и водили су герилску борбу против непријатеља са неуморном снагом. *Јатаци* су били скривачи хајдука, који су их обавештавали о прилазу непријатеља, чували и храли.

² Врста јаког бренија.

³ Земљишним законом из 1873. уређено је да се најмање 3.41 хектара (око 8 ½ екра) земље са окућницом, алатом и баштенским површинама, као и са неопходном стоком за рад на фарми, не може одузети или продати због приватних дугова. Такође је забрањено земљораднику који је упао у дуг да га намири продајом хипотеке. Пошто се, дакле, покретна и непокретна добра не могу распродати због дужничких обавеза држави, као што је намиравање пореза, недавно је усвојен закон по коме је могуће продати земљу чак и у име државе (Види „Економски преглед Србије“ Милића Радовановића, професора Универзитета у Београду).

⁴ Већина планинских поднебља у Србији богата је пашњацима и од древних времена задруге су постојале под именом бачије. Чланови ових удруга пашу заједничку стоку и праве заједнички сир и масло за извоз, махом на турске питаџама.

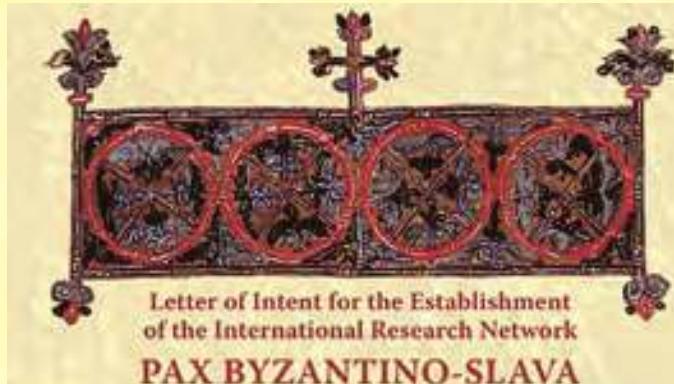
⁵ Дани између Божића и Богојављења називају се „некрштени дани“. Разлог да се овако именују је нејасан, јер је у ранијим временима ова недеља вероватно била намењена неком древном паганском обичају.

⁶ Реч кукавчићи значи кукати као птица кукавица, јер кукање ове птице подсећа Србе на кукњаву неког који је нешто изгубио.

⁷ Срби верују да зли духови могу да бацају своје чини на људе, те се непрестан борба води између свеца – заштитника породице (кome свакогодишињу славу или празнични дан домаћинство мора прописно обележити) и ових злих духова који гледају да нашкоде заједници која је под заштитом свеца.

⁸ Боже, Боже!

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА МРЕЖА „PAX BYZANTINO-SLAVA“

Идеја о оснивању међународне научне мреже византијско-словенских студија настала је у Нишу, у јуну 2015. године, у оквиру активности обележавања педесет година постојања и рада Универзитета у Нишу, када су представници седамнаест научних институција потписали Писмо намера о њеном стварању. Коначан Споразум о оснивању мреже *Pax Byzantino-Slava* потписан је 8. децембра исте године, од стране представника двадесет две институције. За првог председавајућег мреже изабран је проф. др Драгиша Бојовић из Ниша, а за секретара именована проф. др Ангелики Деликари. Тада је усвојен и програм рада за двогодишњи период, а већина планираних активности успешно је реализована. У овој години место председавајућег овом мрежом преузима проф. др Иван Христов из Софије.

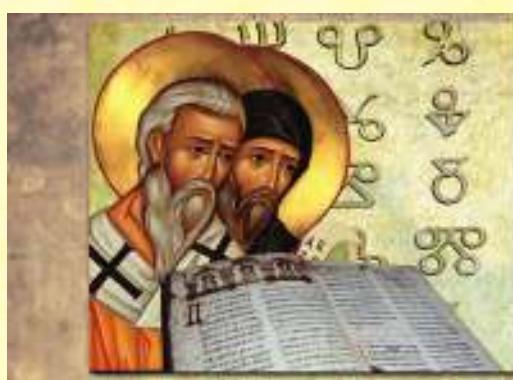
Pax Byzantino-Slava промовисана је на Конгресу византолога у Београду 2016, као и на више научних конференција, између осталих и у Братислави 2017. године. Поједина национална министарства просвете, попут оног у Польској, посебно су верификовала и наградила учешће институција своје земље у раду Међународне научне мреже *Pax Byzantino-Slava*. Најзначајније активности мреже забележене су хроникама објављиваним у годишњаку *Црквене студије* (Ниш), у бројевима од дванаестог до шеснаестог. О активностима Мреже извештавало се повремено у значајним српским медијима.

Мрежа *Pax Byzantino-Slava* данас се састоји од тридесет институција, из следећих земаља: Србија, Грчка, Бугарска, Русија, Польска, Италија, Грузија, Словачка, Швајцарска, Македонија, Црна Гора, Литванија, Шпанија и Турска. То су: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, Византолошки институт Српске академије наука и уметности (Београд), Центар за словенско-византијске студије „Иван Дујчев“ Универзитета у Софији, Српски комитет за византологију (члан Међународне асоцијације

византолога, Београд), Центар за истраживање културног наслеђа Кирила и Методија (Солун), Кирило-методијевски научни центар Бугарске академије наука (Софija), Српско друштво за византијске и хеленске студије (Београд), Центар за византијске и хеленске студије Филозофског факултета у Београду, Центар за кипарске студије Филозофског факултета у Београду, Центар за историјску географију и историјску демографију Филозофског факултета у Београду, Центар за напредне студије патристике и византијског духовног наслеђа Универзитета у Софији, Центар за црквене студије (Ниш), Институт за словенску филологију Јагелонског универзитета у Кракову, Институт за словенску филологију Универзитета „Адам Мицкијевич“ у Познању, Међународни центар за православне студије (Ниш), Одељење за славистику Академије Амброзијана у Милану, Московска духовна академија (Сергијев Посад), Институт за словенске језике и књижевности Универзитета у Берну, Центар за византијске студије Аристотеловог универзитета у Солуну, Центар за истраживање историје и културе Средоземља и Југоисточне Европе Универзитета у Лођу, Институт за класичне, византијске и модерне грчке студије Државног универзитета у Тбилисију, Асоцијација „Дијалог култура – XXI“ (Тбилиси), Институт за славистику Словачке академије наука (Братислава), Супрасальска академија (Польска), Центар за средњовековна истраживања Историјског факултета у Великом Трнову, Институт за старословенску културу (Прилеп), Центар за хеленске студије (Подгорица), Истраживачка група за позну антику Универзитета у Барселони, Институт за литвански језик Универзитета у Виљнусу и Департман за историју Факултета за уметност и науку Универзитета у Сакарији (Турска).

Један од важнијих програмских циљева ове мреже био је стварање електронске библиотеке која је постављена на адреси: paxbyzantinoslava.com. Библиотека омогућава

преглед многих релевантних материјала, намењених истраживачима, који се могу наћи на интернету. Она упућује на референце из више различитих научних области везаних за византијско-словенске теме, те у духу Мреже омогућава боље међусобно повезивање свих који су заинтересовани за изучавање византијске државе, патристике, палеославистике, рукописа и старих штампаних књига, као и за одговарајуће изворе, речнике, енциклопедије и часописе. Посебан допринос настанку библиотеке дали су Јан Страдомски, Александар Наумов и Драгиша Бојовић.

БУДИЛНИК

Електронски часопис нишских катихета

„Са жељом да своју веру обогатите знањем, пружамо вам прилику да на савремени начин, притиском на клик, сазнате више о њој. По звању теолози, а по занимању вероучитељи, Миодраг Гашић и Милош Стanoјевић, вођени трудом и љубављу, прешли су са идеје и жеље на дело – и представљају вам електронско издање православног часописа за децу и одрасле под именом „Будилник“, стоји на уводној страни „О нама“ на сајту који се већ неколико месеци налази на адреси <https://budilnikcasopis.wordpress.com/>.

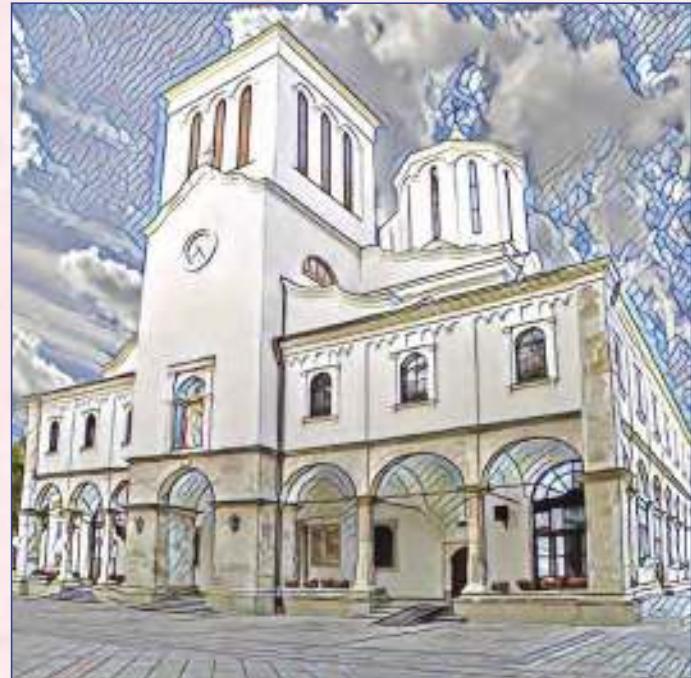
„Будилник је осмишљен као часопис који се бави предстојећим празницима и темама актуелног месеца. Излазиће у периоду од септембра до јуна. Потрудићемо се да вама, драгим читаоцима, својим знањем и умећем, што мање питања о православљу и Господу Исусу Христу остане непознато“ – скромно у наставку уводног представљања истичу аутори. „Ваши коментари, лајкови и плаћење странице на фејсбуку, под именом Будилник, неизмерно значе, дају нам снагу да се више трудимо, како би вам на што лепши начин приближили Христову науку. Усавршавајмо се у Господу Христу заједно!“

Миодраг Гашић је дипломирани теолог из Ниша, кандидат за мастер педагога са звањем наставника предметне наставе. Ради као катихета у Основној школи „Ратко Вукићевић“ пуних једанаест година. Милош Стanoјевић је такође дипломирани теолог, ускоро и мастер педагог са истим звањем. Предаје верску наставу у ОШ „Душан Радовић“. Међу ауторима на сајту, представљена је и вероучитељица Тања Трашевић Спасић, која обавља послове лектуре.

Веб-сајт *Будилник* садржи следеће категорије: О нама – Часопис – Сваштара – Блог – Контакт – Аутори – Корисни линкови. До закључења овог броја објављено је шест месечних наставака часописа, од септембра до фебруара ове школске године. У сваком од бројева постоје сталне рубрике: тумачење једне старозаветне и једне новозаветне библијске приче, те једног од актуелних празника који се тог месеца прославља, преузимање једне од поучних прича из живота светих, тумачење по једне од десет Божјих заповести, једна патријотска песма и једна цртица о занимљивостима града Ниша. Милош Стanoјевић углавном саставља тумачења старозаветних прича и Божјих заповести, док Миодраг Гашић описује новозаветне приче и градске знаменитости. Темама празника баве се наизменично. У првим бројевима часописа представљени су, сходно периодима године, празници Рођење Пресвете Богородице, Задушнице, Свети великомученик Димитрије, Свети Алимпије Столпник и Божић. Од старозаветних тема обрађене су приче о Каину и Авељу, о

Вавилонској кули, о Аврааму и Авраамовој вери, као и о Исаку и Ребеки. Новозаветне теме чија се тумачења могу наћи у *Будилнику* су: прича о двема удовичиним лептама, прича о оцу и двојици синова, о Царству Божјем, о двема Христовим заповестима и о изгубљеној овци. Од поучних прича објављене су: поука из живота Светог Герасима Јорданског, делови житија Светог Петра Милостивог, Светог Јована Милостивог и Светог Филарета Милостивог, као и поука Светог Серафима Саровског о покајању. Патријотске песме које аутори на овим странама чувају од заборавају: *Тамо далеко, Плава гробница, Востани Сербије, Онамо 'намо и Суза Косова*. Занимљивости града Ниша на које се *Будилник* осврће говоре о Нишкој тврђави, нишким трамвајима, Донинијо чесми, Казанџијском сокачету, згради Бановине и једном будућем булевару, чију изградњу грађани Ниша и даље жељно очекују.

Тумачећи другу Божју заповест, Милош Стanoјевић пише: „Пратећи свог *идола* у већини случајева немо прихватамо да ако неки наш *идол* не поштује Бога – ни ми га не поштујемо, ако он псује – и ми тако поступамо, ако он не воли свет око себе – и ми не маримо за људе око нас, па чак копирамо и његов изглед операцијама, пратећи своје *идоле* са истомишљеницима упадамо у праву замку, правимо култ личности и постајемо идолопоклонци а да нисмо то ни приметили. Прави излаз из таквог идолопоклонства је тражење узора у својим родитељима и породици. Потрудимо се да не копирамо идоле, већ употребимо све оне савете од родитеља које су нам давали, по некад и до касно у ноћ. Права порука за нас је да у свима тражимо здрав узор, а не идолопоклонство.“

Разматрајући трећу Божју заповест, он тврди: „Свако несмотreno узимање имена Бога повлачи и осуду, па чак и узалудно дозивање Његовог имена, коришћење Његовог имена као заклетве и сведочанства да говоримо истину. Нашим делима и животом морамо стећи поверење код људи и тим ће наша обећања добити на тежини и неће нам бити потребне заклетве. Јер кад човек својим животом и делима сведочи Бога, и људи виде да је заиста особа од поверења и чистог морала. Често се у народу чује да је образ најважнији код човека, управо чувајући свој образ чистим, чувамо и своја уста од празнословља и узалудног заклињања.“

О Божјим речима „Не убиј“, у *Будилнику* стоји следеће: „Постоје две димензије ове заповести – једна се односи на физичку заповест да не требамо убити некога, и друга – да не требамо убити некога у своме срцу. Често чујемо ужасне речи да је неко за нас мртав! Дакле, ако кренемо тако да одстрањујемо из срца људе, зар не чинимо и тада злочин? Не дозволимо да кажемо људима да они за нас не постоје, не убијајмо их у своме срцу, јер исто тако може и нама бити речено. Ослободимо себе мржње, да би своје срце отворили да осети љубав, јер ко мрзи – тај не може ни волети!“

Излажући једну од новозаветних прича, Миодраг Гашић пише о двема Христовим заповестима: „Свима би требало да буде познато да је Христос десет заповести усавршио и учинио их још практичнијим. Заправо, Христос је дао две нове заповести, и то: Љуби Господа Бога свога свим срцем својим и свом душом својом и свим умом својим и свом снагом својом, и Љуби ближњег свог као самог себе. Нови Завет је далеко савршенији од Старог, заправо, он је све што је човек очекивао, па је тако и поимање љубави далеко савршеније него раније. Прво, Бог од нас не тражи ништа што нам и сам није дао. Друго, ништа, што нам није показао, и ништа што и сам није окусио. Самим тим, са пуним правом тражи да истом мером узвратимо на љубав. Баш као што и сама молитва Оче наш каже: ‘опрости нам дугове наше, као што и ми оправштамо дужницима својим’. Није могуће тражити нешто што нисмо спремни и сами да пружимо. Јубав сама по себи нема ограничења, она је по поимању безрезервна и безграницна. Зато Христос од нас тражи да једни друге волимо као што волимо самог себе. Познавајући срце човека, као и то колико волимо себе, Христос заповеда да исто тако волимо и љубимо свог Творца и све своје ближње. Заправо, Христос нас воли више него што и можемо да замислимо, али ако у нашој љубави узрастемо и толико да Бога и ближње волимо као што волимо сами себе бићемо на добром путу да се удостојимо Царства Божјег.“

Као пример држања Божјих заповести аутори *Будилника* наводе старозаветног праоца Авраама. Милош Станојевић о томе пише: „Авраам је, као праоац многих, беспоговорно слушао Божје заповести у сваком тренутку, повиновао се Божијој вољи до те мере да је свог јединог сина Исака, на захтев Бога повео на гору Морију да принесе на жртву. У овој сцени огледа се и прелепа симболика између Исака и Христа, где Исаак носи дрва за приношење жртве, као што Христос носи свој крст пред страдање. Иако се у срцу не слаже са Божјом заповешћу, Авраам се ипак не буни и немо води сина на жртву. Да би смо лакше разумели зашто он тако поступа, морамо схватити да Аврам за све што се дешава у његовом животу слуша Бога. Када му је рекао да оде у непознату земљу, он одлази, иако је то за њега новина и не зна шта га чека. И сад кад му тражи сина, он пристаје. Међутим, у пресудном тренутку, кад је он спреман да убије сина, анђео му се јавља и говори му да је све то био само тест вере и да не тражи Бог од њега такво зло да учини. Видимо сви Авраама и његово трпљење у страдању, до самог kraja је био спреман да поднесе највећу жртву, а сад подвучимо паралелу са нама, размислимо колико смо ми спремни да трпимо? Има ли тренутака када нам је доста свега, па из очаја неки чак одлуче да самог себе принесу на жртву, или не на жртву Богу, већ кнезу сваке преваре!? У очајању изврше најгори чин по човека, једини грех за који не постоји искупљење, подсмеју се своме Творцу и похуле на Духа Светога. Човеков живот је пун искушења, али такође је и пун решења. Можда понекад и ми страдамо по Божијој вољи и промислу. Са сваким затвореним вратима, отвара нам по једна нова, само је питање да ли можемо да кренемо даље? Управо у таквом тренутку се види снага наше вере.“

Тумачећи другу старозаветну причу, о Исааку и Ребеки, Станојевић извлачи неколико поука: „У овом занимљивом примеру, приликом избора жене, видимо да су у прошлим временима код ступања у брак првенствено бирање одређене врлине партнера, а не физички изглед. Некада су наши преци ступали у брак тако што би им породица изабрала будућег супружника. На наше чућење, ти бракови су опстајали и нису се завршавали разводом. Супружници су учили једно од другог и упознавали се. Било је битно да једно друго употпуње и да имају разумевања једно према другом, а циљ брака било је потомство. Увек је био у првом плану морал и стање породице, али исто тако се обраћала посебна пажња на историју породице: да ли су сви били ментално и физички здрави, да ли су неговали поштење. Из свега наведеног видимо да је пре био избор за будућност млади супружник који од куће носи одређено морално васпитање и ментално здравље. Данас у свету који увек негде жури не обраћа се пажња на породицу, већ се тежи ка срећи појединца. Много је већи акценат на физичкој лепоти него на моралу. Сви се труде да се

физичким изгледом допадну будућем супружнику а не неким врлинама. Својом спољашњом лепотом скривамо унутрашњу наказност и недостатак морала. Избацујемо стотине нових слика на друштвеним мрежама трудећи се да добијемо што више лајкова и на тај начин скривамо своју ружну унутрашњост.“

Преглед рубрика у часопису завршићемо навођењем делова из Гашићевог описа новозаветне приче о изгубљеној овци: „Људи осећају бригу и искрено их дотиче оно што се тиче њих самих. Тек када изгуби нешто своје, човек разуме размере свог губитка. Зато Господ као пример узима пастира који је изгубио своју овцу. Однос према изгубљеним стварима Исус упоређује са односом Неба према изгубљеним и грешним људима. У истој глави Исус на ову причу надовезује причу о изгубљеном новчићу. И новчић и овца су нешто материјално, нешто оком видљиво, што је могуће омирисати, окусити и нешто што је могуће држати својом руком. Што нам је ствар драгоцености, то је и бол већа при губитку и радост већа при проналажењу. Заправо, циљ приче је да човек Бога препозна као свог заштитника и свог чувара, јер Исус кроз наш однос према материјалним стварима упоређује однос и бригу Бога према сваком човеку. Христос говори о једној изгубљеној овци? Неко би се усудио да ту једну овчицу олако одбаци, јер шта је једна овца наспрам деведесет и девет које су у тору. Том неком поставимо питање – а шта да је тај неко управо он? Шта ако би се баш њему догодило да залута и упадне у замку ѡавола и огрезне у греху и не види пут од греха свог и не разликује светлост од таме? Да ли би и даље рекао није битна та једна овца? Знам да би у таквом размишљању променио став и увидео значај и важност те једне овце. Господ указује да је њему, добром Пастиру, сваки човек битан, па и онај грешник, који више не зна пут. Христос се и због таквог радује и жели да га врати у свој тор и таквог га Христос тражи, док га не нађе. Овде Христос себе открива као Пастира који је неустрашив и Пастира који живот свој не жали да да док не пронађе изгубљену душу и не приволи је у своје Царство. Није ли Христос себе већ показао као таквог – није ли Он положио живот свој за своје стадо? Нама остаје да се покажемо како не би постали залутала овца и да се запитамо, познајемо ли себе заиста? Да ли већу бол осећамо за изгубљеним стварима или за душама које лутају и срљају у пропаст?“

Други део сајта чини категорија под називом „Сваштара“, која се састоји од поткатегорија: Бојанка – Асоцијације – Радови ученика – Приредбе – Новинарство – Фејсбук – ЈуТјуб.

У делу „Бојанка“ стоји игра загонетки и питалица, на четири стране у pdf-формату. То су радови нишког катихете Николе Чолића, о чијем је креативном доприносу Глас Епархије нишке у претходном броју опширније писао. Осим тога, „Бојанка“ садржи и три цртежа за бојење, веома практична за употребу у верској настави. То су слике Христа, Богородице и „моје славе“.

Једна од страна „Сваштаре“ посвећена је популарној игри асоцијација, која се такође у верској настави често користи. *Будилник* доноси четири ове игре, постављене тако да је сами посетиоци сајта, према приложеном упутству, могу решавати.

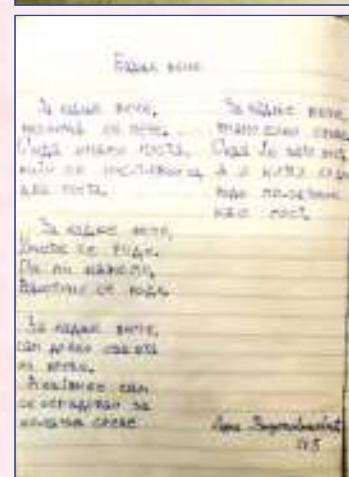
Посебан бисер овог сајта представљају ликовни и текстуални радови ученика верске наставе. Међу ликовним радовима налазе се двадесет два објављена листа на тему Бадњи дан и Божић, три листа са обојеним цртежима о стварању света, два листа на тему потопа и девет листова са мотивима икона, рађених на тему „Буди и ти иконописац“. Од текстуалних радова, на сајту стоји неколико песама које су састављали ученици на прописане теме.

Страна „Приредбе“, предвиђена да на њој катихете приказују своја достигнућа у организовању светосавских и других одговарајућих школских манифестација, до овог тренутка није нашла на одзив. Слично се може рећи и за поткатегорију „Новинарство“. Овде је вероучитељица Маја Стојановић доставила кратак, али новинарски прецизан извештај о једнодневном поклоничком излету ученика у манастире Раваница и Лешје. Катихета Марко Џекић изнео је једно занимљиво размишљање својих ученика о слободном и литургијском времену, повезујући дечју наклоност ка фудбалској игри са њиховим интересовањем за литургију.

Фејсбук страна која прати веб-сајт *Будилник* почетком марта 2018. године, шест месеци након покретања часописа, има неколико стотина свиђања и исто толико назначених праћења. ЈуТјуб канал, повезан са овим сајтом, још увек није активиран.

На блогу *Будилника* објављено је неколико текстова поучне и популарне садржине: „Ми суперхероји“ Марка Џекића (са четири пратећа дечја ликовна рада), „Бог или ноћ вештица“ Миодрага Гашића, један непотписан текст о посту и два наслова Милоша Станојевића: „Милост и милосрђе“ и „Да ли живимо за лајк“.

„Бити хришћанин и бити суперхерој сигурно мора бити исто“ – резонује катихета Џекић, обраћајући се својим ученицима. „Сваки суперхерој мора поседовати хришћанске особине и врлине. Ми хришћани на крштењу добијамо дарове Духа Светога, највећу супермоћ коју људски ум познаје. Уз Божију помоћ многи светитељи су преживљавали невероватне ствари. Многи су чинили чуда, за која нисмо очекивали да су могућа. Данас су и мошти неких светитеља нетрлежне и луче ‘свето миро‘, од којих се многи чудотворно лече. Околина починка тих светитеља је неретко фестивал чудотворних побољшања здравља људи. И хришћанин и суперхерој су увек будни пред злом, увек се супротстављају злу, ма колико оно велико и невидљиво било. Штите се невини, боримо се за правду и помажемо свима. Као у

Миодраг Гашић

Милош Стanoјевић

фикацији и уметности популарних суперхеројских дружина *Лиге праведника* или *Авенџерса* и ми смо супер-херојска друžина Светог Духа, црква Христова.“

У другом блогу, писаном на тему поста, објашњава се: „Немојмо говорити о посту као негацији, није важно шта пост није. Рецимо шта пост јесте. Јачање воље. Сагледавање и осмишљавање себе, својих мисли, жеља, поступака. Стицање храбрости да признамо и поправимо своје недостатке. Окретање ка Богу. Молитва, права, искрена, она која нагони на плач, па на осмех. Сусрет са близњим. Сусрет са онима који ће нам тек постати близњи. Тихо жртвовање себе зарад другог и Господа. Проналажење нових лепота самог живљења. Радовање свом крсту. Захвалност Господу за парче хлеба на длани, за близину вољених, захвалност за могућност да другима будемо узданици. Захвалност Господу на Њему Самом и на нама самима. То је тек део онога шта је пост(...) Не причајмо како се одричемо овога или онога, јер су та 'одрицања' тако споредна да их не треба ни помињати. Пост је пут задобијања благодати, освајања врлина, богаћења и проналажења себе.“

У наредном поучном блогу, на тему милости и милосрђа, Милош Стanoјевић пише: „Свакодневно примећујемо око нас богате људе, примећујемо људе средње класе, али примећујемо и оне који на жалост живе на ивици егзистенције. Њихова патња или бол нас често не дотичу, некад их приметимо али на њихова запомагања често немамо слуша. Неки међу нама се и потруде и одвоје нешто ситног новца да им поклоне, али и тада наилазимо на осуду већине, која нам 'скреће пажњу' речима да они тај новац троше на цигарете, да тај новац дају неком другом човеку, који их присиљава на таکав живот. Чак и да деца која траже милост од нас раде за некога, на нама није да судимо. У нашој држави постоје друге институције које треба тиме да се баве, а не ми као грађани жељни да учинимо добро дело. На нама је да се потрудимо да га учинимо, без пуно размишљања о томе, јер што више размишљамо, то се већа буди сумња, а са њом и наше срце стеже руку милости. Сјајан пример таквог

поклоне, али и тада наилазимо на осуду већине, која нам 'скреће пажњу' речима да они тај новац троше на цигарете, да тај новац дају неком другом човеку, који их присиљава на таکав живот. Чак и да деца која траже милост од нас раде за некога, на нама није да судимо. У нашој држави постоје друге институције које треба тиме да се баве, а не ми као грађани жељни да учинимо добро дело. На нама је да се потрудимо да га учинимо, без пуно размишљања о томе, јер што више размишљамо, то се већа буди сумња, а са њом и наше срце стеже руку милости. Сјајан пример таквог

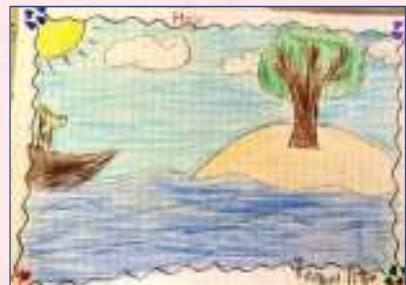

милосрђа јесте у животу светог Јована Милостивог, кога један сиротан 'вара' чак три пута, користећи његову доброту да добије више новца, и на крају на питање његових помоћника, зашто му три пута даде новац, а трећи пут дупло, он одговара речима: 'зар је на мени да судим, шта ако ме то Христос искушава?'. Он тако одговара зато што је у сваком немоћном човеку видео део Божије љубави, видео је да свакоме коме помогне, то је као да самом Христу помаже.“

Највише пажње на Фејсбук страни *Будилника* привукао је блог Милоша Стanoјевића на тему виртуелне комуникације: „Занимљиво је да и публика која посматра наше слике жели од нас провокативније слике, јер временом постајемо досадни исти као остали. Са друге стране, да не бисмо изгубили публику, ми подлежемо притиску, заборављајући на морал и васпитање. Тако улазимо у свет зависности од допадања другим људима. Улазећи у виртуелни свет одлазимо у једну крајност у којој губимо реалан контакт са стварношћу, односно правимо на стотине слика да би на њима били лепи до те мере да у стварном животу изгледамо у потпуности другачије. На крају се некако увек нађе то да би се другима допали, променимо себе споља уместо изнутра. Подвргавамо своје тело физичком улепшавању, да би сакрили унутрашњу унакаженост. Све своје ресурсе улажемо у то да физички будемо лепи, а чудимо се како се наша унутрашњост не допада никоме, како је нико не примећује и како нас сви гледају кроз изглед и користе због њега. У природи нашој јесте да тежимо да се допаднемо другима, али та тежња мора бити усмерена не ка нарцисоидној лепоти, већ ка духовној лепоти. Заменимо своје унутрашње идеале, заборавимо савршене пропорције ка којима тежимо, и постанимо лепши унутра, јер ту лепоту не могу видети сви. Онај ко јури за спољашњом лепотом, такву ће и наћи, међутим, не користи узалуд наш народ пословицу 'споља гладац, а унутра јадац'. Улепшајмо своје срце и оно ће само наћи оно што је нама потребно!“

Овај електронски часопис отворен је и за прилоге других аутора, а постоји намера да овај исправа самостални подухват двојице вероучитеља временом прерасте у веб-сајт свих катихета Епархије нишке, да добије апликацију за андроид телефоне, те да, с благословом и уз подршку надлежних, пређе на нови домен. Даљи развој тог пројекта налази се у Божјим рукама, а зависи од будућих потреба, разумевања, могућности организације и одзива многих ангажованих у стручи, односно на часној служби реализација верске наставе. Почетни кораци су већ предузети, благодарећи љубави и труду Миодрага Гашића, Милоша Стanoјевића, Тање Трашевић Спасић и другима који су на било који начин дали подршку.

На веб-сајту *Будилник* постоји и страна са великим бројем корисничких линкова ка сродним електронским адресама, на којима се може наћи обиље садржаја практично употребљивог у верској настави, а које је увек добро имати прегледно распоређене на једном месту.

КОРАК ДАЉЕ У ИСТРАЖИВАЊУ СВРЉИШКИХ ОДЛОМАКА ЈЕВАНЂЕЉА

Ана Јовановић, мастер теолог из Ниша, била је позвана, по завршетку матичних студија историје на Филозофском факултету у Нишу, да учествује у опису библиотеке једнога храма, управо оне цркве чијој парохији припада село њеног оца и других предака. То је Храм Пресвете Матере Параскеве у селу Извор код Сврљига, подигнут 1866. године. При рушењу црквице која је претходила овој градњи, ту је било пронађено једанаест листова преписа Јеванђеља, који су касније у науци названи *Сврљишким одломцима Јеванђеља*.

Наједној књизи већи број листова који су недостајали био је замењен преписом. Те странице заинтересовале су Ану Јовановић за начин како је то рађено, да упореди штампана и касније исписана слова, те да уочи постојеће сличности и разлике. Уписавши мастер студије на Богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи, она је са великим благодарењем прихватила предлог проф. др Јелице Стојановић да опише палеографску страну *Сврљишким одломака Јеванђеља*.

Палеографија *Сврљишким одломака Јеванђеља* обрађује кодиколошки опис и писмо, затим словне облике (иницијале, мала и надметнута слова) који су махом уставни, као и оне са елементима брзописа, тзв. полууставне облике, односно алтернативне уставне облике, који се у овом споменику спорадично јављају. У свом раду под називом „Палеографија *Сврљишким одломака Јеванђеља* (СЈ), Пивског поменика (ПП) и Поменика Хоче (ПХ)“, Ана Јовановић је покушала да представи, преко једног документа ране писмености, целину српског средњовековног наслеђа. Поменути споменици одабрани су из више разлога: *Сврљишким одломцима*, да би се преко овог споменика, на почетку, сагледао уставни тип писма у српској палеографији, а потом поменици, да би се размотрile различите варијације које су постојале у српском полууставу и брзопису. Поменици покривају велики временски распон, писани су на различитим подручјима и од већег броја писара, што омогућава да се сагледају различити облици слова, те да се одреди њихово место у целини српске писмености.

Сврљишким одломцима, мада има понеких иницијала, готово да не садрже велика слова. Поред малих уставних, појављују се и понека брзописна слова, те се може говорити о полууставном писму (према традиционалном називу), односно о појединим алтернативним облицима у уставном писму (што је став Петра Ђорђића). Ана Јовановић је утврдила да се у *Сврљишким одломцима*, поред нових, јављају и старији словни облици (укупно шест дублетних слова), али да свакако има више новијих, диспропорционалних и асиметричних облика, као и да нема првобитних облика слова ћ и џ. *Сврљишким одломцима* свакако, према њеним закључцима, припадају прогресивнијим рукописима, будући да су пронађени и неки типолошки нови брзописни облици који су се до осамдесетих година употребљавали истовремено са ранијим уставним.

Рукопис СЈ има датацију, односно сигуран податак да је писан у граду Сврљигу 1279. године, док су рукописи поменика из Пиве и Хоче настали у периоду од XVI до XX века. У тим поменицима јављају се облици слова који се, у новим идеолошко-политичким покретима и пројекцијама, почев од Калајеве политици, наводе као одлика тзв. „босанчице“. Термин „босанчица“ био је уведен с намером да се заокружи простор Босне и Херцеговине као „земаљски“ (под идеолојијом бошњаштва), посебан и одељен од српске језичке територије и писмености. Он је примењен на српски брзопис који се примењивао и на простору Босне, како би се тиме истакла његова особеност. Међутим, како морфологија слова и из поменика показује, осим што историјски није посведочен, овај термин није на њој ни заснован. Облици слова који су подведени под „босанчица“ јављају се и у овим поменицима, како је у раду Ане Јовановић илустративно показано.

Сврљишки одломци Јеванђеља, СвТ, лист 1в (уставно писмо)

торије и писмености. Он је примењен на српски брзопис који се примењивао и на простору Босне, како би се тиме истакла његова особеност. Међутим, како морфологија слова и из поменика показује, осим што историјски није посведочен, овај термин није на њој ни заснован. Облици слова који су подведени под „босанчица“ јављају се и у овим поменицима, како је у раду Ане Јовановић илустративно показано.

Укупни закључци, настали анализом и упоређивањем слова наведених документа, могу се свести на сазнање да је српска црквена писменост развијана више векова, али да ипак постоје заједничке палеографске и друге сличности. Оне су уочљиве код уставних слова, али и код брзописних. То се може закључити и поред удаљености центара у којима су настали анализирани документи, чак и када је њихова тематика различита. Српски простори писмености свакако су између себе повезани, јединствени, а сва разноликост, преплитање, варијације, не ремете целовитост, већ доприносе њиховом богатству и разуђености. Палеографија српских средњовековних списка (црквених и других) од нарочитог је значаја јер сведочи о великом културном, цивилизацијском и државном наслеђу српског народа, које у нашим данима трпи честе нападе, па и присвајања или потирања.

НОВИ ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

*Објављен „Катихизис. Кратки водич кроз православну веру“
Митрополита волокаламског Илариона (Алфејева)*

У Саборској сали Храма Христа Спаситеља у склопу XXVI Међународних Божићних образовних сусрета, 25. јануара 2018. године одржана је презентација значајнијих и запаженијих штампаних уџбеничким издања, која су током 2016–2017. године успешно прошла конкурс и добила одобрење Синодалног одељења религиозног образовања и катихизације Руске православне цркве.

Током једне од сесија, председник Одељења спољних црквених односа Московског патријархата, ректор Црквеног института Светих Кирила и Методија, председавајући Синодске библијско-богословске комисије, Митрополит волокаламски Иларион представио је своје ауторско дело: *Катихизис. Кратки водич кроз православну веру*.

Обраћајући се присутним, Митрополит Иларион је најпре прочитао речи Његове светости Патријарха Кирила из 2012. године, током једног од заседања Вишег црквеног савета: „Наша црква наставља да се активно бави питањима катихизације. Катихизација је у суштини једна врста образовног програма који смо ми као црква дужни да спроводимо. Али у исто време тај образовни програм тиче се не само верних већ и свих оних који имају стереотипне представе о православљу. Обим катихизације коју данас спроводимо обухвата нашу државу у целовитости и целокупност канонског пространства наше цркве. Када говоримо о

чињеници да у нашој држави живи осамдесет процената православних, то је статистички гледано тачно. Међутим, сведоци смо сталних приговора типа: какви су то православни хришћани који не знају основне ствари о црквеном животу, који не познају основне молитве, не учествују у литургијском животу цркве и томе слично. Оно што они не разумеју је да је и то пример снисхођења и љубави који црква непрестано пројављује. Уколико човек себе назива православцем, но још увек није упознат са свим црквеним празницима, не зна на пример зашто треба постити среду и петак, наравно да му нећемо рећи: 'Не, ти немаш права да се називаш православцем, јер не поштујеш и не знаш ова или она црквена правила и обичаје'. Црква је обавезна да у своју заједницу прими сваког човека с љубављу, не отказујући му могућност да себе види као православног хришћанина. Али исто тако, уколико се пред нама налази неко ко себе сматра православним и у исто време не зна основне истине православља, нема искуство црквеног живота, наша је дужност да тим и таквим, условно речено, статистичким православцима помогнемо да постану активни чланови цркве.“

У свом извештају Митрополит Иларион је даље додао:

„Врло често реч катихизација користи се искључиво за људе који се спремају да приме свету тајну крштења, и то

било да се ради о одраслима, деци или блиским сродницима. Међутим, како нам то показују и речи Његове светости Патријарха, задатак који стоји пред црквом у том смислу има далеко већи обим. Ради се о чињеници да се у нашој држави осамдесет процената становништва изјашњава као православно, но уколико погледамо број људи који долазе рецимо на пасхалну литургију, видећемо одмах да тај број није ни близу цифре коју смо споменули малопре, и да се ради о минимум десет пута мањем проценту људи, понекад чак мањем и од тих осам процената. Главно питање које нам се поставља је како и на који начин превазиђи такав колosalни јаз између номиналних и литургијских хришћана? И наравно, први корак на путу свесног усвајања вере од стане народа је катихизација, учење људи истинама њихове вере.

Књига коју данас представљамо има врло кратку историју, а с друге стране и веома велику праисторију. Све је почело још у време благенопочившег Патријарха Алексеја преко Синодске богословске комисије, коју је тада предводио Митрополит мински и солуцки Филарет, и пред коју је постављен задатак да припреми нови катихизис Руске православне цркве. Циљ је био следећи: да то буде не само скраћени зборник, посвећен основним истинама вере, већ обимно дело које ће дати одговоре на основна питања вере, литургијске и моралне праксе. Тако је, у ствари, почeo процес рада на катихизису унутар Синодске библијско-богословске комисије. Према надлежном благослову, ја сам био изабран да предводим рад те групе.

Касније, када је предстојатељ Руске православне цркве постао Патријарх Кирил, и за време док сам ја водио Синодалну библијско-богословску комисију, тај пројекат је био настављен. Резултат нашег труда био је веома обиман текст који смо тада послали свим епархијама чекајући на одзиве. Међу првим одговорима које смо добили, поред много похвала на рачун текста, приметили смо примедбу која се константно понављала: то није катихизис који можемо дати људима који се спремају за крштење, то није проста и кратка књига која се може прочитати за неколико дана и из које се одмах могу усвојити неке основне истине које се тичу Православне цркве. Како смо све више читали одзиве, дошли смо до закључка да нам је преко потребна краћа форма књиге, мањи катихизис, где би, по могућности на људима савременом језику и прихватљивим формулама, биле изложене основне истине православног вероучења, етике и основа православног црквеног живота.

Са друге стране, добро знајући како ради Синодска богословска комисија, колико је тешко усагласити заједничке текстове, од почетка ми је било јасно да ће један такав пројекат

Фото службе комуникации ОВЦС

за саму комисију бити немогућ, те сам стога одлучио да се лично заузмем за дело, знајући, наравно, да ће катихизис у том случају бити ауторски и да, слично већ постојећим ауторским катихизисима, неће имати никакве претензије на општецрквени значај.

Ту не убрајам Катихизис Светог Филарета (Дроздова), због чињенице да је он имао одобрење виших црквених власти, и да и данас остаје пример како треба излагати учење цркве. Међутим, тај катихизис писан је пре скоро двеста година. Тада је наше друштво било потпуно другачије него што је то данас случај. Људи су мислили и говорили у другим оквирима и контекстима. Неки од проблема који су онда били актуелни, данас то више нису, а неки, који су горући у наше време, тада нису били ни у каквом контексту замисливи. Вероватно је и из тог разлога била карактеристична појава ауторских катихизиса током целог десетог века, убрајајући ту највише утицајну руску дијаспору. Ваља споменути Катихизис Антонија (Храповицког), Катихизис Епископа Александра (Семенова-Шанског) и још много других.

Књигу сам писао практично у једном даху. Основни садржај текста био је готов за три дана. Истини за вољу, ја сам после тога некако тај текст ставио на страну, и тек повремено га исправљао и допуњавао. На крају је текст испао примери-

це за четвртину већи од првобитног, међутим основни део на себи ипак носи печат ауторског мишљења. Ја се лично надам да ће то и читаоци моћи да осете. У исто време, према могућностима, трудио сам се и да не пропустим важне моменте из доктрине, етике и литургијске праксе, и да их у исто време изложим на језику доступном нашем савременом човеку, пре свега младим људима.

Пре него што смо кренули са штампањем, текст сам прослedio на рецензију и редакцију врло различitim групама људи, и међу њима, посебно младима који нису у некој великој мери блиски цркви, и од свих њих добио драгоцене савете и размишљања. На пример, неки црквени термини који су у нашој свакодневној употреби, и над којим се скоро никад и не замислимо, младим људима остају доволно непознати. При сваком указивању на такве изразе у тексту ја сам се трудио да их или објасним, или заменим неким боље разумљивим изразима.

Катихизис је такође прошао процес формалне рецензије Синодалног одељења за катихизацију, као и Издавачког одбора Руске православне цркве, где сам у оба случаја по мери одзива уносио корекције и преправке, као и допуне текста.

Резултат свег тог труда била је на крају и његова публикација. Прво је објављено издање без илustrација, затим и друго илustrовано издање над којим је радио Владимир Романович Легојда. Основни пројекат илustrације катихизиса припао је уредничкој екипи православног часописа *Тома*. Жеља ми је била да илustrовани катихизис изгледа слично томе како изгледа и православни часопис *Тома*, међутим,

што је добро, тим који је радио на томе није се ограничио само на избор илustrација, већ у књизи постоји и велики обим електронске графике. То значи да је текст који је посвећен различитим аспектима црквеног живота илustrован уз помоћ таблица у којима је визуелно приказано то о чему се у тексту говори. Ради се, на пример, о темама као што су црквено одјеће, празници, свете тајне и обреди у Православној цркви, типови православних храмова, како су уређени олтар и иконостас, које су у илustrованом издању објашњене не само речима, већ такође представљене и у одговарајућем графичком виду.

Циљ пројекта био је да људи који читају књигу осете да њен смисао није само пуко излагање основа вере, што показује и сам поднаслов катихизиса који гласи 'Кратки водич кроз православну веру'. Мој циљ јесте био да људе упозnam са основним црквеним учењима, али, по могућству, наједан неформалан начин. Због тога ова књига није уџбеник, то нису текстови који морају да се знају наизуст, већ један покушај да се пружи шанса сусрету између књиге и читалаца, да људи могу сами да разумеју о чему је реч.

Прво издање штампано је у десет хиљада примерака, а друго илustrовано у пет хиљада. Треће издање броји око двадесет хиљада примерака.

По мери одзыва и рецензија које добијам константно, све више сам убеђен у то да је наједан известан начин *Катихизис* у знатној мери достигао свој циљ. На пример, долазе нам људи који се спремају за крштење, или који хоће да крсте своје дете, или да буду кумови некоме, а нису баш упућени у неке чак најосновније истине православне вере. Како поступити у датом случају? Ми им дајемо *Катихизис*, предлажемо да га прочитају, и после се договорамо да се видимо још једном, да поразговарамо о прочитаном. Често се дешава да људи после тога долазе са једном потпуно другачијом свешћу каква је, на пример, његова обавеза и одговорност уколико одлучи да буде нечији кум.

Сви смо ми дужни, наравно према сопственим могућностима и силама, да учествујемо у решавању задатка катихизације, о којој често говори и Његова светост, наш Патријарх, од дана његовог ступања на патријаршијски престо. Тада задатак има више страна. Искрено се надам да ће се ускоро појавити и друга издања ауторских катихизиса и још неких других књига које ће се бавити разјашњавањем богословских аспекта Православне цркве, да би људи који себе сматрају православним хришћанима могли стварно да разумеју шта је то православна вера и чему учи Православна црква. Поред тога, осећам све више једну потребу у народу за књигама написаним на простом и разумљивом језику. Лично сам у више наврата писао разноврсне научне радове, при томе и књиге, у обимном формату, но све више, како време пролази, увиђам потребу за књигама садржајним, али и мањим по обиму. Данашње поколење младих људи полако губи навику читања, и генерално гледано, мало ко од њих чита књиге у папирном формату. Већина данас чита преко електронских уређаја, телефона, читају кратке садржајне поруке на социјалним мрежама. Људи су се одвикли да се ухватају са текстовима који се одликују сложеношћу и великим бројем страна. Управо из тога разлога о сложеним стварима треба говорити просто, да би наше речи биле боље разумљиве и пријемчиве.“

Извор: В рамках XXVI Международных образовательных Рождественских чтений состоялась презентация книги митрополита Волоколамского Илариона "Катехизис. Краткий путеводитель по православной вере", <https://mospat.ru/ru/2018/01/26/news155936/>, 26. 1. 2018.

Превод и адаптација: Бранко Малешевић

КАПИТАЛНА МОНОГРАФИЈА АНСАМБЛА „БРАНКО“

Соња Цветковић, *Нишка црквено-певачка дружина „Бранко“ – 130 година*, Ниш: Саборни храм Свете Тројице 2018.

Прва капитална монографија о Нишкој црквено-певачкој дружини „Бранко“ објављује се поводом јубилеја сто тридесет година њеног непрекидног деловања, под покровитељством Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја и с благословом Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Арсенија, са предговорима обојице архијереја. Ово прво, допуњено издање, приређено је у колор-штампи, тврдом повезу и формату 30 цм. Ауторка, др Соња Цветковић, музиколог и ванредни професор на Факултету уметности у Нишу, детаљно је обрадила неколико историјских периода опстајања и развоја овог знаменитог црквеног хора. Ансамбл „Бранко“ данас укључује и рад истоимене Дечје црквено-певачке дружиње и Црквено-играчког састава, о којима су приложени посебни ауторски текстови. Књига садржи летопис хора од његовог оснивања до данас, као и списак оснивача, диригената, председника, почасних председника, истакнутих и почасних чланова Нишке црквено-певачке дружиње „Бранко“. Она садржи више од две стотине фотографија и илустрација (документата, предмета, позивница, плаката и других) из архива Ансамбла „Бранко“, Историјског архива Града Ниша, Архива Епархије нишке и личних збирки. Примарна и секундарна литература обухвата седамдесетак библиографских јединица (монографија, енциклопедијских издања, текстова и написа из штампе) и попис архивских извора. Књига је употребљена регистром имена и резиме-има на енглеском, француском, немачком, грчком и руском језику.

О НАЈЗНАЧАЈНИЈЕМ ИЗДАВАЧУ СРПСКОСЛОВЕНСКИХ КЊИГА

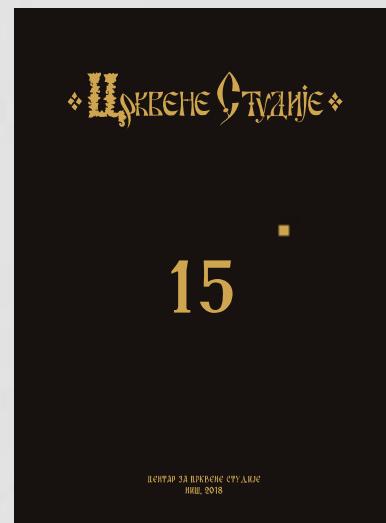
„Божидар Вуковић и српска књига у Венецији“: тематски блок из 15. броја часописа *Црквене студије* / уредници Драгиша Бојовић, Александар Наумов, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, Центар за црквене студије, Међународни центар за православне студије 2018.

Први тематски блок петнаестог броја годишњака *Црквене студије*, посвећен Божидару Вуковићу у навечерје великог јубилеја – петсто година од почетка његове штампарске делатности у Венецији, публикован је у посебној монографији, са богато опремљеним, тврдим повезом и златотиском. Овај зборник састоји се од историјске анализе Мирослава Лазића о животу и делу ове знамените личности, студије Слађана Алексића о уметности његових штампаних књига, као и још неколико научних радова на српском, италијанском и енглеском језику о појединачним његовим важним издавцима, попут литургијара, светачника, псалтира с последовањем и епитимијног номоканона. У првом поменутом тексту, „Божидар Вуковић између стварности и конструкције: од штампара до српског деспота“, аутор анализира изворне податке помоћу којих расветљава сложена питања која се односе на Вуковићев обавештајни ангажман у служби хабзбуршког двора, као и на његове политичке амбиције, чији се неостварени сан односио на ослобођење Скадра и на премештај његове просветитељске и културне мисије у овај град. Тим поводом преиспитиване су и позније конструкције његовог сина Вићенца Вуковића, који је оцу Божидару покушао да припише деспотско достојанство. Божидар и његов син Вићенко остали су упамћени као најзначајнији издавачи српскословенских књига у XVI веку, чија су венецијанска издања најбројнија међу ћирилским српскословенским штампаним књигама.

ПЕТНАЕСТИ БРОЈ ГОДИШЊАКА „ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ“

Црквене студије, Година XV, Број 15, Ниш: Центар за црквене студије, Универзитет у Нишу, Центар за византијско-словенске студије, Међународни центар за православне студије 2018.

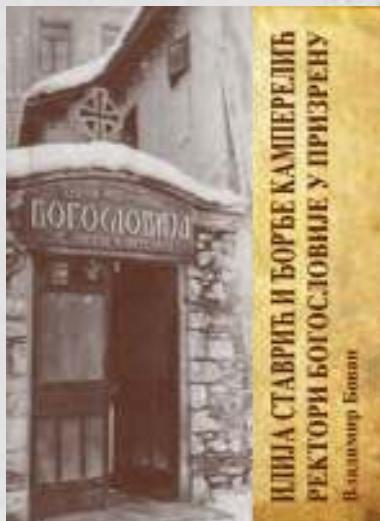

ЦЕНТАР ЗА ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ
НИШ 2018

Петнаести број реномираног годишњака у издању Центра за црквене студије, однедавно и Центра за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу и Међународног центра за православне студије, састоји се од шест тематских целина. Прва од њих посвећена је, како стоји у предговору проф. др Александра Наумова, великом духовном јубилеју који ће бити обележен идуће године – поводом петсто година од појављивања српскословенске православне књиге у Венецији, у штампарији Божидара Вуковића. Она обухвата десет студија на тему живота и рада ове значајне историјске личности. Остатак часописа садржи четрдесет осам оригиналних научних радова на српском, енглеском и грчком језику. Међу њима се налазе и радови иностраних и домаћих аутора: Христа Терезиса (о односу божанске суштине и божанских енергија код Светог Григорија Паламе), Елеоноре Наксиду (о латинском западу у очима православног истока: парадигма Охридског архиепископа Димитрија Хоматијана), Жан-Клода Ларшеа (још једна критика теологије Јована Зизиуласа), Слађана Ристић Горгијев (Тертулијанове тезе о сведочанству душе) и Татјане Суботин-Голубовић (о Служби Првом васељенском сабору у најстаријем српском триоду – *РНБ, F. n. I. 68*), као и мноштво вредних богословских, историјских, правних и књижевних анализа. Овогодишњи број публикован је на укупно 944 стране, а на крају износи податке о научним скуповима, добијеним наградама и другим делатностима три нишка центра у периоду између два објављена броја.

ПОСЛЕДЊА КЊИГА ВЕЛИКОГ ИСТРАЖИВАЧА

Владимир Бован, *Илија Ставрић и Ђорђе Камперелић – ректори Богословије у Призрену*, Ниш: Призренска богословија Светог Кирила и Методија у Нишу, Центар за црквене студије 2018.

Др Владимир Бован био је редовни професор универзитета у пензији, сарадник САНУ, вредан истраживач и сакупљач народног блага српског народа на Косову и Метохији, писац многобројних књига и најбољи познавалац српског књижевног наслеђа у области Старе Србије. Последња написана књига др Владимира Бована, која се сада постхумно објављује, посвећена је животима двојице управитеља Призренске богословије из најранијег периода историје ове установе, Илији Ставрићу, њеном другом, и Ђорђу Камперелићу, трећем управитељу. Пишући о многим важним личностима из историје Призрена и Старе Србије, као врсни познавалац догађаја на Косову и Метохији, како политичких, тако културних и просветних, Владимир Бован се у архивској грађи често сусретао са именима ове двојице ректора. Стављајући их у контекст историјских збивања, аутор је осветлио поводе, узроке и последице свега што се у њихово време збивало, истичући и њихов изузетно велики допринос очувању српског културног блага. У овој књизи писао је о школовању и доласку Илије Ставрића у Призрен, његовом раду на отварању Призренске богословије, стварању школског система у Старој Србији и целокупном његовом националном и политичком раду, као и о служби Ђорђа Камперелића у Призренској богословији, његовом хапшењу, робији и бекству, потоњем повратку у Призрен и укупном значају његовог рада за одржавање призренске Богословско-учитељске школе.

ВАЖНА ПИТАЊА ПОЕТИКЕ СТАРЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

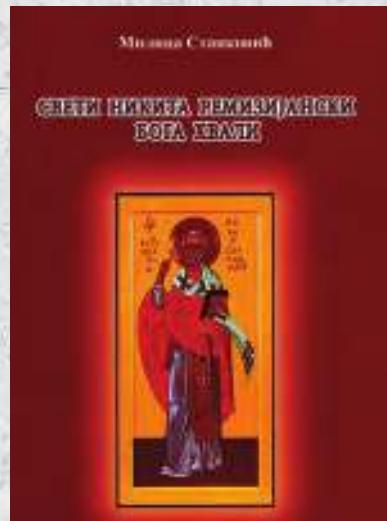
Александра Костић Тмушић, *Поетски елементи у српској хагиографској књижевности*, Косовска Митровица: Филозофски факултет, Ниш: Међународни центар за православне студије 2017.

Монографија Александре Костић Тмушић бави се важним питањима поетике старе српске књижевности, нарочито односом поезије и прозе. У њој је потврђено да се неки жанрови у старој српској књижевности условно могу сврстати у прозне или поетске, са нагласком да постоји значајна група прелазних жанрова, који садрже и једне и друге елементе. Тако граница између прозног, поетског и реторског постаје танка и веома условна. Међутим, овакво рашичлањавање показује да се поетски или реторички фрагменти, укључени у једно прозно дело, ипак у његовој композицији издвајају, не стапајући се потпуно са прозно-наративним текстом, па је и њихова рецепција особена и често парцијална у односу на доминантни жанр. Једно од значајнијих поглавља ове монографије је функција поджанрова (молитва, похвала, плач) и посебних поетских елемената (богослужбене песме и песничке ритмичке целине) у структури житија. Међу прелазним жанровима, посебно место припада молитви. Житијна књижевност, од Светог Саве до Патријарха Пајсија, незамислива је без присуства овог поджанра, чија је функција најчешће везана за портретизацију ликова и за нијансирање њиховог унутрашњег живота. Ауторка се подухватила скоро пионирског задатка да идентификује богослужбене позајмице у српској хагиографској књижевности, као и да препозна песничке ритмичке целине у житијном тексту, које би се могле назвати мелодијом текста.

СТУДИЈА О СВЕТИТЕЉУ ИЗ НАШИХ КРАЈЕВА

Милица Станковић, *Свети Никита Ремезијански – Бога хвали*, Пирот: Pi-Press, Бела Паланка: Црквена општина 2018.

Свети Никита Ремезијански је истакнута личност из периода раног хришћанства, црквени отац, епископ, учитељ, оснивач манастира, писац, надарени химнограф, борац против јереси и један од највећих мисионара са ових простора, који је у периоду великих политичких и верских превирања успео да бројне пагане обрати у хришћанство, али и да међу верницима одржава пламен побожности. Дао је изузетан историјски значај целој југоисточној Европи, нарочито Ремезијани, древном римском граду који се налазио на месту данашње Беле Паланке, који је био његово епископско седиште. Његов значај као мисионара огледа се у чињеници да је он први који је свој овоземаљски живот посветио систематској христијанизацији на централном Балкану. Свети Никита је и први писац чија су дела настала на тлу данашње српске државе и која су у великој мери сачувана до данас. Он својом мисијом приправља пут Светој браћи Кирилу и Методију, али и Светом Сави, и њиховом каснијем просвећивању народа ових простора. Као највећи латински аутор патристичког периода, често је био више поштован на Западу, а интересовање православних теолога за његов лик и дело почиње у првој половини XX века. Монографија професорке Милице Станковић бави се многим, до сада непознатим детаљима из живота Светог Никите, износићи важне податке о делатностима овог светитеља у древној Ремезијани и расветљавајући извесне непознанице које се тичу њих.

СЛУЖЕЊА ЕПИСКОПА НИШКОГ

У периоду од 15. децембра 2017. до 18. марта 2018. године, Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније је:

16. децембра – у суботу недеље 27. по Духовима служио литургију у Храму Успења Пресвете Богородице у Пироту;

17. децембра – у недељу 28. по Духовима служио литургију у Храму Светог архистратига Гаврила у Предејану;

18. децембра – у понедељак недеље 28. по Духовима служио литургију у Манастиру Светог великомученика Георгија у Рујну, на дан годишњице упокојења блаженопочившег Епископа жичког г. Хризостома;

19. децембра – на празник Светог Николаја Мирликијског Чудотворца саслуживао на литургији којом је началствовао Његово преосвештенство Епископ врањски г. Паҳомије у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

24. децембра – у недељу 29. по Духовима служио литургију у Саборном храму Светог великомученика Прокопија у Прокупљу;

31. децембра – у Недељу светих праотаца, 30. по Духовима, служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

6. јануара – на дан навечерја Рођења Христовог – Бадњи dan служио литургију у Храму Светог Пантелејмона у Нишу;

7. јануара – на празник Рођења Христовог служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

8. јануара – другог дана Рођења Христовог, на празник Сабора Пресвете Богородице, служио литургију у Храму Рођења Христовог, Старој цркви пазарској, у Пироту;

9. јануара – трећег дана Рођења Христовог, на празник Светог архијакона Стефана, служио литургију у Храму Силаска Светога Духа на apostole у Власотинцу;

14. јануара – на празник Обрезања Господњег и Светог Василија Великог служио литургију на којој је саслуживао Архиепископ лубелско-хелмски Авель (Польска) у Храму Рођења Пресвете Богородице у Лесковцу;

15. јануара – у понедељак недеље 32. по Духовима, на празник Светог Серафима Саровског, служио литургију у Манастиру Успења Пресвете Богородице у Сукову;

18. јануара – на дан навечерја Богојављења – Крстовдан служио литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу;

19. јануара – на празник Богојављења служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

21. јануара – у недељу 33. по Духовима служио литургију у Храму Светог Николаја у Нишу;

27. јануара – на празник Светог Саве српског служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

28. јануара – у Недељу о митару и фарисеју служио литургију у Храму Свете Петке у Нишу;

11. фебруара – у Недељу месопусну служио литургију на којој је саслуживао Епископ бихаћко-петровачки г. Сергије и Епископ далматински г. Никодим у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Шибенику;

12. фебруара – на празник Света три јерарха служио литургију на којој су саслуживали Епископ бихаћко-петровачки г. Сергије и Епископ далматински г. Никодим у Манастиру Светог архангела Михаила у Крки, на дан славе Богословије Света три јерарха у Крки;

ГОСПОДИНА АРСЕНИЈА

15. фебруара – на празник Сретења Господњег служио литургију у Манастиру Покрова Пресвете Богородице у Ђунису;

17. фебруара – на празник Светог Симеона Мироточивог служио литургију у Храму Светог Симеона Мироточивог у Лесковцу, на дан храмовне славе;

18. фебруара – у Недељу сиропусну служио литургију у Храму Рођења Пресвете Богородице у Димитровграду;

21. фебруара – у среду прве седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу;

23. фебруара – у петак прве седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Светог Николаја у Нишу;

24. фебруара – у суботу прве седмице Часног поста служио литургију у Храму Вакрсења у Нишу;

25. фебруара – у Недељу православља, прву Часног поста, служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу, на дан обележавања годишњице храмовног освећења;

28. фебруара – у среду друге седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Светог оца Николаја у Алексинцу;

2. марта – у петак друге седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Свете Тројице у Лесковцу;

3. марта – у суботу друге седмице Часног поста служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу;

4. марта – у Недељу другу Часног поста служио литургију у Храму Свете Тројице у Куршумлији

7. марта – у среду треће седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Успења Пресвете Богородице у Пироту;

9. марта – у петак треће седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Светог великомученика Прокопија у Прокупљу;

10. марта – у суботу треће седмице Часног поста служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу;

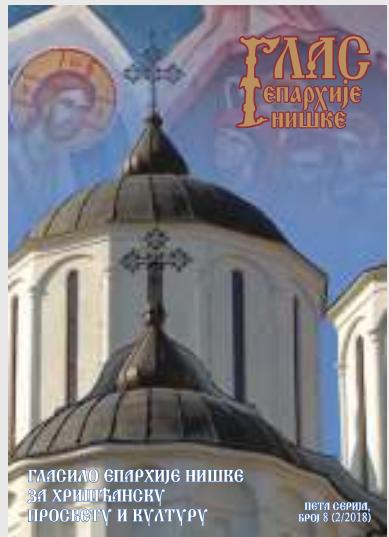
11. марта – у Недељу трећу Часног поста, Крестопоклону, служио литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу;

14. марта – у среду четврте седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Светог Пантелејмона у Нишу;

16. марта – у петак четврте седмице Часног поста служио литургију прећеосвећених дарова у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу;

17. марта – у суботу четврте седмице Часног поста служио литургију у Капели Светог Јована Милостивог у Клиничком центру у Нишу;

18. марта – у Недељу четврту Часног поста служио литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Сврљигу.

Излази са благословом
Његовог преосвештенства
Епископа нишког
господина Арсенија.

Пета серија
Број 8 (2/2018)

Први број прве серије објављен 1899. године.

Издавач:
Српска православна
епархија нишка

Излази:
четири пута годишње

Тираж:
1000 примерака

Штампа:
„Пунта“, Ниш

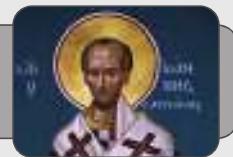
ISSN 2560-3469

ГЛАС ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ

ГЛАСИЛО ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
ЗА ХРИШЋАНСКУ ПРОСВЕТУ И КУЛТУРУ

ДАНАС СЕ ОКОВИ СМРТИ РАЗВЕЗАШЕ
стр. 9

ВАСКРСЕЊЕ – ПРВИ ДАН НОВЕ ТВАРИ
стр. 10

140 ГОДИНА ОД ОСВЕЋЕЊА
ВЕЛИКОГ НИШКОГ САБОРНОГ ХРАМА
стр. 12

ОСВЕЋЕЊЕ НИШКОГ САБОРНОГ ХРАМА
1878. ГОДИНЕ
стр. 32

УГОВОР О ИЗГРАДЊИ ВЕЛИКЕ НИШКЕ САБОРНЕ ЦРКВЕ . стр. 28
МИТРОПОЛИТ НИШКИ ЈОАНИКИЈЕ ДРУГИ стр. 29
БОЖИЋ У БЕЛОЈ ПАЛАНЦИ ЗА ВРЕМЕ ВЕЛИКОГ РАТА стр. 36

У овом броју:

Филотеј Фарос, Иларион Алфејев

Александар Срнић, Огњен Станковић, Бобан Миленковић,
Димитрије Миленковић, Слађана Ристић Горгијев, Кристина Митић,
Ана Јовановић, Далибор Мидић

Сто година живота велике добротворке госпође Звезде Дејановић,
Међународна научна мрежа „Pax Byzantino-slava“, Електронски часопис
нишских катихета, Прикази

ГЛАС ПАСТИРА
ИЗ ЛЕТОПИСА ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
СЛУЖЕЊА ЕПИСКОПА НИШКОГ

Уредник: Ивица Живковић
Редакција: Ђакон Дејан Николић, Ђакон Далибор Мидић,
Милан Ранђеловић, Милица Вучковић

Адреса: Епархија нишка, 18000 Ниш, Епископска 3
e-mail: glas@eparhija-niska.rs

Лектура: Милена Мишић Филиповић
Дизајн и компјутерска обрада: Срђан Павловић

Фотографија на предњој корици:
Душан Митић Џар
Михајло Лазаревић

Фотографије на унутрашњим корицама:
Душан Митић Џар, Јовица Крстić,
Архив Епархије нишке

